

KYSUCKÝ MÚZEJNÍK

1/2023
ročník 4

elektronický populárno-vedecký časopis Kysuckého múzea

ISSN 2729-7446

ŽILINSKÝ
SAMOSPRÁVNÝ
KRAJ

KYSUCKÉ
MÚZEUM

Obsah

Príhovor riaditeľky	3
KYSUCE ZNÁME I NEZNÁME	
Mário Janík Represívne pôsobenie nemeckých vojenských a bezpečnostných zložiek na území okresu Kysucké Nové Mesto 1944 – 1945 (2.) Osobnosti okupačnej moci so vzťahom k dolným Kysuciam	5
Vladimír Homola Návšteva Andreja Hlinku na Kysuciach	10
Vladimír Homola Štrajk na pîle lesnej železnice	16
Marián Liščák Krátky, ale pravdivý príbeh o vychylovských zbojníkoch	22
Danka Majerčíková Archeologické nálezy z Kysuckého Nového Mesta	24
Danka Majerčíková Rod Kubicovcov z Kysuckého Nového Mesta	32
Andrea Paráčová Bola krásna Katarína ozaj zamurovaná?	38
Martin Turóci Oslavy decénia na Kysuciach v roku 1928 (2.)	44
Pavol Vlček Po stopách šľachtických erbov na Kysuciach	50
ZBIERKY A ICH OCHRANA	
Daniel Husárik Fotoalbum Andreja Majera	58
Andrea Paráčová Akvizícia porcelánu II.	66
Daniela Svobodová Čo sa skrýva v dokumentácii Kysuckého múzea (3. časť) – Fondy	68
NOVINKY	
Helena Kotvasová Rozvoj Kysuckého múzea za rok 2022	74
Andrea Paráčová 40. výročie obnovy a sprístupnenia Kaštieľa Radoľa	80

Príhovor riaditeľky

Milí priaznivci histórie.

S radosťou Vám predstavujeme prvé tohtoročné číslo Kysuckého múzejníka, v ktorom si znova môžete prečítať mnoho zaujímavých príbehov z kysuckej histórie. Dočítať sa môžete napríklad o tom, ako v roku 1935 prebiehala na Kysuciach návšteva Andreja Hlinku, čo to sa tiež dozviete i o vychylovských zbojníkoch. Ak sa zaujímate o archeológiu, v novom Múzejníku sa dočítate o tom, aké nálezy sa našli v Kysuckom Novom Meste, predstavíme tiež šľachtický rod Kubicovcov, dozviete sa viac o tom, ako prebiehal štrajk na parnej pile lesnej železnice v Oščadnici, o šľachtických erboch na Kysuciach a mnoho ďalších zaujímavých príspevkov venovaných histórii Kysúc. Okrem toho sa tiež dočítate o tom, čo skrýva dokumentácia Kysuckého múzea i to, aké akvizície sa nám podarilo získať do našich zbierok. Verím, že časopis prinášajúci množstvo nových poučných poznatkov Vám spríjemní letné dovolenkové dni.

Mgr. Helena Kotvasová

Ladislav Nižňanský v dolnom rade v strede s príslušníkmi svojej jednotky (Foto: TASR/Jozef Ďurník; reprofoto: HNonline)

Represívne pôsobenie nemeckých vojenských a bezpečnostných zložiek na území okresu Kysucké Nové Mesto 1944 – 1945 (2.)

OSOBNOSTI OKUPAČNEJ MOCI SO VZŤAHOM K DOLNÝM KYSUCIAM

MÁRIO JANÍK

Werner Schönemann

Osobnosť Wenera Schönemanna počas svojho niekoľkomesačného pôsobenia vo funkcii veliteľa Oporného bodu v Žiline Einsatzkommanda 13 zanechala na Kysuciach svoju dejinnú stopu.

Narodil sa 27. novembra 1911. Po maturite vyštudoval ekonómiu na univerzitách v Berlíne a Königsbergu, kde získal titul diplomovaný ekonóm. V roku 1935 získal zamestnanie u kriminálnej polície v Berlíne, v roku 1937 zmenil pôsobisko a prešiel k úradovní

Gestapa v Kolíne nad Rýnom. Od roku 1935 pôsobil u SA (Sturmabteilung), o rok prestúpil ku konkurenčným SS. Členom NSDAP bol od roku 1940.

Pred nasadením na Slovensku bol od júna 1941 veliteľom jedného z oporných bodov komanda 8 v operačnej skupine B, ktorá pôsobila v týchto skupinách armád Stred v Bielorusku. Tu nabral množstvo skúseností, ktoré mohol využiť pri slovenskej misii. V októbri 1941 bol stiahnutý do Ríše. Najskôr pôsobil v Berlíne

Kysuce známe i neznáme

a neskôr u hlavnej úradovne Gestapa vo Viedni. Tu zotrval až do svojho nasadenia na Slovensku.

Na konci vojny sa ukrýval v Rakúsku, kde bola v júli 1945 odhalená jeho totožnosť a bol zatknutý spolupracovníkmi viedenského policajného riaditeľstva. V prvých dňoch vo väzbe si uvedomoval svoje zločiny i možnosť najťažšieho trestu, o čom svedčí korešpondencia adresovaná jeho milenke, kde sa lúčil a nechal pozdravovať celú rodinu. Postupne však Schönemann nabral sebavedomie a rozohral stratégiu, ktorá mu zachránila život. Najdôležitejšie bolo vyhnúť sa vydaniu do ČSR, kde by ho „čakal povraz“. Aby toto dosiahol, udal sa, že bol vedúcim špionáže Gestapa vo Viedni. Správne kalkuloval, že po odsúdení v Rakúsku nebude vydaný do Československa. Obvinenie bolo vznesené v decembri 1946 a po roku, 22. decembra 1947 bol odsúdený na trest 10 rokov odňatia slobody, čím dosiahol to o čo sa usiloval. Ako obrovská facka obetiam jeho zločinov pôsobí jeho ďalší postup. Keď v dôsledku nastupujúcej studenej vojny zastavili Rakúsko a Spolková republika Nemecko vydávanie nacistických zločincov do krajín východného bloku, požiadal 9. júna 1949 o revíziu súdneho konania s odôvodnením, že nikdy nebol vedúcim oddelenia Gestapa a komando, v rámci ktorého pôsobil, nikdy neexistovalo. Najvyšší súd vo Viedni musel rozsudok zrušiť. Stalo sa tak 1. apríla 1950. Schönemannova drzosť však akoby nepoznala medze únosnosti, keď požiadal o odškodnenie za neoprávnené uväznenie! V tomto mu však nebolo vyhovené, lebo súdny tribunál dospel k záveru, že sa nechal odsúdiť zámerne. Po zrušení rozsudku však Schönemann nebol prepustený, pretože

medzitým bol obvinený zo zločinov z jeho pôsobenia na Slovensku. Obžalovaný bol v auguste 1951 a rozsudok padol 8. októbra tohto roku: „Obžalovaný Werner Schönemann je vinný tým, že v Žiline od novembra 1944 do januára 1945, teda v období nacistickej krutovlády, za využitia svojej služobnej moci ako SS-Hauptsturmführer priviedol Franza Surgana, Martina Barciaka a ďalších menovite neznámych väzňov do strastiplného stavu“. Za to bol odsúdený na trest odňatia slobody na 9 mesiacov. Do výkonu trestu sa započítavala i vyšetrovacía väzba, preto bol trest považovaný za odpykaný a Schönemann bol prepustený na slobodu a vyhostený do SRN!

V Československu, napriek tomu, že sa nikdy nepodarilo dosiahnuť jeho vydanie, bol 19. decembra 1947 Okresným ľudovým súdom v Trenčíne odsúdený v neprítomnosti na trest smrti. Schönemann sa previnil podľa § 1 nariadenia SNR tým, že „od septembra 1944 do marca 1945 ako veliteľ nemeckej polície Sicherheitsdienst v Žiline sám prevádzkal a na jeho príkaz príslušníci tejto polície prevádzkali plánovité prenasledovanie a zaisťovanie účastníkov SNP, ilegálnych pracovníkov a protifašistických činiteľov, ktorí boli v budove gestapa v Žiline trýznení, už v samotnej Žiline strieľaní a pochovaní v masovom hrobe, alebo eskortovaní do koncentračných táborov v Mauthausene a Oranienburgu, kde následkom ďalšieho trýznenia mnohí z nich zahynuli. Schönemann sa tak zúčastnil politického a iného útľaku slovenského národa, terorizoval slovenský ľud, bojoval s nemeckou armádou na území ČSR proti slovenskému povstaniu a proti partizánom na Slovensku, dopustil sa pritom vrážd a iných násilností a nariadil a napomáhal

*Ladislav Nižňanský v uniforme v čase podpisu
s vojenskou spravodajskou službou v júli 1947
(Foto: ABS/Paměť a dějiny 2016/02 (online))*

odvlečení slovenských ľudí do koncentračných táborov v cudzine“. V tom čase sa Schönemann nachádzal vo vyšetrovacej väzbe v Rakúsku a nemohol byť vydaný do Československa, čo mu v konečnom dôsledku zachránilo život.

Počas celej doby väznenia v Rakúsku sa podarilo Schönemannovi zamlčať svoje pôsobenie v Bielorusku v rámci Einsatzgruppe B. Za túto svoju činnosť bol súdený až počiatkom 60-tych rokov v SRN. Zemský súd v Kolíne nad Rýnom nad ním vyniesol 12. mája 1964 rozsudok. Bol odsúdený za spolupáchatelstvo pri vražde 2170 Židov na trest odňatia slobody v trvaní 6 rokov. Súd uznal, že vo väčšine prípadov rozkazy k popravám iba udeľoval, najmenej v dvoch prípadoch sa však popráv zúčastnil aktívne a sám strieľal.

Súd mal za to, že Schönemann vedel, že čistky voči Židom sa dejú z rasových dôvodov a tým pádom sú nezákonné. Na druhej strane bol zohľadnený fakt, že pri svojej nekritickej viere v nadriadené authority sa domnieval, že rozkaz je ospravedlnením pre akékoľvek, teda i nezákonné konanie. V SRN mal byť súdený i za zločiny spáchané na Slovensku, avšak vyšetrovanie bolo zastavené z dôvodu premlčania trestného činu zabitia a trestný čin vraždy mu nebol dokázaný.

Ladislav Nižňanský

Ladislav Nižňanský síce počas vojnových rokov nepôsobil na Kysuciach, avšak je tunajším rodákom. Narodil sa 24. októbra 1917 v obci Lutiše vtedy patriacej do Trenčianskej župy. Po vzniku Československa boli Lutiše včlenené do okresu Kysucké Nové Mesto.

Ladislav absolvoval Vojenskú akadémiu v Hraniciach na Moravě v roku 1938. Zároveň mu bola udelená hodnosť poručík. Jeho vojenská odbornosť bolo delostrelectvo. Pôsobil ako vojak z povolania v Československej a neskôr Slovenskej armáde. Ako príslušník Slovenskej armády sa zúčastnil bojových ťažení proti Poľsku (1939) i Sovietskemu zväzu (1941 – 1942). Do vypuknutia povstania bol vyznamenaný Medailou za hrdinstvo II. stupňa, Medailou za hrdinstvo III. stupňa, Pamätným odznakom I. stupňa, Víťazným krížom V. stupňa bez mečov a nemeckým Železným krížom II. triedy. Pred vypuknutím SNP sa podieľal na vypracovaní plánov povstania a bol menovaný náčelníkom štábu povstaleckých vojsk v žilinskej posádke, ktorá bola ako prvá nasadená proti prenikajúcim jednotkám Wehrmacht (Kampfgruppe „Junck“

Vypálené budovy v obci Kľak (Foto: ČTK/Paměť a dějiny 2016/02 (online))

a Kampfgruppe „Ohlen“). S povstaleckými vojskami prežil všetky strasti ústupu pred prenikajúcimi Nemcami.

Zlom v jeho živote i kariére nastal 10. novembra 1944, keď bol medzi Čiernym Balogom a Hriňovou v lokalite Záluky zajatý spolu so svojimi spolubojovníkmi. Po zajatí začal spolupracovať s okupačnou mocou a tak nebol odoslaný do zajateckého tábora, ale 15. decembra 1944 bol postavený do čela Abwehrgruppe 218 „Edelweiss“. Išlo o jednotku postavenú z radov slovenských občanov, zameranú na boj proti partizánom a ich ci-

vilným spolupracovníkom. Pre svoju činnosť využívali príslušníci „Edelweiss“ svoje uniformy vojakov slovenskej armády, čo navodzilo ilúziu o veteránoch SNP, ktorí poslúchali výzvu generála Viesta a prešli na partizánsky spôsob boja. Pod velením Ladislava Nižňanského dosiahla Abwehrgruppe 218 „Edelweiss“ viacero významných úspechov z pohľadu okupačnej moci. Najvýznamnejší, avšak z opačného pohľadu najtragickejší, bol masaker v Kľakovskej doline. Išlo o akt brutálnej a krvavej likvidácie a úplnej skazy obcí Kľak (21. januára 1945) a Ostrý Grúň

Vypálená obec Ostrý Grúň
(Foto: ČTK/Paměť a dějiny
2016/02 (online))

(24. januára 1945). Bolo tu zavraždených 146 mužov, žien i detí a obce boli vyrabované a vypálené. Bohužiaľ, pod týmto a inými krvavými činmi nájdeme podpis rodáka z okresu Kysucké Nové Mesto, ktorý bol za to vyznamenaný Železným krížom I. triedy.

Po vojne bol Nižňanský zajatý a vydaný do Československa. Svoju minulosť v službách nemeckého bezpečnostného aparátu na Slovensku sa mu však podarilo úspešne utajiť, ba dokonca opätovne vstúpil do armády ČSR, čomu napomohla jeho odbojová činnosť za SNP pred zajatím. V roku 1946 sa však začali objavovať svedectvá, na základe ktorých bol Nižňanský vyšetrovaný, avšak obvinenia bol pre nedostatok dôkazov zbavený. Stálo ho to však kariéru v armáde, z ktorej bol prepustený. Bol zverbovaný československou tajnou službou a roku 1947 nasadený v Rakúsku. Pravdepodobne od roku 1952 pracoval ako

dvojitý agent, keď začal pracovať pre americkú kontrarozvedku CIC. V rokoch 1954 – 1983 pôsobil v československej redakcii rádia Slobodná Európa. Od roku 1957 až do svojej smrti žil v Mníchove.

Po tom, ako boli sovietskou stranou poskytnuté Československu nové materiály o činnosti Abwehrgruppe 218 „Edelweiss“, prebehlo v roku 1962 súdne konanie s Ladislavom Nižňanským na Okresnom súde v Banskej Bystrici. Obžalovaný bol v neprítomnosti odsúdený na trest smrti.

Otázka potrestania žijúcich vojnových zločincov je v Nemecku dodnes páľčivým spoločenským problémom, demokratickou spoločnosťou vnímaný veľmi citlivo, aj keď v súčasnosti je už zrejme vyriešený ich smrťou. V roku 2004 však došlo v Mníchove k procesu s Ladislavom Nižňanským, ktorý sa skončil oslobodzujúcim rozsudkom pre

Kysuce známe i neznáme

nedostatok dôkazov v decembri nasledujúceho roku. Takmer súbežne bol jeho prípad otvorený i na Slovensku a v roku 2006 mu bol trest zmiernený na doživotie.

Ladislav Nižňanský zomrel 21. decembra 2011 v Mníchove.

(pokračovanie v budúcom čísle)

Ladislav Nižňanský na sklonku života, počas súdneho procesu v Mníchove v roku 2004 (Foto: Nový čas (online))

Kostol v Oščadnici (Zdroj: Facebook: Slovensko na historických fotografiách)

Návšteva Andreja Hlinku na Kysuciach

MGR. VLADIMÍR HOMOLA

V priebehu histórie navštívilo Kysuce viacero významných osobností slovenských i svetových dejín pôsobiacich v rôznych oblastiach. Menej známou skutočnosťou je, že v septembri 1935 navštívil Kysuce (konkrétne Oščadnicu) aj Andrej Hlinka – predseda Hlinkovej slovenskej ľudovej strany (ďalej ako HSL'S) a jedna z vedúcich osobností slovenského národného hnutia. Návšteva Andreja Hlinku na Kysuciach bola o to významnejšia, pretože Kysuce boli od druhej polovice 20. rokov 20. storočia volebnou baštou HSL'S. Návšteva predsedu HSL'S sa navyše udiala v povolebnej atmosfére a v čase zhutňujúcej sa situácie v republike ako i Európe. Andrej Hlinka zavítal na Kysuce v rámci osláv 150.

výročia trvania oščadnickej farnosti. Hlinku, ktorý v tom období vykonával funkciu poslanca Národného zhromaždenia (pozn. v medzivojnovom Československu najvyšší zákonodarný zbor fungujúci medzi rokmi 1920 až 1939. Jednalo sa o dvojkomorový parlament, zložený z 300 člennej poslaneckej snemovne a senátu so 150 členmi) pozval na Kysuce dlhoročný oščadnický kanonik a sám člen HSL'S Štefan Krautmann (pozn. v Oščadnici pôsobiaci už od 1. októbra 1904). Hlinkova návšteva vzbudila pozornosť jeho sympatizantov naprieč Kysucami, a v deň jeho návštevy, v nedeľu 22. septembra 1935 mierili do obce ľudia z rôznych častí regiónu. O nezvyklej návšteve na Kysuciach priniesli články

Kysuce známe i neznáme

„Tisíce ľudu manifestuje s Hlinkom na čele na Kysuciach“ a „Andrej Hlinka na Kysuciach: Tisíce ľudu a 16 kňazov manifestuje za katolícke a národné práva“ aj celoslovenské noviny Slovák a Slovenská pravda. Články s pátosom príznačným dobe a periodikám informujú o Hlinkovej návšteve nasledovne (pozn. text nechávame v pôvodnej dikcii): „Oščadnica pri Čadci (pozn. nejedná sa len o spresnenie polohy dediny pre čitateľov z ostatných častí republiky, ale takisto vyjadrenie skutočnosti, že v tomto období spadala Oščadnica, podobne ako dnes, do okresu Čadca. Susedné Krásno nad Kysucou však už administratívne patrilo spolu s obcami Bystrickej doliny a sídel na dolných Kysuciach do okresu Kysucké Nové Mesto. Oščadnica tak bola „najjužnejšie“ položená dedina okresu Čadca) slávi t. roku 150 ročné trvanie svojej farnosti a vystavania svojho kostola (pozn. Kostol Nanebovzatia Panny Márie) a okrem toho jubilea niektorých katolíckych spolkov. Toto bola príležitosť, aby miestny dekan-farár Krautmann, obľúbený a vynikajúci činiteľ Hlinkovej slovenskej ľudovej strany na Kysuciach, pozval na Kysuce vodcu slovenského národa Andreja Hlinku. Prítomnosť Andreja Hlinku učinila zo slávnosti v Oščadnici veľkú manifestáciu celých Kysúc. Do Oščadnice prišli ťažké tisíce ľudu z celého okolia, menovite z Krásna, Zborova, Čadce, Horelice, Rakova, Skalitého, Černého atď. Prítomný bol i veľký počet krojovaných orlov (pozn. Orlami sa myslia členovia Orla, katolíckej športovej organizácie ktorá mala miestne zastúpenie naprieč celým Československom. Miestneho pobočky vznikli aj na Kysuciach. Orol bol po Sokolovi, druhá najväčšia športová organizácia v celej republike v medzivojnovom období s počtom členov viac než 35000. Kým

Andrej Hlinka (Kolorované autorom) (Zdroj: Slovakiana)

utužovanie športu v Orlovi sa nieslo v katolíckom duchu, Sokol bol okrem športu a vlastnectva založený bez náboženského akcentu) z celého okolia. Veľkosť a význam slávnosti dodalo hlavne to, že bolo prítomných i 16 kňazov z celých Kysúc, prirodzených to vodcov slovenského katolíckeho ľudu. Andrej Hlinka prišiel do Oščadnice v nedeľu ráno v sprievode kraj. poslanca dr. Kovalika (pozn. Ján Kovalik, básnik, senátor a poslanec za HSĽS), senátora Hancku (pozn. Anton Hancko, pedagóg, dvojnásobný primátor Žiliny, člen žilinského mestského zastupiteľstva v priebehu 27 rokov, člen a funkcionár HSĽS) a poslanca Čavojského (pozn. Rudolf Čavojský bol poslanec za HSĽS, politik, redaktor a neskôr aj informátor pre odbojárrov v priebehu SNP). Na uvítanie boli postavené dve pekné slávobrány (pozn. ozdobná konštrukcia v podobe brány používaná ako dekorácia na uctenie si vzácných návštev).

Anton Hancko (vľavo) bol jedným z hostí na návšteve Andreja Hlinku v Oščadnici (Zdroj: <http://www.zilina.net/mestow/historia.ht>)

Ján Kovalik bol členom delegácie, ktorá navštívila Oščadnicu spoločne s Andrejom Hlinkom (Zdroj: Dostupné na: https://sk.wikipedia.org/wiki/J%C3%A1n_Kovalik-%C3%9Astiansky) (16. 5. 2023)

Článok ďalej o Hlinkovej návšteve informuje nasledovne: „Pri prvej víťali Hlinku mladí šuhaji na koňoch a bicykloch. V ich mene privítal Hlinku J. Truchlý. Banderistov (pozn. banderistom sa v tomto prípade myslí v prenesenom význame človek so zástavou tzv. bandériom – pôvodne pechotná zástava, neskôr zástava ako taká) bolo vyše 20 a cyklistov tiež asi toľko. V sprievode často čestnej stotiny, pokračoval Hlinka na ceste k druhej slávobrane, pri ktorej čakali tisícové zástupy ľudu, krojovaní orli, hasiči a hudba. Tu privítal Hlinku a jeho sprievod starosta obce Ján Truchlý, ako i dievčatá Maria Kubjaková, Štefánia Bacmaňaková a Mária Kašariková, ktoré odovzdali Hlinkovi krásne kytice. Toto privítanie bolo nevšedné. Ľud plakal od radosti, že

má medzi sebou Hlinku. Ako Hlinka kráčal, tak mu kysucká chudoba hádzala pod nohy čerstvé kvetiny. Krajšieho a srdečnejšieho privítania skutočne nemôže byť.

O 10. hodine slúžil Andrej Hlinka za asistencie kňazov slávnostnú sv. omšu. Po svätej omši vyšiel Hlinka na kazateľnicu a odtiaľ svojou známou výrečnosťou prehovoril o význame dňa. Krásne, kvetinami ozdobený kostol bol úplne preplnený a okrem toho ešte tisíce účastníkov muselo zostať vonku, keďže sa do kostola nezmestili. Potom nasledovalo verejné shromaždenie ktoré bolo na lúke pri kostole. Tu sa okolo veľkej a kvetmi ozdobenej tribúny shromaždili veľké tisíce kysuckého ľudu. Na tribúnu vyšiel Hlinka so svojim sprievodom a viacerými kňazmi, pri čom bol

Kysuce známe i neznáme

búrlyve pozdravovaný. Po zahranií štátnej a pápežskej hymny (pozn. skladba Marcia trionfale = z taliančiny Triumfálny pochod, bola v rokoch 1857 až 1949 osobná hymna pápeža, ako aj štátna hymna Vatikánu. Skomponoval ju rakúsky skladateľ Viktorin Hallmayaer.) ujíma sa slova miestny dekan-farár Krautmann, víta Hlinku a jeho sprievod a nechal zvoliť za predsedu shromaždenia dekana-farára z Rakovej Bauera (pozn. Václav Bauer). Tento vyhlásil shromaždenie za otvorené, odovzdal slovo Andrejovi Hlinkovi, ktorého ľud víta frenetickým potleskom a slávyvolaním. Hlinka reční o právach katolicizmu a slovenského národa. Ľud vpíja do seba jeho slová, ako vyschnutá zem občerstvujúci dážď. Hlinkove vývody sú často prerušované búrlyvými prejavmi súhlasu. Po Hlinkovi prehovoril kraj. Poslanec Čavojský. Aj reči týchto boli prijaté so súhlasom a odmenené potleskom.

Shromaždenie končí zaspievaním národnej hymny „Hej Slováci“. Ale ľud sa akosi nerozháda. Kým je Hlinka na tribúne, zatiaľ ľud stojí na svojich miestach a oslavuje svojho vodcu. Bol už pokročilý čas, temer dve hodiny popoludní, preto bolo treba s ľudom sa lúčiť. Hlinka odchádza z tribúny, ale nenechajú ho ísť pešky. Statní Kysučania ho berú na plecía a odnášajú v sprievode masy ľudu na faru. Na fare bol spoločný obed. Tu odznelo niekoľko pekných prípitkov, ktoré začal hostiteľ vdp. (pozn. skratka pre „Vysoko dôstojný pán“) Dekan-farár Krautmann. Tu sme sa dozvedeli, že okrem jubilea zriadenia farnosti a postavenia kostola oslavujú Oščadničania i to, že je tomu práve 25 rokov, čo ich obľúbený duchovný pastier vdp. Krautmann stal sa dekanom a vyše 30 rokov tomu, čo je v Oščadnici

Farár v Rakovej Václav Bauer (Zdroj: Dostupné na: <https://www.knihydominikani.sk/hlavna_schemhladat_3?kpcmeno=bauervaclav> 16. 5. 2023)

farárom. Významný bol prípitok menovite Andreja Hlinku, ktorý predovšetkým ocenil účinkovanie vdp. dekana-farára Krautmanna a pri tom vyzdvihol skutočnosť, že kňazstvo na Kysuciach napriek všetkým svodom zostalo verné slovenskej ľudovej strane (pozn. táto poznámka odkazuje na skutočnosť, že vo voľbách v rokoch 1925, 1929. ako aj v posledných voľbách 19. mája 1935, mala HSLS na Kysuciach dominantné politické postavenie). Musela prísť i chvíľa odchodu Andreja Hlinku z Oščadnice. Lúčenie bolo tam, kde bolo i privítanie. Tu prehovoril z ľudu istý Kučko, ktorý prosil v mene svojich spoluobčanov od Andreja Hlinku požehnanie. Lúčenie bolo ešte dojmavejšie ako privítanie. Kolľkou láskou sa vinie tento chudobný kraj k Andrejovi Hlinkovi

Strana 2. SLOVAK 25. septembra 1935. Číslo 218.

Slováci! Navštevujte najkrajšiu kaviareň v Bratislave **MUZEUM**, kde pri umeleckom koncerte i odpoludnia pri dobrej káve strávite vaše voľné chvíle. V Zimnej záhrade každú nedeľu a sviatok čaj o piatej.

Andrej Hlinka na Kysuciach

Tisíce ľudu a 16 kňazov manifestuje za katolícku a národnú právu

Veľké slávnosti v Oščadnici — Kysuce sú verné a oddané Hlinkovi
Kysucká chudoba hádže kvetý pod nohy svojho vodcu Hlinku

Oščadnica pri Čadci slávi tohto roku 150-ročné trvanie svojej farnosti a vystavanie svojho kostola a okrem toho jubileá niektorých svojich katol. spolkov. Toto bola príležitosť, aby miestny dekan-farár Krautmann, obľúbený a vynikajúci činiteľ Hlinkovej slovenskej ľudovej strany na Kysuciach, pozval na Kysuce vodcu slovenského národa Andreja Hlinku. Prítomnosť Andreja Hlinku učinila zo slávnosti v Oščadnici veľkú manifestáciu celých Kysúc. Do Oščadnice prišli takže tisíce ľudu z celého okolia, menovite z Kránsa, Zborova, Čade, Horelice, Rakova, Skalického, Černého atď. Prítomný bol i veľký počet krojovaných orlov z celého okolia. Veľkosť a význam slávnosti dodalo hlavne to, že bolo prítomné i 16 kňazov z celých Kysúc, prirodzených to vodcov slovenského

hospiteľa vdp. dekan-farára Krautmann. Tu sme sa dozvedeli, že okrem jubileá sriadenia farnosti a postavenia kostola oslavujú Oščadničania i to, že je tomu práve 25 rokov, čo ich obľúbený duchovný pastier, vdp. Krautmann stal sa dekanom a vyše 30 rokov tomu, čo je v Oščadnici farárom.

Významný bol príptok menovite Andreja Hlinku, ktorý predovšetkým ocenil účinkovanie vdp. dekana-farára Krautmann a pri tom vyzdvihol skutočnosť, že kňazstvo na Kysuciach napriek všetkým svedomiu zostalo verné slovenskej ľudovej strane.

Musela prísť i chvíľa odchodu Andreja Hlinku z Oščadnice. Lúče bolo tam pri slávohráne, kde bolo i privítanie. Tu prehovoril z ľudu istý Kucko, ktorý droil

vinie tento chudobný ľud k Andrejovi Hlinkovi, najlepšie vidno z toho, že pri odchode Andreja Hlinku plakali ženy i chlapi, dievčatá i mládenci. Hlinku potom odprevadili banderisti i bicyklisti až ďaleko za Oščadnicu.

Boly to krásne nezapomenuteľné chvíle pre všetkých účastníkov. Hlavnú zásluhu na usporiadaní týchto slávností má vdp. dekan-farár Krautmann, ktorý má vo svojom kaplánovi dp. Jozefovi Cisárovi veľmi dobrého pomocníka na každom poli. Nie je možné nespomenúť, že týmto slávnostiam predchádzali trojdňové misie, ktoré v Oščadnici vydržovali vdpp. pátri františkáni zo Žiliny. Na hmotné statky chudobné Kysuce bohaté sú na poklady duševné. Je tu neskazený ľud, majúci dobrých

z mestských ľudových kvádrov, ktoré so dňa na deň kradol pri sláve Komhubeovej česty v Bratislave.

Z mestských ľudových kvádrov vyláčil si pekne-krásne svoje chodáčky z záhrade, stoky na vodu a obruby okolo kvetov. Aj k týmto krádežiam našli svojich zamestnancov pod podobnými vyhrázkami, ako ku krádežiam na našom vidieku pre svojich zajatkov.

Nechceme predbehnúť súdny inštitúciám, len poznamenávame, že bolo by už na čas, keby ľudia podobného charakteru a mravej zručnosti boli odstránení tak, aby po nich ani stopy neostali.

Dáme sa, že takými ľuďmi sa dávaly na príklad kominarske koncerty vtedy, keď sa o ne uchádzali mestskí Slováci. Ľudia kvalifikovaní a hlavne berúchovní. V Slováku sme už svojho času písali, že Vladimír Hejda kominarsku koncertu dostal i vzduch trnu, že bol — ako sme ho spomenuli — bezpodmienkovo odsúdený v Škafli pre prečin krádeže na šesť mesiacov väzenia a na 10.000 Kís pokuty. To je potom spravodlivosť!!

Fánske bošale podľa mlyer, špeciálny kúpacích tričiek, kúpičiah, stolné garnitúry, včtary.

Časť novinového článku v Slováku informujúcom o návšteve Andreja Hlinku na Kysuciach (Zdroj: Slováč, ročník XVII., číslo 218, 25. 9. 1935, s. 2)

Strana 2. 29. septembra 1935. Číslo 39.

Msgr. Karol Nečasálek 70-ročný

Dňa 28. septembra t. r. dožil sa J. M. osvetlený pán msgr. Karol Nečasálek, bratislavský kanoník, pápežský protomáster a trnavský generálny vikár netychodnej sedemdesiatky. Z tejto príležitosti, keďže msgr. Nečasálek patril vždy k verným národovcom a neustávným behým pracovníkom, nech je nám dovolené hovoril a verejne ocenil tú prácu, ktorú za svojho života vykonal.

Narodil sa v Šestine roku 1865. Jeho otec bol povrazníkom a čokoro presťahoval sa na Myjavu, kde nás oslavenec prežil svoju najútlejšiu mladosť. Rodinný kruh, priatelia a cesty na jermoky vyplňovali jeho život monotonným život až do tých čias, kým sa nedostal

Tisíce ľudu manifestuje s Hlinkom na čele na Kysuciach

Oščadnica pri Čadci slávi t. roku 150-ročné trvanie svojej farnosti a vystavanie svojho kostola a okrem toho jubileá niektorých katolíckych spolkov. Toto bola príležitosť, aby miestny dekan-farár Krautmann, obľúbený a vynikajúci činiteľ Hlinkovej slovenskej ľudovej strany na Kysuciach, pozval na Kysuce vodcu slovenského národa Andreja Hlinku. Prítomnosť Andreja Hlinku učinila zo slávnosti v Oščadnici veľkú manifestáciu celých Kysúc. Do Oščadnice prišli takže tisíce ľudu z celého okolia, menovite z Kránsa, Zborova, Čade, Horelice, Rakova, Skalického, Černého atď. Prítomný bol i veľký počet krojovaných orlov z celého okolia. Veľkosť a význam slávnosti dodalo hlavne to, že bolo prítomné i 16 kňazov z celých Ky-

O 10. hodine slúžil Andrej Hlinka za asistencie kňazov slávnostnú sv. omšu. Po svätej omši vyšiel Hlinka na kazateľnicu a odčítal svojou známou výrečnosťou prehovoren o význame dňa. Krásne, kvetinnami ozdobený kostol bol úplne prepĺnený a okrem toho ešte

Háče účastníkov muselo zostať vonku, keďže sa do kostola nezmeslilo.

Potom nasledovalo verejné zhromaždenie, ktoré bolo na úspech pri kostole. Tu sa okolo veľkej a kvetmi ozdobenej tribúny zhromaždili veľké tisíce kysuckého ľudu. Na tribúnu vyšiel Hlinka so svojím sprievodom a viacerými kňazmi, pri čom bol búrlive poďakovaný. Po zahrnutí štátnej a pápežskej hymny

Na fare bol spoločný obed. Tu odznelo niekoľko pekných príptokov, ktoré začal hostiteľ vdp. dekan-farár Krautmann. Tu sme sa dozvedeli, že okrem jubileá sriadenia farnosti a postavenia kostola oslavujú Oščadničania i to, že je tomu práve 25 rokov, čo ich obľúbený duchovný pastier vdp. Krautmann, stal sa dekanom a vyše 30 rokov tomu, čo je v Oščadnici farárom.

Významný bol príptok menovite Andreja Hlinku, ktorý predovšetkým ocenil účinkovanie vdp. dekana-farára Krautmann a pri tom vyzdvihol skutočnosť, že kňazstvo na Kysuciach napriek všetkým svedomiu zostalo verné slovenskej ľudovej strane.

Časť novinového článku v Slovenskej pravde informujúcom o návšteve Andreja Hlinku na Kysuciach (Zdroj: Slovenská pravda, ročník XVI., číslo 39, 29. 9. 1935, s. 2.)

najlepšie vidno z toho, že pri odchode Andreja Hlinku plakali ženy i chlapi, dievčatá i mládenci. Hlinku potom odprevadili banderisti i bicyklisti až ďaleko za Oščadnicu.

Boli to krásne nezapomenuteľné chvíle pre všetkých účastníkov. Hlavnú zásluhu na usporiadaní týchto slávností má vdp. dekan-farár Krautmann, ktorý má vo svojom kaplánovi dp. (pozn. skratka pre „dôstojný pán“) Jozef-

ovi Cisárovi veľmi dobrého pomocníka na každom poli. Nie je možné nespomenúť, že týmto slávnostiam predchádzali trojdňové misie, ktoré v Oščadnici vydržovali vdpp. pátri františkáni zo Žiliny. Na hmotné statky chudobné Kysuce bohaté sú na poklady duševné. Je tu neskazený ľud, majúci dobrých duchovných pastierov, ktorý zostane vždy verný katolíckym a slovenským zásadám.“

Pramene a literatúra

Pamätná kniha Oščadnica

Slovák, ročník XVII., číslo 218, 25. 9. 1938,
s. 2

Slovenská pravda, ročník XVI., číslo 39, 29.
9. 1935, s. 2.

HLINKA, Andrej. In: *Slovenský biografický
slovník*. Zväzok II. E – J. Martin : Matica slo-
venská, 1987. 592 s. S. 338 – 339.

LETZ, Robert (ed.): *Andrej Hlinka vo svetle
dokumentov*. Bratislava : PostScriptum, 2015.
360 s. ISBN 978-80-89567-36-2

A handwritten signature in cursive script, reading "Andrej Hlinka". The signature is written in black ink on a light background.

Drevosklad s parnou pilou v Oščadnici v ktorej v máji 1937 prebehol štrajk (Zdroj: fotoarchív Kysuckého múzea)

Štrajk na pile lesnej železnice

MGR. VLADIMÍR HOMOLA

Veľká hospodárska kríza predstavovala obrovský dopad na hospodárstvo Československa. Obzvlášť tvrdo zasiahla slabo rozvinuté regióny republiky (medzi inými aj Kysuce). Dopad hospodárskej krízy sa síce neprejavil v regióne bezprostredne po „Čiernom štvrtku“ (24. októbra 1929), páde burzy v New Yorku, ale o to rozsiahlejšie a intenzívnejšie kríza zasiahla Kysuce a s nimi aj ich obyvatel'ov v nasledujúcich mesiacoch a rokoch. Kysuce na sklonku 20. rokov 20. storočia patrili k regiónom so slabo rozvinutým priemyslom (takmer $\frac{3}{4}$ obyvateľov sa stále živilo poľnohospodárstvom). Nízka miera priemyselnenia Kysúc v tomto období sa prejavila aj na skutočnosti, že priemyselné podniky, ktoré v regióne v tomto období fungovali, patrili

prevažne k menším a stredným. K väčším podnikom, ktoré zamestnávali rádovo niekoľko stoviek pracovníkov patrili výlučne tuňajšie zastúpenia drevárskych firiem. Drevárstvo na tradične lesnatých Kysuciach tak predstavovalo na sklonku 20-tych a začiatku 30-tych rokov 20. storočia jedinú výraznejšiu stopu industrializácie okolitej krajiny.

Tvrдый dopad hospodárskej krízy na Kysuce začal v polovici 30-tych rokov 20. storočia postupne odznievať a koncom dekády sa postupne objavovali známky hospodárskej konjunktúry. Napríklad rok 1937 kronikár v pamätnej knihe Oščadnice popisuje nasledovne: „Tento rok sme prežili v znamení hospodárskeho rozmachu v celom našom štáte, zvlášť na Kysuciach, kde bola veľká poptávka po ro-

Kysuce známe i neznáme

botníkoch. Na tomto kraji – aspoň v letnom období zmizla hospodárska kríza a s ňou spojená nezamestnanosť a bieda kysuckého ľudu. V našej obci (pozn. Oščadnici) cez celý rok nebolo robotníkov bez zamestnania. Komu sa chcelo pracovať, ten prácu našiel. 31. decembra 1937 skončili sme rok, ktorý v žiadnom prípade nenesie známky hospodárskej stagnácie. Rozhýbali sa kolesá hospodárskej výroby. Zamestnanosť v októbri t. r. dosiahla 99,8 % zamestnanosti z roku najväčšej konjunktúry a mnohé obory priemyselnej výroby predišli výsledky z roku 1929 (pozn. pred vypuknutím hospodárskej krízy). Ocele a surového železa vyrobili sme v tomto roku viac za jeden mesiac ako v roku 1933 (pozn. v čase vrcholiacej krízy) za štyri mesiace, uhlia sme vyťažili o pol milióna ton viac ako v roku 1929, zahraničný vývoz dosiahol čiastky 12 miliárd Kč a je tedy o vyše 4 ½ miliárd väčší ako v roku 1936, odbyt cementu sa zvýšil o 30%, železnice konečne zas nevykazujú schodky. Zvýšili sa ceny priemyselných výrobkov, zvýšili sa aj mzdy a životná úroveň robotníkov sa zlepšila. Uviedol som niekoľko oborov priemyselnej výroby, ktoré prežívajú lepšie časy a vidíme z nich, čo je hlavným zdrojom ich blahobytu. Sú to verejné práce, nepostrádateľné investície, zbrojenie, opevňovanie štátnych hraníc čo súkromné podnikanie, ktoré je najsilnejšou hospodárskou hybnou silou dosiahol podstatným zdrojom hospodárskeho zlepšenia.“

Kľúčovým odvetvím pre obec, a v konečnom dôsledku aj pre celé Kysuce, však v čase konjunktúry zohrávalo v kysuckom priemysle i naďalej drevárstvo. „Pre obyvateľstvo našej obce mala však najväčší význam dobrá kon-

Iný pohľad na drevosklad s pilou v Oščadnici (Zdroj: Nový svet: obrázkový časopis slovenský, ročník XV, číslo 44, 2. 11. 1940, s. 41)

junktúra dreva, ktorá zamestnávala náš chudobný ľud po celý rok. Robotníci a furmani našli pri spracovaní dreva zamestnanci, lepší gazdovia pri jeho odpredaji dobré a stále ceny. Mnohí chudobní občania našej obce boli zamestnaní pri opevňovacích prácach hraníc nášho štátu, kde boli dobre platení.“

Konsolidácia hospodárskych pomerov sa priaznivo odrazila aj na zvýšení kúpnej sily miestnych obyvateľov. V tejto súvislosti oščadnický kronikár poznamenáva: „Tento hospodársky rozmach oživil celú našu obec. Ľud si žil kľudne a spokojne, lebo cítil, že ide v ústrety lepšej budúcnosti. Hospodárske oživenie najlepšie pocítili tunajší obchodníci a zvlášte krčmári, ktorých obrat sa zmnohonásobil. Počas krízy boli krčmy prázdne a už sa myslelo, že ľud si odvykne od pijatiky, avšak bol to smutný klam, lebo príchodom lepších zárobkov i robotníci si viac doprajú a krčmy sú najmä po výplatách preplnené hodujúcimi.“ Vývoj komodít na svetových trhoch sa v konečnom dôsledku prejavil aj do cien v republike. Ceny potravných článkov okrem ryže ani v tomto roku neboli zvýšené. Vystúpila iba

Parná lokomotíva Gontkulák
v čele nákladného vlaku s na-
loženým kmeňovým drevom
v areáli drevoskladu
v Oščadnici (Zdroj: Zbierkový
fond Kysuckého múzea, H 7450)

cena dreva a priemyselných výrobkov. Za priestorný m tvrdého palivového dreva sa platilo v lese 40 Kč, za pr. m. dreva mäkkého 30 Kč. Cena dreva – guľatiny bola v Čadci 120 – 125 Kč za m³. Konjunktúra v hospodárstve tak našla reakciu v rámci cien výrobkov: „Zvýšenie cien priemyselných výrobkov tunajší roľníci pocítili veľmi, veď oni okrem dreva – za ostatné svoje výrobky maslo, vajcia, hydinu atď. dostali len ceny staré, teda pomerne malé.“

Významnou udalosťou v živote obce, ako aj vo vývoji drevárstva na Kysuciach bola zmena majetkovo-právnych pomerov vlastníka miestneho drevoskladu s pílou ako aj lesnej železnice. Pre kontext dodávame, že lesná železnica medzi drevoskladom s pílou v Oščadnici a Chmúrou na Vychylovke mala po spustení prevádzky 2 majiteľov. Úsek trate od jej za-

čiatku (km 0.0) v spomínanom drevosklade s pílou v Oščadnici až po km 20,4 patril Účastinnej spoločnosti pre mlynský a drevársky priemysel (nemecky: *Aktiengesellschaft für Mühlen und Holzindustrie*). Do jej majetku patril zároveň úsek trate medzi km 27,6 až km 29,024). Po zániku rakúsko-uhorskej monarchie, si táto spoločnosť zriadila svoje zastúpenie v Oščadnici (firma zároveň vlastnila vedľajšie odbočky trate Skríželné, Riečnica a Harvelka). V areáli drevoskladu s pílou v Oščadnici vlastnila táto spoločnosť okrem vybavenia a budov aj manipulačné koľaje označené písmenami A a C. Súčasťou jej majetku bola zároveň normálnorozchodná vlečka (pozn. železnica s tzv. normálnym rozchodom je železnica s rozchodom 1435 mm. Rozchod je kolmá vzdialenosť medzi prechádzanými vnútornými hranami koľajníc. Táto vzdiale-

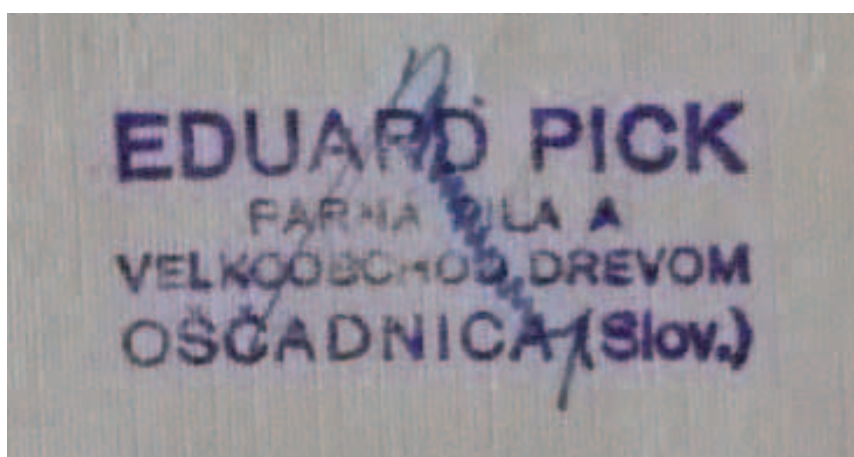
Kysuce známe i neznáme

nosť je meraná kolmo na os koľaje v stanovenej hĺbke 14 mm). Touto vlečkou sa v areáli drevoskladu s pílou prevážalo vyťažené a do Oščadnice dopravené drevo až k vagónom Košicko-bohumínskej železnice (KBŽ bola železnica so spomínaným normálnym rozchodom a lesná železnica vedúca cez Bystrickú dolinu mala tzv. úzky rozchod 760 mm. Lesná železnica s úzkym rozchodom sa stavala jednak z ekonomických dôvodov – jej výstavba je lacnejšia, vďaka menšiemu množstvu spotrebovaného materiálu na stavbu, ale predovšetkým z praktického dôvodu – viesť oblúky železnice v členitom a zalesnenom teréne Kysúc je jednoduchšie práve s úzkym rozchodom 760 mm).

Časť trate medzi km 20,4 až po km 27,6 vlastnila Akciová spoločnosť pre zúžitkovanie dreva v Čadci. Tá zároveň vlastnila vedľajšie trate do odbočiek Ricerová a Klubina (kde sa ťažilo drevo). V areály drevoskladu s pílou zároveň vlastnila manipulačnú koľaj B a predĺženie vlečky. Takáto majetkovo-právna situácia existovala až do roku 1936, kedy majetok spomenutej Akciovej spoločnosti pre zúžitkovanie dreva v Čadci získala v dražbe

spoločnosť Zelehos (pozn. ZEmedelská, LESnícka a HOSpodárska účastninná spoločnosť). Túto zmenu kronikár reflektoval nasledovne: „Tunajší veľkostatok bol odpredaný účastinárskej spoločnosti „Zelehos“ zemedelsko-lesnícka a hospodárska úč. Spoločnosť, ktorej generálnym riaditeľom i hlavným účastinárom a vlastne majiteľom je Fm?. (pozn. skratka pre firmu) Pick z Prahy.“ Táto spoločnosť patrila pražskému obchodníkovi Eduardovi Pickovi.

Navzdory priaznivému vývoju na trhoch komodít sa vyššie príjmy spoločnosti Zelehos nepremietli aj do príjmov zamestnancov píly. Oščadnický kronikár v tejto súvislosti poznamenáva: „Vzdor tomu, že cena dreva sa dvíhala dvojnásobne, robotníctvo na miestnej parnej píle bolo platená podľa starej dohody. Mzda jeho bola až smiešne nízka, veď odborový robotník dostal na hodinu najviac Kč 1,90 a ostatne robotníctvo zarobilo aj pri akordnej práci za 10-12 hodinovú úmornú prácu 12-16 Kč.“ Slabé zhodnotenie príjmov pracovníkov drevoskladu s pílou tak vytváralo napätie, ktoré sa odrazilo do opakovaného vyjednávania robotníctva píly s jej

Pečiatka spoločnosti Eduarda Picka vlastníka drevoskladu s pílou v Oščadnici, kde v máji 1937 prebehol štrajk (Zdroj: internet)

Preprava vyťaženého dreva na
lesnej železnici Oščadnica-
Chmúra (Zdroj: Zbierkový
fond Kysuckého múzea, H 416)

vedením. Rastúca nespokojnosť pracovníkov pily, spoločne s neúspešnými rokovaniami o zdvihnutí platov v máji 1937 prerástla do málo známeho incidentu v podobe celozávodného štrajku. „Za takýchto okolností robotníctvo celkom oprávnene dožadovalo sa zvýšenia svojej mzdy o 30 %. Firma však odôvodnené zvýšenie mzdy odmietla, a preto robotníctvo po dlhšom vyjednávaní dňom 19. mája 1937 (pozn. streda) zastavilo v celom podniku prácu.“ Zastavenie prevádzky na pile

tak ovplyvnilo nielen samotné spracovanie dreva na pile, ale v konečnom dôsledku aj prepravu dreva po lesnej železnici vedúcej medzi spomínanou pilou a Chmúrou na Vychylovke.

Celozávodný štrajk zamestnancov zároveň ovplyvnil ťažbu dreva a jeho expedovanie z pily, ale aj následnú prepravu na jednotlivé odbytové (pozn. drevo sa v areáli drevoskladu s pilou prekladalo a následne sa s vagónmi premávajúcimi po Košicko-bohumínskej železnici a prevážalo na miesta určenia). Patová

Kysuce známe i neznáme

situácia v drevosklade s pílou, však napriek zapojeniu robotníctva z celej pily skončila v konečnom dôsledku neúspešne. Neústupnosť vedenia pily sa pretavila do psychologického nátlaku v podobe masových výpovedí pre robotníkov pily. Na stránkach pamätnej knihy môžeme nájsť nasledovné konštatovanie: „Táto stávka skončila sa pre robotníctvo veľkým fiaskom, lebo robotníci neboli vo svojich požiadavkách jedni a keď firma videla liknavosť robotníctva, prepustila všetkých z práce.“

Nečakaná reakcia vedenia pily spôsobila v radoch vyhodených robotníkov zmätok a následne: „Robotníci povolili nátlaku a začali pomaly ustupovať do práce a firma z toho dobrovoľného podrobenia sa ňou diktovanými podmienkami využila tak, že zvýšila ich mzdu len o puých 15%.“ Štrajk zamestnancov pily tak v konečnom dôsledku nenaplnil očakávania a skončil len čiastočným úspechom. Po tomto štrajku sa prevádzka v drevosklade s pílou následne vrátila do „starých koľají“..

Pramene a literatúra

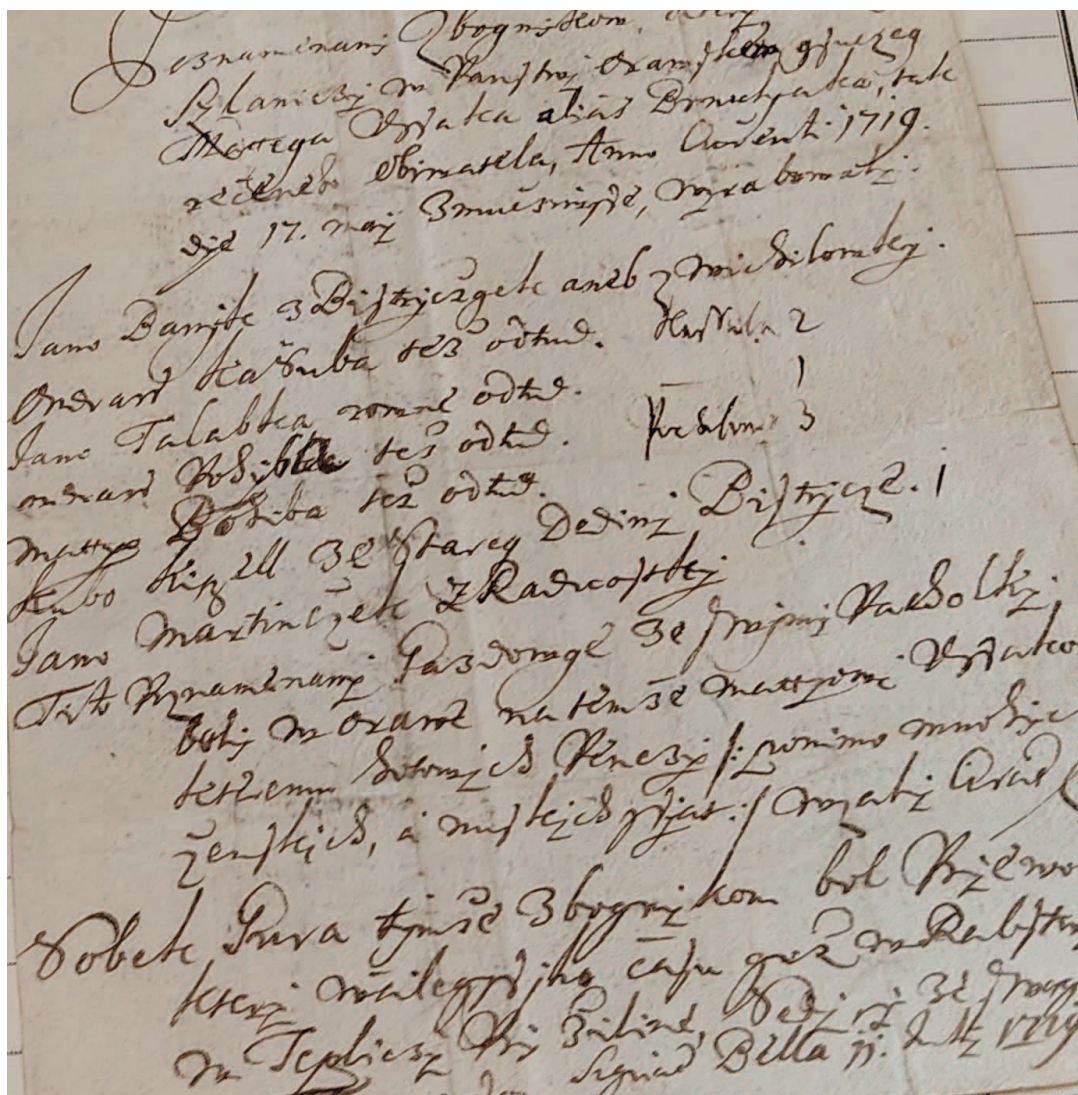
Pamätná kniha obce Oščadnica

ŽILINČÍK, Ivan: *Kysucko-oravská lesná železnica*. Praha : Nakladatelství dopravy a turistiky, 1996. ISBN 978-80-85884-33-3.

ŽILINČÍK, Ivan: *Klapot kolies v údoliach Bystrice a Bielej Oravy*. 1. vyd. Čadca : Kysucké múzeum, 2006. ISBN 978-80-969445-2-1.

Krátky ale pravdivý príbeh o vychylovských zbojníkoch

PHDR. MARIÁN LIŠČÁK, PHD.

Záznam z vyšetrovania
zbojníkov (Štátny archív
v Žiline so sídlom v Bytči)

Príbeh zbojníkov z Bystričiek, ako počiatkom 18. storočia volali Vychylovku v Bystrickej doline na Kysuciach, je spojený s dňom 17. máj 1719, kedy sa viacerí tamojší muži z nejakej príčiny rozhodli obohatiť sa prepadnutím gazdu Mateja Ušáka alias Branliaka v dedine

Slanici na Orave. Zbojnická družina pozostávala z Vychylovčanov Jána Baníka, Ondreja Kašubu, Jána Talapku, Ondreja Pochybu a Mateja Pochybu. Na zboj sa k nim pridali aj Jakub Kyslý zo Starej Bystrice a Jano Martinček z Radôstky. Sprievodcom pri tejto výprave im bol

Kysuce známe i neznáme

Juraj Sobek, ktorý v čase súdneho procesu s ostatnými zbojníkmi už sedel v žalári kaštiela v Tepličke nad Váhom. Z celého súdneho prípadu sa, žiaľ zachovali len torzovité dokumenty, ktoré nám umožňujú vykresliť len fragmenty príbehu. Zo súpisu otázok, ktoré vyšetrovatelia kládli niektorým svedkom, avšak žiaľ bez dochovania odpovedí, sa napríklad dozvedáme, že o život zrejme prišiel nejaký nemenovaný gazda. S touto skupinou spájali aj úmrtie služobnej u ďalšieho gazdu. Mali s nimi spolupracovať aj nejakí ďalší zbojníci z Kamesznice v Poľsku. V tej oblasti sa mali vykonať ďalšie bližšie nešpecifikované trestné činy, napríklad mali spoločne vyrábať istého Konkola. V poľských Ujsolach mali mať potom schovaný lup. Úkryt im mal byť poskytnutý aj na Poľane u Koňanov (Koniaków), ale aj u istého Dlugoša a pri Kríži u Jakuba Mlynčáka. Túto výpoveď podal Stanislav Gora pôvodom z Kryzowa, avšak niektoré predmetné otázky súviseli s jeho činnosťou, ktorá nemusela byť nevyhnutne celá spojená s činnosťou Bystrickej zbojníckej skupiny. Popísal však predovšetkým už spomenutú krádež na Orave. Bystričanov tam bolo údajne desať. Na čele skupiny zrejme stál Ján Baník, ktorý aj spoločne s Matejom Pochybom vstúpili oknom do príbytku gazdu v Slanici. Okrem finančnej hotovosti údajne ukradli dve kabanice (kabáty), tri paráty, jedny červené nohavice a dvojce ženské rukavice. Okrem toho kus slaniny a pol štvrtky masla. Celý lup si podelili až neďaleko od By-

stríc, keďže na mieste lúpeže za nimi vybehol paholok okradnutého gazdu a volal na pomoc proti nim ľuďí. Po návrate domov ulúpené šaty predali a peniaze si taktiež rozdelili. Zaujímavú výpoveď podal v tomto Jakub Kyslý zo Starej Bystrice, ktorý uviedol, že za účelom lúpeže si požičal výzbroj od dolného mlynára (zrejme z časti Královia) a konkrétne to boli polháková kosa (kosák) a šabľa. Z lúpeže si mala skupina údajne odniesť hotovosť vo výške 800 zlatých a množstvo ženských a mužských šiat. To bol na tie časy naozaj slušný lup. Otázkou skôr je, čo vôbec mohlo motivovať túto skupinu k takémuto činu. V podstate niekoľko rokov po Jánošíkovi. V časoch, keď bolo známe, že život zbojníka je veľmi krátky a osud väčšiny z nich tak veľmi podobný. Pár desiatok rokov pred nimi v pohraničí zbíjal ich rodák z Bystríc Martin Portáš so svojou družinou. Od jeho mena je zrejme, že mal valašský pôvod, keďže portáši ako strážcovia hraníc pochádzali v tom čase v tejto oblasti zväčša z radov valachov. Valašský pôvod mali bezpochyby aj naši zbojníci. Torzovitosť zachovaných informácií nám neumožňuje tento príbeh dorozprávať. Ako dopadla táto skupina Bystrických zbojníkov je však pomerne ľahké predpokladať, keďže už časť z nich bola v súdnom procese, je nepochybné, že skupina a jej členovia boli potrestaní. Je vysoko pravdepodobné, že v niektorých prípadoch, ak sa potvrdila závažnosť niektorých obvinení, tak zrejme došlo až k hrdelným rozsudkom.

Pramene

Štátny archív v Žiline so sídlom v Bytči. Fond Iľešházy Trenčín, Panstvo Teplička, šk. 4

Archeologické nálezy z Kysuckého Nového Mesta

MGR. DANKA MAJERČÍKOVÁ

Brána starého cintorína v Kysuckom Novom Meste (Zdroj: Krajský pamiatkový úrad Žilina)

Od Trenčína po pravom brehu Váhu viedla prastará cesta nazývaná „Via Magna“, ktorá cez územie Kysúc spájala uhorské kráľovstvo so Sliezsikom a Poľskom. Na tejto ceste sa v roku 1254 spomína osada Jesesin, v ktorej sa od 14. storočia vyberalo mýto a ktorá v roku 1325 získala mestské výsady. Najneskôr v prvej polovici 13. storočia sa teda na území neskoršieho mesta sformovala osada. Z tohto najstaršieho obdobia stredovekého mesta pochádzajú nálezy z Belanského ulice. Pri prestavbe historického centra mesta boli asanované

domy oproti budove terajšej Mestskej knižnice. V mieste domu č. 187 sa pri odstraňovaní sutín preborili klenby renesančných pivníc a odstránili zásypy vnútorného dvora, kde sa podarilo odkryť stredoveký výrobný objekt – vyhňu. Objekt vyhne tvoril zahĺbený obdĺžnikový priestor s rozmermi 375 x 185 cm, v ktorého severozápadnom rohu bolo pri severnej stene ohnisko (vatra) s rozmermi 190 x 80 cm, vymazané hrubou vrstvou ílu. V ohnisku sa našlo značné množstvo uhlíkov, železnej trosky a zliatkov železnej suroviny,

Kysuce známe i neznáme

Historický meštiansky dom na Námestí slobody v Kysuckom Novom Meste pred požiarom v roku 1904 (Zdroj: knm.szm.sk)

v zásype objektu tiež rôznorodá keramika, vyrábaná na pomaly rotujúcom (staršia technika výroby keramiky) aj rýchlo rotujúcom hrnčiarskom kruhu. Podľa keramiky možno predpokladať, že vyhňa vznikla niekedy na konci 13., prípadne na začiatku 14. storočia, a existovala možno až do začiatku 15. storočia. Ďalšiu vyhňu objavil O. Šedo v polohe Sul'kov, kde odkryl časť objektu s rozmermi 360 x 120 cm. Stavba bola zahĺbená do ílovitého podlažia a dlhšou osou orientovaná zhruba v smere V-Z. Kolová jama v jednom rohu naznačuje kolovú konštrukciu stavby. Z južnej strany objektu vybiehal vchodový výklenok so schodovitou úpravou, ktorým sa do objektu vstupovalo. Naprieč celým objektom prechádzal žliabok ústiaci do jamy pri východnej strane objektu, ktorej dno bolo vyložené plochými kameňmi. Neďaleko vstupu bola zachytená misovitá priehlbina s prepáleným dnom, pravdepodobne zvyšok ohniska alebo pece. Pomerne početné črepy keramických nádob, nájdené v objekte aj na povrchu, umožnili datovať objekt v Sul'kove približne

do obdobia na prelome 13. a 14. storočia. Šesť kusov železnej trosky z povrchového zberu naznačuje, že objekt slúžil na hospodárske účely, čomu by nasvedčovali aj jeho malé rozmery. Pozoruhodný bol nález korálik z kobaltovomodrého skla, ktorý sa však našiel v povrchovej vrstve a nemusí teda so stredovekým objektom súvisieť. Objekt v Sul'kove mohol byť samostatným hospodárskym objektom, umiestneným z dôvodu železiarskej výroby, a teda z dôvodu nebezpečenstva požiaru, mimo osadu Jesesin. Prípadne v Sul'kove existovala malá samostatná osada, ktorá neskôr splynula s osadou Jesesin do jedného mestského útvaru.

Podstatne viac archeologického materiálu pochádza z novovekých dejín mesta, no ani tento materiál nie je práve bohatý. Až na pár výnimiek sa obmedzuje len na keramický materiál, zahŕňajúci niekoľko sto kusov črepov, ktoré boli navyše získané zväčša náhodne pri rôznych zemných prácach. Niekoľko novovekých črepov nájdených na ploche severne od niekdajšieho Štátneho majetku sa sem dostalo

Hrniec nájdený pri prieskume v blízkosti Mestského úradu, 17. storočie (vpravo) (Foto: P. Juriš)

Hrniec s uchom nájdený pri prieskume v blízkosti Mestského úradu, 17. storočie (Foto: P. Juriš)

Fragment novovekého keramickeho hrnca z polohy Dubský mlyn (Foto: D. Majerčíková)

pravdepodobne sekundárne, oveľa zaujímavejší je nález pomerne početného keramickeho súboru v polohe Dubský mlyn. Podľa písomných prameňov v Dubí už na začiatku 17. storočia existoval mlyn patriaci Suňogovcom, a spomínané nálezy by mohli pochádzať z neho. Bohužiaľ, súbor keramiky je bez akých-

koľvek nálezových okolností, nie je teda známe miesto, kde sa črepy našli, a ktoré by pomohlo situovať niekdajší mlyn v teréne. Väčšina keramickeých črepov pochádzala z hrncov, ktorý predstavoval základný tvar kuchynskej keramiky. Hrniec sa používal na varenie na otvorenom ohni, preto je väčšina črepov zadymená. Mal vajcovitý tvar s malým dnom, býval s uchom alebo bez ucha, a zvyčajne k nemu patrila aj kónická pokrievka. Väčšina hrncov bola na vnútornej strane glazovaná, no glazúra zväčša nepokrývala celú nádobu, ale len časť pri okraji. Prevládala tmavá hnedočierna glazúra, aká sa bežne používala v 18. storočí, okrem nej sa používala aj glazúra zelená alebo hnedá. Okrem hrncov sa v súbore vyskytovali aj črepy z veľkých širokých mís, zdobených jednoduchou podglazúrnou maľbou, ktoré sa používali na servírovanie jedál.

Z historického centra mesta je najzaujímavejší nález na Námestí slobody, kde bol v roku 1991 pri stavebných prácach v blízkosti budovy

mestského úradu odkrytý násypník do suterénneho priestoru. Archeologička Marcela Ďurišová pri obhliadke zistila existenciu pivnice s klenutým stropom. Pivnica bola rohová, s rozmermi 6 x 4 m, na východnej strane k nej priliehali ďalšie dve pivnice, z ktorých jedna, výškou porovnateľná s objavenou pivnicou, bola úplne zavalená, druhá bola výrazne menšia. Murivo skúmanej pivnice bolo z lomového kameňa ukladaného do pravidelných riadkov, omietnutý bol len strop. Spodnú časť pivnice tvoril jemný piesok, miestami prekrytý drevom, ktoré by mohlo byť zvyškom niekdajšej podlahy. V zásype pivnice sa našli črepy z viacerých nádob, z ktorých sa podarilo rekonštruovať jednoduchý hrniec bez ucha a ďalší hrniec s uchom, a tiež hlbokú misu s glazovaným vnútrom. Ďalej sa tu našli fragmenty širokých mís, fragment keramickeho pohára, a aj kúsok kachlice. M. Ďurišová predpokladala, že nádoby boli vyrobené niekedy na začiatku 17. storočia. Nálezy pochádzali z najspodnejšej a teda najstaršej časti zásypu, v hornej časti zásypu boli nájdené tri sklenené lekárenské fľaštičky z 20. storočia. Podľa nálezov sa dá usudzovať, že pivnica prestala plniť svoju funkciu najneskôr v prvej polovici 17. storočia. Renesančné klenuté pivnice sa nachádzajú aj pod vedľajšou budovou (bývalou farou), z ktorých údajne vedie podzemná chodba, v súčasnosti prehradená múrom, priamo pod kostol. Ďalší zaujímavý nález pochádza z Belanského ulice, kde O. Šedo pri výskume stredovekej vyhne zachytil aj stopy po mladšej vyhni zo 17.-18. storočia. To by naznačovalo, že na parcele domu č. 187 sa pravdepodobne po niekoľko storočí udržiavala tradícia kováčskej výroby.

*Kachlica z Kysuckého
Nového Mesta (Foto:
D. Majerčíková)*

Pozoruhodné zistenia poskytli zemné práce pri budovaní plynovodu v roku 1994. Na Námestí slobody výkop prešal základové kamenné murivo na úrovni pilierov arkád pri dome č. 163, široké približne 80 cm. Podľa informácií robotníkov bola podobná situácia zistená aj pri ostatných domoch s arkádami. Murivo bolo pravdepodobne zvyškom čelnej steny domu, do ktorej boli až dodatočne vybúrané otvory prízemných arkád. Potvrdením tejto teórie by mohol byť votívny obraz Panny Márie z polovice 18. storočia, na ktorom je zachytená vtedajšia podoba Kysuckého Nového Mesta. Podľa malby domy na námestí v tom čase ešte nemali na prízemí arkády, ale

Suterén asanovaného domu
na Belanského ulici (Foto:
M. Kvietok)

len brány. Arkády mohli byť vybudované po veľkom požiari, ktorý spustošil mesto v roku 1748, príp. ešte neskôr. Dom č. 163 je mimoriadne zaujímavý. Na prízemí tohto domu sa zachoval drevený trámový strop zdobený vyrezávaním a s nápisom, podľa ktorého ho vybudovali v roku 1748. Spomínaný požiar zrejme dom spustošil, a tak ho vtedajší majitelia, ktorými bol Ondrej Fusek a jeho manželka Alžbeta Borčická, museli opraviť. Podľa spomínanej veduty mesta bol dom už v prvej polovici 18. storočia poschodový a murovaný, čo naznačuje, že jeho majitelia patrili k bohatým mešťanom.

V posledných rokoch sa na území mesta robilo viacero rôznych výkopových a stavebných prác, ktoré pozorne sledovali aj archeológovia. Na Belanského ulici, na parcele oproti kostolu Nepoškvrneného počatia P. Márie sa kvôli plánovanej nadstavbe a prístavbe k ob-

jektu č. 235 uskutočnil záchranný archeologický výskum, pri ktorom archeológovia sledovali výkopové práce s cieľom zachytiť stopy staršej zástavby. Na parcele stál pôvodne meštiansky dom, v minulosti asanovaný, z ktorého archeológovia zachytili časť základových murív. Ešte pred týmto domom stál na ploche parcely starší dom pravdepodobne zrubovej konštrukcie s kamennou podmurovkou, z ktorého bola odkrytá jeho západná časť. Východná časť domu bola zničená pri výstavbe suterénu neskoršieho, teraz už asanovaného objektu meštianskeho domu. K zrubovému domu patrila aj čierna kuchyňa, z ktorej zostal zachovaný sokel pece. V odpadovej jame v blízkosti domu sa našli zlomky kachlíc z 18. storočia a denár z roku 1763. Dom pravdepodobne zhorel pri požiari v roku 1823 a bol nahradený snáď už murovaným tehlovým domom s kamenným základom a vydláždeným

Základy asanovaného domu na Belanského ulici (Foto: M. Kvietok)

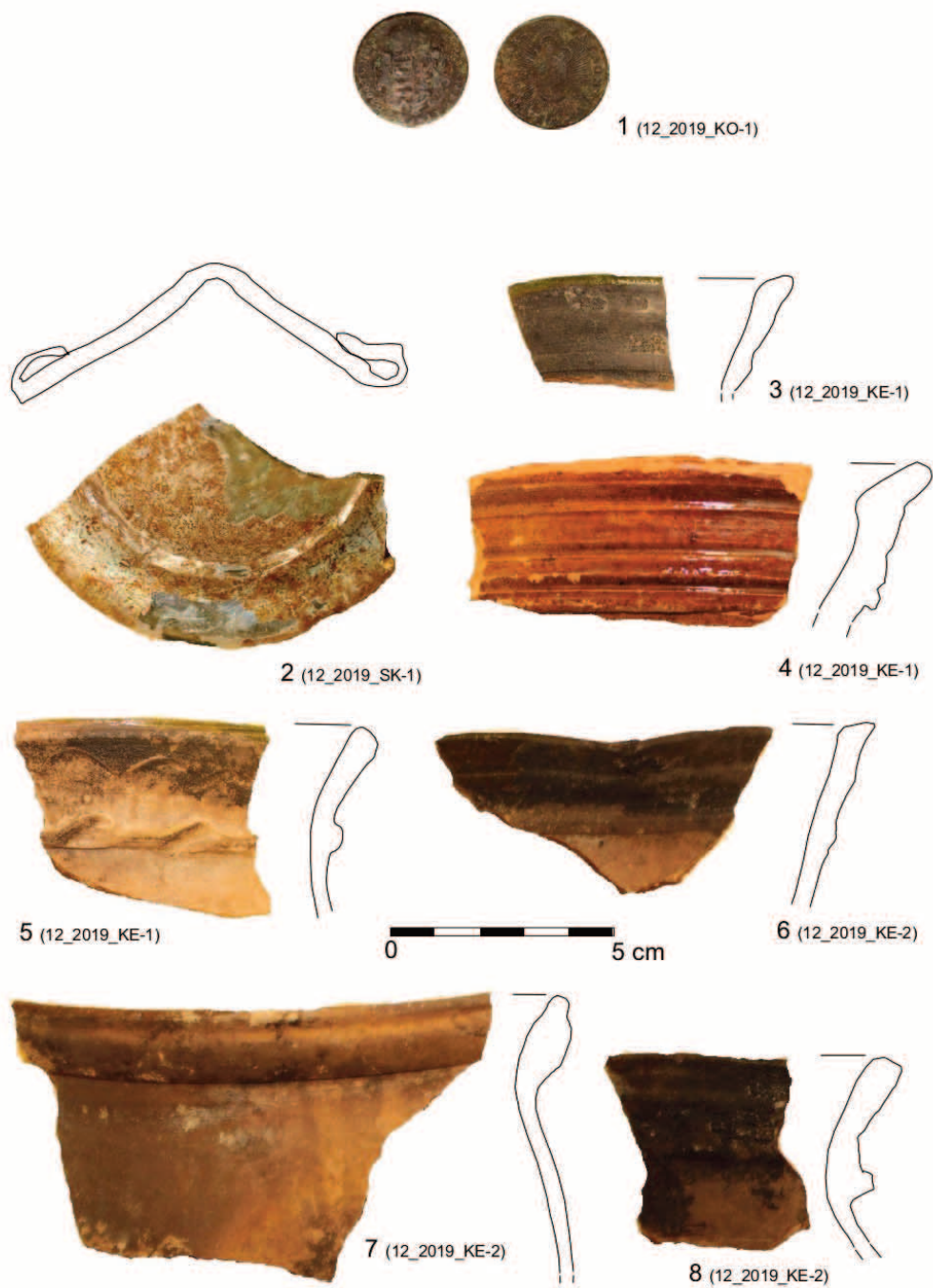
nádvorím. Aj tento dom vyhorel, stalo sa tak pravdepodobne pri požiari v roku 1904. Zvyšky ďalšieho domu boli odkryté pri oprave teplovodného potrubia na Pivovarskej ulici (za obchodným domom COOP Jednota). Výkop pravdepodobne prerezal zaniknutý dom, v ktorom bolo možné identifikovať dve vrstvy kamennej dlažby. Výkopy sa realizovali aj v mestskej parku, kde sa kedysi nachádzala kaplnka s cintorínom zvaným Obraz. Našlo sa tu niekoľko čiastočne opracovaných kameňov pochádzajúcich buď z kamenného múru lemujúceho kedysi cintorín, alebo pravdepodobnejšie zo zaniknutej kaplnky. V severovýchodnej časti parku vo vykopanej zemine archeológ našiel viacero rozlámaných ľudských kostí a bager dokonca porušil aj jeden kompletný hrob, z ktorého sa našli pozostatky truhly a viacero kostí. Cintorín Obraz dal v polovici 17. storo-

čia na vlastné náklady postaviť alebo možno len obohnať kamenným múrom Peter Hrabovský, úradník na budatínskom panstve, ako to spomína vo svojom testamente z roku 1653. Bol situovaný na južnom predmestí, na mieste dnešného parku. Na mapách prvého vojenského mapovania (1782-1785) je znázornený ako opevnený areál so štyrmi nárožnými baštami. O vzniku kaplnky niet správ, vraj sa v roku 1640 zrútila a z popudu Petra Hrabovského sa na jej opravu zozbierali evanjelici z Oravy, Liptova a Turca a v roku 1646 ju dali znovu postaviť. Kaplnka stála až do roku 1958, kedy bola aj s opevnením cintorína asanovaná. Podľa historickej fotografie bol na bráne do cintorína vytesaný nápis, z ktorého je však čitateľná len časť „...FIERI CVRAVIT ANNO DOMINI 1646“.

Pramene a literatúra

- MV SR, Štátny archív v Žiline, fond Trenčianska župa I., Familiae Hrabovský, šk. 10, i.č. 170, no. 82-86.
- BENKO, Ján: Dejiny mestečka do roku 1918. In: MARÁKY, Peter – ŠELIGA, Ladislav (ed.): *Čadca a okolie*. Martin : Osveta, 1981, s. 43.
- ĎURIŠOVÁ, Marcela. Nálezy z Kysúc. In: AVANS v roku 1994, 1996, s. 43.
- ĎURIŠOVÁ, Marcela: Renesančné pivnice v Kysuckom Novom Meste. In: AVANS v roku 1991, 1992, s. 29.
- FURMAN, Martin: Obhliadky stavebných činností v Žilinskom regióne. In: AVANS v roku 2007, 2009, s. 67 – 68.
- GALVÁNEK, Viliam: Vznik a osídlenie Kysuckého Nového Mesta II.časť. In: GALVÁNEK, Viliam (ed.): *Kysucké Nové Mesto kedysi a dnes*. Žilina : Pravda, 1965, s. 87-88.
- KVIETOK, Martin – BABURA, Tomáš: Nadstavba a prístavba obj. č. 235 a vytvorenie polyfunkčného objektu na parc. č. KN-C 383 v k.ú. Kysucké Nové Mesto (výskumná dokumentácia z archeologického výskumu). Banská Bystrica, 2019, s. 10-11.
- KPÚ Žilina – Nové archeologické nálezy v Kysuckom Novom Meste. Dostupné na: <http://www.pamiatky.sk/sk/page/nove-archeologicke-nalezy-v-kysuckom-novom-meste?fbclid=IwARoIK8tBAGv3G-x8xiuCeRJgkKOJHcoGPb7BIF2HYCwzISOtORTkyAqX-cAg>. Cit. [2020-8-19]
- LEHUTOVÁ, Mariana – MAGOVÁ, Martina – MAJTAN, Vladimír – ŠICHTOVÁ, Miroslava – REPKOVÁ, Stanislava: *Pamiatková zóna Kysucké Nové Mesto* [online]. Žilina: Krajský pamiatkový úrad Žilina, 2013, s. 24, 25. Dostupné na: https://www.pamiatky.sk/Content/PZ_ZASADY/Kysucke_Nove_Mesto/0101-KNM-text.pdf.
- ŠEDO, Ondrej: Archeologické nálezy z lokality Sul'kov v Kysuckom Novom Meste. In: *Správy a informácie*, 1978, roč. 2, s. 43 - 44.
- ŠEDO, Ondrej: Stredoveký objekt v Kysuckom Novom Meste. In: AVANS v roku 1979, 1980, s. 200.
- VELIČKA, Drahomír: *Dejiny osídlenia Kysúc*. Martin: Terra Kisucensis, 2017, s. 117. ISBN 978-80-969922-6-3.

Kysuce známe i neznáme

Črepy nádob pravdepodobne z 18. storočia, nájdené pri výskume zaniknutého domu na Belanského ulici
(Autor: M. Kvietok)

Rod Kubicovcov z Kysuckého Nového Mesta

MGR. DANKA MAJERČÍKOVÁ

KUBITZA

Erb rodu Kubica
(Zdroj: www.wikimedia.org.)

Kubicovci žili v Kysuckom Novom Meste najneskôr od 17. storočia. Prvá zmienka o nich pochádza z roku 1666, kedy sa spomína Ján Kubica, ktorého Ondrej Radoľský pred mestskou radou obvinil, že mu v noci spásol zbožie pod malou dúbrovou. Ján bol s Radoľskými v príbuzenskom vzťahu, pretože v spomínanom roku sa oženil s Katarínou, dcérou Mikuláša Radoľského. V roku 1672 mu matka Dorota Kubicová prenechala chalupu, v zázname sa žiaľ nespomína jeho otec ani ďalší príbuzní, preto zatiaľ nie je možné určiť,

v akom príbuzenskom vzťahu bol k ďalším Kubicovcom.

V roku 1672 bol jeden Kubica zapísaný v mestských knihách ako mestský desiatnik. V zázname nie je uvedené jeho krstné meno, pri mene Kubica je však dopísané, že bol hrnčiarom. V roku 1678 sa spomínajú hneď dvaja hrnčiari Kubicovci – cechmajster Mikuláš a majster Juraj. O Mikulášovi sa zachovalo len veľmi málo údajov. V roku 1690 bol zapísaný v urbári budatínskeho panstva ako želiar. Mikulášov syn Ján bol viackrát zvolený za senátora a v roku 1720 aj za richtára. Bol dvakrát ženatý, druhá manželka Barbora Snežnická v roku 1739 vo svojom spore so Zuzanou Susedíkovou žiadala jej potrestanie za to, že Zuzana, hoci „*len remeselníčka a hofierka*“, nepreukazovala patričnú úctu Barbore, „*mešťianke a manželke radného pána*“. Dcéra Katarína z manželstva s Barbarou sa vydala najskôr za šľachtica Jána Zbiňovského, syna Ondreja Zbiňovského zo Zbyňova, po jeho smrti za Františka Vitulaya, syna Václava Vitulaya, správcu solného úradu v Čadci.

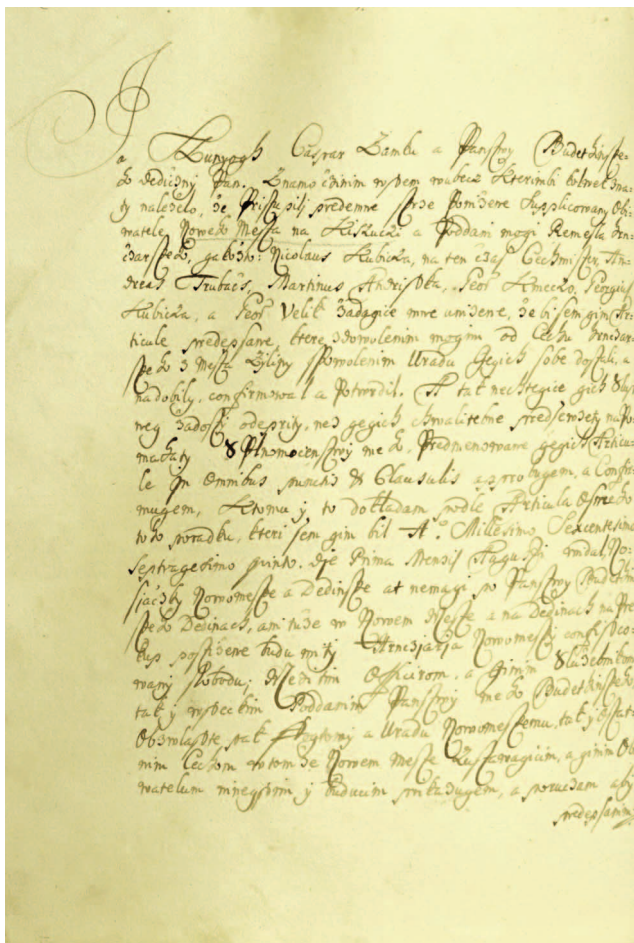
Z prvého manželstva so Zuzanou Vangelovou mal Ján synov Mikuláša a Juraja. Obaja synovia sa aktívne podieľali na mestskej správe, Mikuláš bol za boženíka zvolený už v roku 1729, obaja boli viackrát zvolení za senátora a dosiahli aj na najvyšší úrad richtára. Juraj ako aktívny senátor v úrade v roku 1787 zomrel, a preto bolo potrebné zvoliť nového senátora. Mikuláš, ktorý sa narodil v roku 1705, pôsobil v službách Suňogovcov, za čo

ho najskôr v roku 1735 Anton Suňog oslobodil z poddanstva, od všetkých sedliackych prác a spod zemepanskej jurisdikcie a udelil mu slobodu sťahovania, a napokon 28. októbra 1741 získal od Márie Terézie armáles pre seba, manželku a všetkých potomkov. Prvýkrát sa oženil v roku 1723 s Annou, dcérou Šimona Turiaka. Z tohto manželstva mal Mikuláš 12 detí, z ktorých sa dospelosti dožili synovia Mikuláš, Jozef a Ján a dcéry Mária a Terézia. Necelý rok po Anniej smrti, v januári 1751, sa oženil so Zuzanou Magdalénou, dcérou Jána Henricha Pinu zo Žiliny, s ktorou mal syna Ignáca a dcéry Annu a Evu.

V roku 1728 prispel na zhotovenie oltára sv. Františka v žilinskom kostole sv. Barbory a zabezpečil aj maliara stĺpov alebo sôch. Neskôr, v roku 1751, dal pred kostolom postaviť kríž. Spolu s manželkou Zuzanou Pinovou kúpil v roku 1752 dom na žilinskom rínku od dedičov Mikuláša Rajčana, v roku 1754 kúpili v Žiline sad s rybníkom. V roku 1755 sa spomína ako *syndicus* žilinských františkánov. V tom istom roku bol spísaný vsetok jeho majetok, ktorý tvoril dom na rínku, sedem rolí, dve záhrady, majer a sad, to všetko v hodnote približne 1200 zlatých. K spísaniu majetku došlo pravdepodobne kvôli jeho úmrtiu, určite zomrel pred novembrom 1758, pretože vtedy sa jeho vdova Zuzana v Žiline vydala za šľachtica Jána Šimonfyho z Trnavy.

V Kysuckom Novom Meste dal Mikuláš Kubica v roku 1738 postaviť kaplnku Panny Márie, ktorá sa nachádzala juhozápadne od Dolnej brány. Kaplnka bola neskôr presta-

Povolenie Gašpara Suňoga z roku 1679 založiť v Kysuckom Novom Meste hrnčiarsky cech (Zdroj: Štátny archív Žilina)

vaná na kostol, v ktorom je dodnes zachovaný erb Kubicovcov na pamiatku fundátora pôvodnej kaplnky. Mikulášovi synovia postupne z Kysuckého Nového Mesta odišli, v meste zostal len najstarší Mikuláš, ktorý tu v roku 1774 zomrel. O pokračovanie rodu sa zaslúžil predovšetkým najmladší syn Ignác, ktorý sa usadil v Melčiciach neďaleko Trenčína. Z jeho potomkov zvlášť vynikol vnuk Pavol, vyštudovaný právnik, dlhé roky pôsobiaci v správe Trenčianskej stolice, v rokoch 1867 až 1890 ako hlavný župan a v revolučných rokoch 1848-1849 bol členom uhorského parlamentu. Úplne posledným členom šľachtickej línie Kubicovcov spätým s Kysuckým Novým Mestom bola Helena, dcéra Valentína Kubicu a Ignácova pravnučka. Helena

Pavol Kubica (Zdroj: gallery.hungaricana.hu)

sa narodila v roku 1853 v Horných Obdokovciach. Vydala sa za Arnolda Čelku z Kysuckého Nového Mesta, kde v roku 1896 zomrela a bola pochovaná v čelkovej hrobke prístupnej ku kostolu Nepoškvrneného počatia Panny Márie.

V roku 1678 sa okrem cechmajstra Mikuláša Kubicu spomína aj hrnčiarsky majster Juraj Kubica. Príbuzenský vzťah medzi Mikulášom a Jurajom nie je zatiaľ známy, sú však isté náznaky, že mohli byť bratia. V roku 1698 totiž mestská rada vyšetrovala Jána Kubicu, ktorý potajomky bral peniaze svojmu otcovi zo štrichu, pričom zámok si otváral klincom.

Ukradnuté peniaze si schovával u Mikuláša Kubicu, ktorý svojho strýka na krádež neupozornil. Obaja boli odsúdení na pokutu na nové zvony. Hoci sa meno Jánovho otca nespomína, je možné, že dotyčný Ján bol synom cechmajstra Mikuláša Kubicu, narodený v roku 1677, a Mikuláš synom Jána Kubicu, narodený v roku 1667, a teda Jurajov synovec. To by znamenalo, že Mikuláš st. bol bratom Juraja Kubicu.

V roku 1694 Juraj Kubica žaloval Barboru Brečkovú, že jeho manželku obvinila z krádeže konope. Keďže Barbora Brečková nemohla svoje tvrdenie dokázať, mestská rada rozhodla, že sa musí Jurajovej manželke ospravedlniť, a keby niekedy v budúcnosti svoje obvinenie zopakovala, bude ako chudobná žena, ktorá nemá

z čoho zaplatiť pokutu, potrestaná na praniéri (trlicou). V rokoch 1717 až 1718 sa pred mestskou radou pomerne často riešili spory medzi Jurajom a jeho synovcom Mikulášom, synom Jurajovho brata Jána. Ján bol v roku 1717 už mŕtvy. Jeho syn Mikuláš pred mestskou radou dosvedčil, že kedysi aj s otcom kúpili od strýka Juraja polovicu kubicovskej želiarskej chalupy (tu v zmysle gazdovstva) bez domu a humien, ktoré zostali Jurajovi, preto k svojej čiastke prikúpili nový dom aj s humnami. V roku 1717 Juraj s Mikulášom, svojim „bratankom“, pred mestskou radou žiadali, aby sa medzi nich dvoch rozdelili ko-

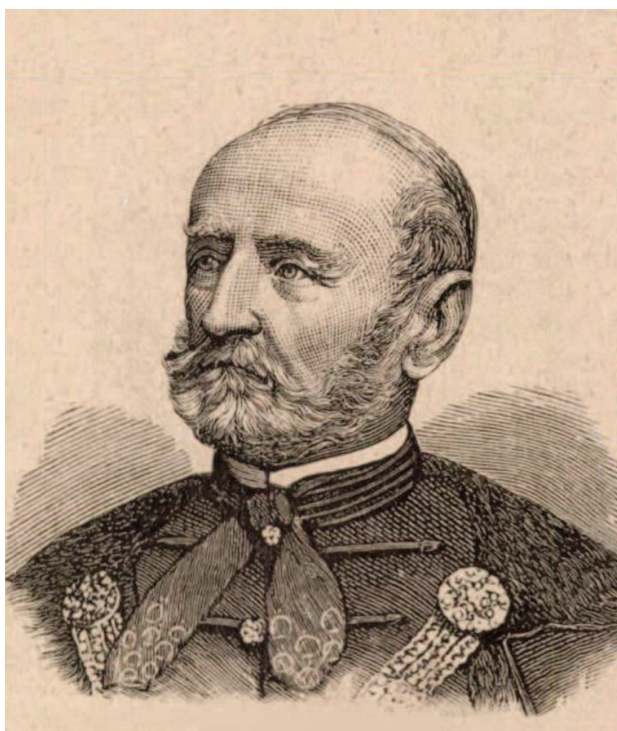
Kysuce známe i neznáme

panice, ktoré patrili ku kubicovskej chalupe. Mestská rada s tým súhlasila, pričom každý si mal vybrať časť podľa svojej vôle. No už v nasledujúcom roku sa Mikuláš pred mestskou radou sťažoval, že Juraj zoral celú kubicovskú kopanicu v Sulľkove, teda aj Mikulášovu čiastku. Navyše mal vraj Juraj otvoriť zámok na Mikulášovom humne a zobrať mu obilie. Mestská rada však odmietla tento spor riešiť, a žiadala Juraja a Mikuláša, aby sa dohodli medzi sebou. Juraj bol v tom čase zvolený za cechmajstra, a tak mestská rada tiež rozhodla, že žiaden člen cechu ho nesmie obviňovať zo zlodejstva. Kvôli nejakému hnevliivému prejavu (záznam to bližšie nerozvádza) mal Juraj zaplatiť

pokutu na kostol. Na konci roku 1718 Mikuláš zomrel a Juraj s jeho vdovou, „*se swu newestu*“, predstúpil pred mestskú radu, aby sa dohodli na delbe kopanic na Trstenci.

Kubicovci, hoci boli želiarmi, zrejme nepatrili k chudobným ľuďom, pretože podľa daňových súpisov boli povinní platiť dane. V roku 1715 boli v súpise zapísaní Juraj Kubica, Ján Kubica a Mikuláš Kubica. Ich identifikácia je pomerne jasná – Juraj je hrnčiar-sky cechmajster, Ján je senátor, syn cechmajstra Mikuláša Kubicu, len pri Mikulášovi sú dve možnosti – buď je to cechmajster Mikuláš, ktorý zomrel v roku 1716, alebo Jurajov synovec Mikuláš, syn Jána Kubicu, ktorý zomrel v roku 1718.

Juraj Kubica niekoľkokrát zastával úrad cechmajstra hrnčiarskeho cechu. Z druhého manželstva s Barborou Hatinovou mal dvoch synov. Juraj a Ján sa rovnako ako otec stali hrnčiarimi a spomínajú sa menovite v ro-

Pavol Kubica
(Zdroj: www.wikimedia.org)

ku 1751 pri spisovaní cechových artikulov, pričom Ján bol v tom čase cechmajstrom. Ako hrnčiari sa spomínajú aj v matrike – Ján v roku 1740 pri úmrtí svojho dieťaťa a Juraj v roku 1742 pri svojom druhom sobáši so Zuzanou Majtánovou. V hrnčiarskej tradícii pokračovali Jurajovi potomkovia. Syn Ondrej bol podľa zápisu v knihe artikulov v roku 1804 zvolený za firmajstra, hrnčiarom bol podľa matričného záznamu z roku 1844 aj jeho syn Ondrej. Ondrej st. zomrel v roku 1836. Po jeho smrti vnučka Anna, dcéra Zuzany Kubicovej, predala svojmu strýkovi Ondrejovi ml. polovicu hrošovskej chalupy aj so všetkým príslušenstvom. V súpise remeselníkov v Kysuckom Novom Meste z roku 1828 je zapísaný len jeden hrnčiar Ondrej Kubica, hoci v tom čase žili otec aj syn. Zápis sa pravdepodobne týka Ondreja ml., pretože jeho otec v tom čase mal už 74 rokov a remeslo zrejme nevykonával.

*Kubicovský erb na náhrobku Pavla Kubicu
(Zdroj: www.wikimedia.org)*

Pramene a literatúra

- MV SR, SA ZA, MK KNM no. III, s. 27, 126. <http://www.pamiatky.sk/sk/page/zasady-ochrany-pz-kysucke-nove-mesto>
- MV SR, SA ZA, MK KNM no. V, s. 18, 654, 840.
- MV SR, SA ZA, MK KNM no. VI, s. 146, 153, 167, 175, 221, 236, 237, 247, 248, 255, 281, 293, 297, 302, 388, 700, 749.
- MV SR, SA ZA, MK KNM no. X, s. 256.
- MV SR, SA ZA, MK KNM no. XII, s. 124.
- MV SR, SA ZA, f. MMŽ, PFT 1742-1785, s. 527, 626, 627, 1131.
- JURECKÝ, Michal: Františkáni v Žiline v 18. storočí. In: *Pamiatky a múzeá*, roč. 56, 2007, č. 3, s. 22-23.
- LEHUTOVÁ, Mariana – MAGOVÁ, Martina – MAJTAN, Vladimír – ŠICHTOVÁ, Miroslava – REPKOVÁ, Stanislava: *Pamiatková zóna Kysucké Nové Mesto. Zásady ochrany pamiatkového územia*. Krajský Pamiatkový úrad Žilina, 2013, s. 25. Dostupné na internete: [cit.2017-05-23]
- NAGY, Iván: *Magyarország családai: czime-rekkel és nemzékrendi táblákkal*. Zv. 5-6, Pešť: 1859, s. 475.
- PARÁČOVÁ, Andrea: Suňogovci a Kysucké Nové Mesto (urbáre, kontrakty, privilégiá). In: *Zborník Kysuckého múzea*, roč. 15, 2013. ISBN 978-80-970780-7-2
- https://hu.wikipedia.org/wiki/Kubicza_P%C3%A1l
- https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/95/COA_Kubicza_Pal.jpg
- <https://gallery.hungaricana.hu/hu/search/results/?list=eyJxdWVyeSI6ICJDSU1LRT0oXCJLdWJpY3phIFBcdTAwZTFsICgxODE2LTE4OTMpXCipIno>

Hrad Vršatec
(Foto: A. Paráčová, 2021)

Bola krásna Katarína ozaj zamurovaná?

MGR. ANDREA PARÁČOVÁ

Hrady, zámky, kaštiele sú miestom, z ktorých na nás dýcha história a ožívajú príbehy ľudí, čo tu kedysi žili. Návštevníkov lákajú, aby ich prehliadkou strávili príjemné chvíle pri spoznávaní vlastných koreňov, „kultúrne sa vyžili“ a dozvedeli sa niečo nové. Veľkým lákadlom sú i rôzne legendy a povesti, viažuce sa k nim. Čím strašidelnejšie, tým lepšie. Väčšinou sú založené na rozprávani o láske, či už naplnenej alebo nie a o zrade, ktorá býva potrestaná.

Nie je to inak ani v prípade Budatínskeho hradu, ktorý oddávna vládol kraju vôkol rieky Kysuca.

Poveš o krásnej (zamurovanej) Kataríne
Príbeh o krásnej Kataríne prvýkrát uverejnil Ján Majláth v *Magyarische Sagen und Maerchen* (von Johann Graf Mailath). Brünn, 1825. V tom istom roku ho publikoval aj Alojz Medňanský vo svojej *Malebnej ceste dolu Váhom*. Majláth, vytvárajúc zdanie autenticity, hovorí o dvanástich listoch, ktoré našiel v rovnakom veku ako pramene. Ágos Griesbach, ktorý ako prvý zhrnul a analyzoval literárne interpretácie rozprávky, oprávnene spochybňoval jej reálnosť.

Napriek tomu spisovatelia tejto skutočnosti nevenovali dostatočnú pozornosť. V prvej po-

loviaci 19. storočia bol príbeh upravený vo viacerých žánroch, napr. dráma (Rosty Zsigmond Barkóczy: Katica, alebo hrdinská dráma podľa histórie v 4 dejstvách, Pešť, 1832) alebo výpravná báseň (János Arany: Katalin. 1850). Príbeh sa objavuje aj v románe Móra Jókai (Milovaný až na popravisko), aj keď nie ako súčasť deja.

Príbeh je o krutom otcovi a tyranovi Gašparovi Suňogovi, ktorý neprial láske svojej dcéry Kataríny a mladého grófa Františka Forgáča a zasnúbil ju s Jánom Jakušičom z hradu Vršatec. Keď Forgáč stratil nádej na šťastie, chcel Katarínu naposledy vidieť a potajme prišiel za ňou na Budatín. Tu ich však nachytil sám Suňog, Forgáč musel ujsť a Katarína skončila zamurovaná. František ju však prišiel vyslobodiť a uniesol ju. Zatiaľ sa však zvesť o zamurovanej dcére budatínskeho pána doniesla na Vršatec a Ján Jakušič sa vybral presvedčiť, čo sa stalo s jeho snúbenicou. Keď natrafil na ozbrojený sprievod a v lúbeznej ženskej postave spoznal svoju Katarínu, Forgáča zabil, aby zmyl zo seba pohanu a nevestu si odviezol na Vršatec. S príbehom sa stretávame i u Ľudovíta Janotu v Slovenských hradoch I., ktorý z Gašpara spravil preukrutného otca – tyrana, nechá Forgáča prežiť s tým, že starý Jakušič láske mladých snúbencov požehná a Gašpar skončí rozsekaný vlastným vojskom.

Mohla sa však táto udalosť skutočne odhrať?

Gašpar II. Suňog bol významná osobnosť našich dejín. Študent z Wittenbergu, ktorý zrejme viac hýril ako študoval, a ktorého jeho učiteľ označil za budúcu ozdobu vlasti, napokon spravil skvelú kariéru. Bojoval po boku Gabriela Betlena, bol dvojmajstrom na jeho

dvore v Sedmohradsku, veliteľom vojsk, diplomatom. Po Betlenovej smrti prešiel na stranu cisára Ferdinanda III., stal sa plukovníkom ľahkej jazdy, kráľovským radcom, vyjednávačom s Turkami, županom Gemerskej stolice i kapitánom pevnosti Szendrő.

Mal jedinú dcéru Katarínu. Podľa povesti sa zamilovala do Františka Forgáča, ktorého Ján Jakušič v roku 1647 zabil, ako o tom v jednom liste píše Forgáčova matka Ester Bošániová: „Keď sa Ferdinand IV. vracal z korunovácie, chcel s ním ísť František na Moravu a vtedy ho nevinného krvilačný vrah Jakušič so svojimi kumpánmi, ako dvadsaťročného, zabil.“

Povešť očami Józsefa Érnýeya

József Érnýey vo svojej práci Hrad Vršatec a jeho páni priniesol iný pohľad na túto povesť a poukazuje na rôzne zaujímavé udalosti (bohužiaľ, väčšinou neuvádza pramene). O Kataríne a Jakušičovi píše, že sa vzali už v roku 1628. Takže v čase predpokladanej mileneckej aféry považuje Katarínu Suňogovú pomerne dosť starú a jej dcéru Zuzanu už za dospelú.

Érnýey poukazuje na zlé vzťahy Jakušičovcov s dedičmi Turzovcov (Ján Jakušič bol syn baróna Andreja Jakušiča a JUDITY Turzovej), preto malo byť vhodné na posilnenie zväzkov zasnúbiť Jakušičovu (!) dcéru Katarínu s mladým Františkom Forgáčom, čo sa Jánovi nemalo až tak páčiť, ale napokon v roku 1646 súhlasil. Forgáč mal odvtedy často navštevovať majetky svojej matky na Vršatci (pozn. spojitost' Bošániovcov s Vršatcom sme ne našli). Zatiaľ však, čo Jakušič táboril v Poľsku, doniesli sa mu chýry, že „manželka Katarína Suňogová ho doma čaká s jedom v pohári a vykonáva diabolské praktiky, aby

Majiteľ Budatínskeho panstva Gašpar II. Suňog (Zdroj: Oravské múzeum, Čaplovičova knižnica)

sa ho zbavila.“ Forgáč mal najať vrahov a podplatiť aj „starého verného vojaka Jána Pongráca, aby pána strelil do boku.“ Keď sa Jakušič napokon vrátil, po búrlivej hádke Forgáčovi zakázal vstup do domu, Katarína však

svoje meno očistila. Obe strany sa mali začať pripravovať na zúčtovanie, nasledovala výmena urážlivých listov, správ, vyhrážok. Forgáč mal s tridsiatimi jazdcami obliehať Jakušiča na kaštieli v Bohuniciach, a ten bol za-

chránený len vďaka svojim vojakom, ktorí mu prišli na pomoc. Medzitým odišiel späť do Poľska.

Vrátil sa domov na korunováciu Ferdinanda IV., ktorá sa konala 12. júna 1647, o pár dní neskôr, 23. júna sa stalo jeho osudové stretnutie s Forgáčom.

Na hrade boli rôzni hostia, okrem iných aj František a Žigmund Čáki, Anna Jakušičová s dcérou, ďalší príbuzní a páni, ale Forgáča Jakušič ignoroval. Ján Medňanský, ktorý tu bol vtedy prítomný, svedčil, že František poslal po obede Jánovi správu, že je hladný, nech mu pošle jedlo. Ján mu bez ujmy na cti stručne a dôkladne odpovedal. František mal ešte povedať, že na Jána vyleje pivo, keď vyjde z dverí. Jakušič sa potom ďalej staral o svojich hostí a Forgáčovi, ktorý „číhal“ pred bránou, vyšiel v ústrety až keď sa zošerilo.

Neexistoval žiadny priamy svedok ich stretnutia alebo výmeny názorov. Keď tam dvaja Jakušičovi jazdci dorazili, Forgáč už bol celý od krvi, krvácal z jedinej vážnej rany na ľavej strane krku. Ján bez slova nasadol na koňa a odcválal, raneného odniesli na dvor, kde dokonali.

Érnyey ďalej píše, pričom sa odvoláva na svedectvo Ostrihomskej kapituly, že Katarína bola niekoľkými ženami označená ako pôvodca vraždy, a dokonca ju jej dcéra Zuzana mala obviňovať, že v prípade Jánovej smrti si mala Forgáča vziať. Jakušič mal Katarínu zatvoriť a pred blížiacim sa oficiálnym vyšetrovaním odišiel do Poľska. Stolica poverila vyšetrovaním prípadu Imricha Rajčaniho, Gašpara Aponiho, Michala Maršovského, Jána Kovašóciho a Jána Varjašiho. Katarínu, hoci o jej hriechu svedčili aj svedkovia, usvedčiť nedokázali.

Na druhej strane, Jakušičovi priaznivci mu pomohli získať priaznivý rozsudok (1649),

medzi nimi jeho sestra mala vydláždiť cestu zmierenia sa s Gašparom Suňogom. Jakušič sa však vrátil chorý z ťaženia a náhle zomrel.

V rodine Jakušič to už bolo od Forgáčovej smrti tretie úmrtie. Ešte v roku 1647 ako slobodný zomrel Mikuláš Jakušič, po ňom jágerský biskup Juraj a napokon bez mužských potomkov aj Ján. Rod prežival v Jánovom bratovi Imrichovi a jeho jedinom synovi Imrichovi II. Imrichova žena po Jánovej smrti vyhnala nenávidenú švagrinú Katarínu z Vršatca, tá odišla k svojmu otcovi na Budatín. Podľa Érnyeya ju dal otec do väzenia, jednak kvôli obvineniam jej dcéry Zuzany a tiež, lebo kvôli manželovi opustila evanjelického náboženstvo a vypovedala v prospech manžela. K uzmierneniu bol opäť na naliehanie prímasa (vtedy to bol Juraj Lipai) povolaný Ján Medňanský, zmierenie dosiahol v roku 1652.

Aká je skutočnosť?

Pravdou je, Gašpar Suňog a Zuzana Bánfiová sa vzali v roku 1623. Ich dcéra Katarína sa za Jána Jakušiča vydala v roku 1641. Už v roku 1643 sa narodila ich prvá dcéra Zuzana. Keď Ján Jakušič v roku 1649, teda dva roky po smrti Forgáča, zomrel, mal okrem Zuzany aj maloleté dcéry Juditu a Katarínu. Takže v roku 1647 bola Katarína Suňogová už zrelá žena, matka, žiadna zamilovaná mladá nevinná dievčina, ktorú chcel otec vydať proti svojej vôli.

Udalosti, ktoré viedli ku tragédii, uvádza Érnyey bez udania prameňov, cituje len list Forgáčovej matky. Samotnú tragédiu popisuje očami svedka Jána Medňanského, svedectvo ktorého zaznamenáva Ostrihomska kapitula, takže by sme ho mohli považovať za relevantné, hoci sa v svedectve spomína aj Zuzana, ktorá v tom čase bola dieťa.

Hrad Vršatec
(Foto: A. Paráčová, 2021)

Čo sa týka článku Józsefa Érnýeya, nachádzame tu niekoľko nezrovnalostí ohľadom dátumov sobáša Kataríny Suňogovej a Jána Jakušiča, ktorý sa v žiadnom prípade nemohol konať v roku 1628 a teda ani ich spoločná dcéra Zuzana nemohla byť v čase tejto aféry dospelá a obviňovať matku z cudzoložstva a čarodejníctva. Dievča malo v roku 1647 len štyri roky. Gašpar tiež nemohol svoju dcéru po Jakušičovej smrti väzniť z dôvodu, že sa vzdala evanjelického náboženstva, lebo sám Gašpar bol minimálne v roku 1645 katolíkom a vystupoval ako nábožensky tolerantný pán.

Po Jakušičovej smrti nastal skôr spor o poručníctvo nad sirotami, ktoré boli zverené Janovmu bratrancovi Pavlovi Šerénimu, kvôli čomu medzi ním a Gašparom vznikol aj spor,

ktorý si získal pozornosť panovníka Ferdinanda III. Dokonca, v roku 1652 sa stal incident, keď Gašpar vtrhol s ozbrojenou družinou do trnavského kláštora klarisiek a chcel „oslobodiť“ vnučku Zuzanu, ktorú do kláštora umiestnil Šeréni ako jej poručník (Šeréni ju dal do kláštora na výchovu, sestra Jána Jakušiča Anna tam mala byť abatišou). Ferdinand III. žiadal o vyjadrenie k tomuto incidentu arcibiskupa, palatína aj Uhorskú komoru. Arcibiskup Lipai (Lippay) sa vyjadril, že sa s exkomunikáciou Suňoga neponáhľa a že najskôr panovníkovi predloží správu. Treba pripomenúť, že Lipai a Suňog boli isto dobrí známi, spoločne patrili medzi komisárov, ktorí boli vyslaní na rokovania s Turkami ohľadom uzavretia mieru v Szóny v roku 1642.

Čo sa týka Kataríny, Gašparovej dcéry, tá mohla žiť pod otcovým dozorom. Svedčí o tom napr. Štefan Pilárik, v tom čase evanjelický farár v Beckove, ktorý vo svojom diele Podivuhodný voz boží píše, že (v roku 1655) Suňog zveril do jeho opatery brata Mikuláša, ktorý bol pomätený a svoju dcéru Jakušičku, prísne nakázuc, „aby som ich nikde nepúšťal s farského dvora.“ Katarína sa druhý raz vydala až po otcovej smrti. Je možné, že povest' o jej zamurovaní vychádza skôr z toho, že po smrti manžela žila pod otcovým dohľadom.

Je zaujímavé spomenúť, že v roku 1662 vyšetřovali dcéru Kataríny Suňogovej a Jána Jakušiča Zuzanu, manželku Mikuláša Thököliho pre podozrenie z bosoráctva. Pri vyšetřovaní mali svedkovia odpovedať na otázku, či vedia o tom, akým spôsobom sa Jakušičová snažila bosoráctvom a čarami urieknuť, a to nielen svojho manžela, ale aj iných grófov. Aké dary im posielala, aké prášky prikázala rozsypať, ako kú-

Kysuce známe i neznáme

pala nahých ľudí v koryte, ako vyhľadávala spoločnosť mladých mužov? Či vedia svedkovia o tom, že toho, kto s ňou odmietol spolupracovať,

chcela dať zabiť a akým spôsobom? Prečo a kam dávala „pochovávať“ vlasy iných ľudí? Žiaľ, výsledok vyšetrovania nie je známy.

Literatúra

CZÍZI, István: A Jeszenicei és Budetini Szunyogh család ée címerváltozatai a 16.-18. században. In: *Turul* 2003, s. 65 – 79.

SZLUHA, Márton: *Félvidéky nemes családok I., II.* Budapest 2007, s. 565-569.

ERNYEY József: Oroszlánkő vára és urai. Szentpétery Imre (szerk.): *Emlékkönyv Fejérpataky László életének hatvanadik évfordulója ünnepére* (Budapest, 1917), s. 126-130. https://library.hungaricana.hu/hu/view/KlasszikusOrvosiKonyvek_002/?pg=128&layout=s&query=Ar%C3%A1ny

Dr. KARÁCSONYI János: *Szt. Ferencz rendjének története Magyarországon 1711-ig* (Budapest 1924), IX. Könyv. *A magyarországi Kláraszűzek történetes*, s. 473, https://library.hungaricana.hu/hu/view/FERENCES_SK_Karacsonyi_szt_ferenc_rendjének_tort_1711ig_2/?pg=474&layout=s

KOMÁROMY András: XVH-ik századi gyászjelentések. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest 1891 (edícia Magyar Történelmi Tár), s. 513. Tu je uverejnený list Forgáčovej matky Ester Bošániovej.

LENGYELOVÁ, Tünde: Procesy s bosorkami v Nitrianskej a Bratislavskej stolici v 16. – 18. storočí. In: *Príspevky z konferencie Právo a bezprávie v archívnych dokumentoch*. ARCHÍVUM SALA, ARCHÍVNA ROČENKA II.

Dostupné na:

https://www.minv.sk/swift_data/source/verejna_sprava/saba_psa/publikacie/Archivum_Sala_2_SK.pdf

MAJEROVÁ, Kristína: Počiatky ženských reholí na Slovensku. In: GERBOC, Tomáš (ed): *Človek a spoločnosť v dejinách*. Zborník príspevkov z rovníomenného sympózia Trnava, 9. – 10. novembra 2006. Trnava 2007, s. 48. MNL, online databáza Hungaricana – Knyvtár – SZABÓ, György Piusz: *Ferecrendirk A Magyar történelemben* (Budapest 1921), s. 435-436.

PILÁRIK, Štefan: *Currus Jehovae mirabilis (Podivuhodný voz boží)*, 1678, VI. kapitola https://zlatyfond.sme.sk/dielo/911/Pilarik_Currus-Jehovae-mirabilis-Podivuhodny-voz-bozi/7#ixzz8okCLlZsC

PARÁČOVÁ, Andrea: Gašpar II. Suňog. In: *Zborník Kysuckého múzea*, roč. XXII, č.1-2/2021, s. 23-34.

*Dnešná Palárikova
ulica s Palárikovým
domom v popredí
(Zdroj: Kysucké mú-
zeum)*

Oslavy decénia na Kysuciach v roku 1928 (2)

MGR. MARTIN TURÓCI, PHD.

Oslavy jubilejného roku v Čadci

V podobne slávnostnom duchu, ako v Kysuckom Novom Meste, sa oslavy jubilejného roku niesli i v susednej Čadci. Predstavitelia hornokysuckej metropoly v ničom nechceli zaostať za iným slovenskými sídlami. I tu tak rok 1928 sprevádzali početné kultúrne podujatia a akcie pripomínajúce významné výročie mladej republiky. Jubileum si tu pripomínali v priebehu roka počas osláv významných sviatkov. Oficiálne mali slávnosti desaťročnice republiky začať oslavami Prvého mája a trvať mali až do konca októbra. V dvojnásobne slávnostnej atmosfére sa však oslavovalo už od začiatku roku.

V jubilejnom duchu sa niesli už oslavy 80. narodenín prezidenta republiky T. G. Masaryka, ktoré si Čadčania pripomenuli 7. marca. Podľa článku publikovanom v periodiku Kysucké hlasy sa oslavy „Narodenín prezidenta republiky T. G. Masaryka udiali sa tohto roku veľmi okázale a vrele už akoby v znamení osláv 10. ročného jubilea nášho štátu.“ Oslavy narodenín prezidenta i republiky samozrejme sprevádzal bohatý kultúrny program prebiehajúci v priestoroch sprístupnenej Palárikovej dvorany.

Podobný charakter mala i spomienková slávnosť na generála Milana Rastislava Štefánika zorganizovaná máji v Čadci miestnou

kultúrnou obcou pri príležitosti výročia tragického úmrtia tejto významnej osobnosti. Štefánikove slávnosti prebiehali v Čadci počas 12. – 13. mája v Palárikovom dome. Podobne ako oslavy narodenín prezidenta republiky boli sprevádzané mimoriadne bohatým kultúrnym programom. Slávnosť začala oficiálne spoločenským večierkom s bohatým kultúrnym programom v Palárikovom dome. Na druhý deň spomienková slávnosť na „národného slovenského bohatiera“, ako Štefánika titulovali na stránkach miestnej tlače, pokračovala ľudovou veselnicou na čadčianskom námestí určenou pre široké spoločenské vrstvy.

Zakrátko v Čadci začali prípravy na oficiálnu oslavu jubilea, ktorá mala vyvrcholiť na jeseň. Výročie, ako sme už spomenuli, bolo vnímané s veľkou vážnosťou. Dôraz na organizáciu a dôstojný priebeh osláv kládli najvyššie štátne úrady, preto im Čadčania venovali mimoriadnu pozornosť. Na 17. mája preto Miestny odbor Matice slovenskej, ktorý nad oslavami prevzal patronát, zvolal do Palárikovho domu poradu zástupcov všetkých kultúrnych spolkov a úradov. Výsledkom rokovania bolo ustanovenie Ústredného usporiadateľského zboru, zloženého zo zástupcov kultúrnych a politických inštitúcií, ktorý prebral úlohu garanta a hlavného organizátora jubilejných osláv. Do čela spolku sa ako predseda postavil osvedčený a schopný organizátor kultúrneho života Jozef Hranec. Za zástupcov a miestopredsedom boli ustanovení Dr. Vojtech Kállay, Jaroslav Vojaček, jednateľmi sa stali Čeněk Stejskal a Janko Lacko a pokladníkom Ladislav Novotársky. Ako sa uvádza v ustanovení „...predsedníctvo bolo zvolené s cieľom základného a pečlivého prípravenia slávností a prerozdelenia veľkej prá-

ce s tým spojenej.“ Pre zvládnutie tejto mimoriadne náročnej úlohy zároveň s predsedníctvom bolo ustanovených 10 komisií.

Hlavné oslavy jubilea mali pôvodne prebehnúť v septembri 1928. Predstavitelia mesta na ne dokonca plánovali pozvať prezidenta republiky T. G. Masaryka. Neskôr však dátum osláv posunuli. V septembri termín osláv jubilea stanovili na sobotu a nedeľu 6. – 7. októbra 1928. Program osláv bol starostlivo pripravený a dvakrát publikovaný na stránkach Kysuckých hlasov.

Palárikov dom a vyvrcholenie jubilejných osláv

Oslavy napokon prebehli podľa plánu v stanovených dňoch. Ich vyvrcholením bolo slávnostné otvorenie nového kultúrneho stánku. O vybudovaní inštitúcie zastrešujúcej kultúrne dianie na horných Kysuciach sa diskutovalo v Čadci už od začiatku 20. rokov. Hlavný impulz k realizácii projektu dodal prudký rozvoj kultúrneho života a s ním spojený vznik viacerých kultúrnych a telovýchovných spolkov.

Pre realizáciu ušľachtilého zámeru miestni matičiari dňa 15. 5. 1922 založili stavebný výbor, no pre rozličné komplikácie napokon výstavba Palárikovej dvorany začala až v roku 1926 za nevýslovného nadšenia obyvateľov aj predstaviteľov Čadce. Základný kameň stavby bol slávnostne osadený 20. júna 1926 v prítomnosti vedúcich reprezentantov, Matice slovenskej a miestneho spoločenského života. Stavebné práce trvali do leta nasledujúceho roka.

Otvorenie či skôr sprístupnenie novej ustanovizne prebehlo dňa 27. augusta 1927 v komornom duchu za účasti zástupcov miestneho odboru Matice slovenskej. Oficiálne

Palárikov dom krátko pred dokončením v roku 1927 (Zdroj: Kysucké múzeum)

slávnostné otvorenie Palárikovho domu v nasledujúcom roku bolo naproti tomu veľkou udalosťou nielen pre Čadcu, ale pre celé Kysuce. Stavba mala okrem spomenutých zámerov demonštrovať úctu k národným tradíciám a dejateľom Kysúc, ako aj národnú uvedomelosť Čadčanov. Organizátori slávnostného otvorenia Palárikovho domu stanovili na 7. októbra 1928, ako hlavný bod jubilejných osláv. Oslavy desaťročnice republiky predstavujúce vyvrcholenie jubilejného roka 1928 začali v Čadci sobotu 6. októbra o 20:30. Do Palárikovho domu prišla významné výročie osláviť početná čadčianska elita, chýbať samozrejme nemohol bohatý kultúrny program. Oslavy otvoril slávnostným úvodným príhovorom predseda Miestneho odboru Matice slovenskej Václav Bauer. Po ňom predniesol uvítaciu reč i kysucký rodák Rudolf Kláčko, ktorý v tom čase zastával významnú funkciu tajomníka Matice slovenskej v Turčianskom

Svätom Martine. Potom nasledoval kultúrny program, ktorého hlavným bodom bol koncert speváckeho zboru slovenských učiteľov.

Na druhý deň slávnosti pokračovali ďalšími podujatiami, na ktorých samozrejme nemohli chýbať významné osobnosti miestnej kultúry a poprední predstavitelia Čadce na čele s vtedajším starostom Alexandrom Hulyákom. Okolo 10:00 hodiny sa slávnostný sprievod vydal z námestia k Palárikovmu domu, kde bola odslúžená slávnostná omša. Potom približne o 11:30 bol Palárikov dom oficiálne slávnostne otvorený. Budovu podľa predbežnej dohody oficiálne odovzdali do užívania Miestnemu odboru Matice slovenskej.

V priebehu ďalších rokov sa Palárikov dom stal centrom kultúrneho života mesta i celých Kysúc. V budove pravidelne vystupovali divadelné súbory, organizovali sa najrôznejšie kultúrne podujatia, fungovalo tu taktiež kino. Okrem kultúrneho využitia mala byť budova

zároveň pamätníkom na jedného z najvýznamnejších kysuckých rodákov, na poprednú osobnosť slovenského národného života rakovského rodáka Jána Palárika. Na jeho počesť bola po ňom budova pomenovaná a na jej priechodí osadená pamätná tabuľa.

V nasledujúcich rokoch Palárikov dom splnil očakávania a stal sa skutočným centrom kultúrneho života Čadce a celých Kysúc. Na jeho pôde rozvíjali činnosť viaceré kultúrne organizácie, no najaktívnejšie si viedli ochotnícke súbory z Čadce i okolitých kysuckých obcí – Skalité, Makov, Čierne, Svrčinovec, Raková a Turzovka. Okrem divadla v novostavbe fungovalo taktiež kino, kde sa pravidelne, niekedy aj štyrikrát do týždňa, konali filmové premietania, knižnica i čítareň.

O bohatej kultúrnej činnosti, ktorá utvárala a zásadným spôsobom formovala kultúrne povedomie a celkovú kultúrnu úroveň širokých vrstiev obyvateľstva svedčí i štatistika vystúpení za prvých desať rokov (1928 – 1938). Od otvorenia Palárikovho domu sa na jeho pôde uskutočnilo celkovo 6072 podujatí zahŕňajúcich napríklad 124 divadelných predstavení, 23 výstav, 30 prednášok, 2242 telovýchovných cvičení a vyše 2300 filmových premietaní. Palárikov dom tak môžeme právom označiť za pomyselného otca kysuckej kultúrnosti.

Jubilejný rok v kysuckých obciach

Dôležitý medzník novej republiky si okrem Čadce a Kysuckého Nového Mesta pripomenula väčšina kysuckých obcí. Hoci ich možnosti boli v porovnaní s okresnými sídlami podstatne skromnejšie, jubileum sa usilovali osláviť podľa možností čo najdôstojnejšie. Tunajší predstavitelia oslavám venovali minimálne takú istú pozornosť, ako ich kolego-

via v Čadci a Kysuckom Novom Meste. Úlohu hlavného organizátora podujatí na seba väčšinou prebrali školy a ich pedagogický zbor, ktorý pripravil kultúrne programy. Významnú udalosť si pripomenuli taktiež i ďalšie inštitúcie i jednotlivci. Dňa 28. októbra napríklad boli na všetkých verejných budovách, úradoch i domoch úradníkov vyvesené štátne vlajky. Miestne knižnice zas vo veľkom nakupovali knihy, predovšetkým s historickou a národnou tematikou. Na viacerých miestach ľudia sadili lipy a organizovali rozličné kultúrne podujatia. K častým jubilejným podujatiam patrili verejné vystúpenia, kde pred obecenstvom s verejným prejavom vystupovali politickí funkcionári.

Vo verejnej správe zas miestne úrady podľa pokynov z vyšších miest dostali za úlohu pri príležitosti 10. roku republiky vykonať určitý odpočet vývoja za posledných 10 rokov. Mali zistiť a porovnať stav vo vybranej oblasti v roku 1918 a o desaťročie neskôr a výsledok poslať Župnému úradu v Turčianskom Svätom Martine.

Oslavy v Horelici

Záznamy o priebehu osláv vo všetkých kysuckých obciach sa síce nezachovali, ale aspoň približnú predstavu o tom, ako oslavovali jubileum v menších obciach si môžeme vytvoriť podľa opisu osláv v Horelici. Oslavy decénia tu prebiehali v nedeľu 30. septembra. Slávnosť začala ráno o 10:00 hodine svätou omšou v čadčianskom kostole, odkiaľ sa početný sprievod miestnych obyvateľov vydal späť na Horelicu. Zástup prešiel obcou na miestny cintorín, blízko ktorého bol odhalený a slávnostne posvätený drevený kríž – pamätník miestnych rodákov padlých v prvej

svetovej vojne. Posviacku vykonal opát Štefan Stolárík. Potom začali oficiálne oslavy. V ich úvode zaznela štátna hymna a následne sa obecnstvu slávnostne prihovril školský inšpektor Robert Kláčanský. Slávnosť pokračovala v horelickej škole bohatým kultúrnym programom. V rámci osláv prebehlo i dekorovanie príslušníkov miestneho hasičského zboru a oslavy na Horelici oficiálne ukončil príhovorom starosta Juraj Bukovan. Poobede oslavy ešte pokračovali neoficiálne ľudovou veselnicou.

O necelý mesiac neskôr 27. – 30. októbra jubileum oslavovali i vo Vyskej nad Kysucou. Dňa 28. októbra oslávili výročie i v Zákopčí, Staškove, Rakovej, Turzovke, Makove a ďalších kysuckých. Pribeh osláv bol podobný ako v Horelici a až na niekoľko drobných incidentov oslavy prebehli v dôstojnom duchu.

V deň vyhlásenia Československa 28. októbra si výročie pripomenuli i v Čadci. Ústredný bod osláv predstavovalo vojenské cvičenie, ktoré pri tejto príležitosti pripravila v miestnej časti Rieka pri ihrisku na Sviniarkach miestna vojenská posádka. O jeho priebehu neskôr verejnosti stručne referovali Kysucké hlasy. „Zdejší posádka previedla obecnstvu bitvu s nástupom pechoty za hrozného ra-

chotenia strojných pušiek a iných zbraní a pri vedení boja vystreľovanými salvovými raketami rôznej signálnej farby.“

Vojnové pamätníky

K častým aktivitám jubilejného roku patrilo v mnohých slovenských obciach osadenie pamätníkov rodákom, ktorí zahynuli v prvej svetovej vojne. V tomto prípade sa tak prelínali pripomienky výročia spoločného štátu i ukončenia vojnového konfliktu. Pamätník padlým postavili niektoré kysucké obce. Okrem Horelice, bol vojnový pamätník osadený tiež v ďalších obciach. Jeden z najhodnotnejších pamätníkov I. svetovej vojny postavili v roku 1928 v Skalitom. Osadili ho neďaleko miestneho kostola sv. Ján Krstiteľa, ako pamiatku a spomienku na 52 mužov padlých v prvej svetovej vojne. Má tvar klasického vojnového stĺpu (na vrchu zaobleného) – obelisku. V spodnej časti pieskovcového stĺpu sa nachádza pomerne výrazná plastika trúchliacej ženy podopierajúcej si pravou rukou tvár na kytici kamenných ruží. Nad ňou je osadený lampáš a mramorová tabuľa s menami padlých. Vyššie, v hornej časti stĺpu, je umiestnená ďalšia plastika – busta Krista s orámovanou lipovou a palmovou ratolesťou.

Pramene a literatúra

ŠA ZA, pracovisko archív Čadca, f. Miestny odbor Matice slovenskej v Čadci, 1921 – 1969, k. 1, Výstavba Palárikovho domu.

GERÁT, Rudolf a kolektív: *Čadca*. Čadca : Kysucké múzeum, 2005.

HRANEC, Jozef: Čo bolo po Kysuciach 28. októbra t. r.? In: *Kysucké hlasy*, roč. 2, č. 22., (3. 11. 1928), s. 2.

HRANEC, Jozef: Jubilar slávnosti 10. ročného trvania československej republiky. In: *Kysucké hlasy*, roč. 2, č. 11., (26. 5. 1928), s. 2.

HRANEC, Jozef: Oslávenie narodenín prezidenta republiky. In: *Kysucké hlasy*, roč. 2, č. 6. (12. 3. 1928), s. 1.

HRANEC, Jozef: Slávnosti v Čadci. In: *Kysucké hlasy*, roč. 2, č. 21., (20. 10. 1928), s. 1.

KUBÍK, Jozef: Kapitoly z kultúrneho života Čadce v 19. a 20. storočí (1890 – 1980) [rukopis], sp.

LACKO, Ján: Národný dom Palárikov. In: *Kysucké hlasy*, roč. 1, č. 1., (17. 9. 1927), s. 1.

MARÁKY, Peter – ŠELIGA, Alojz: *Čadca: Osвета* : Martin, 1981.

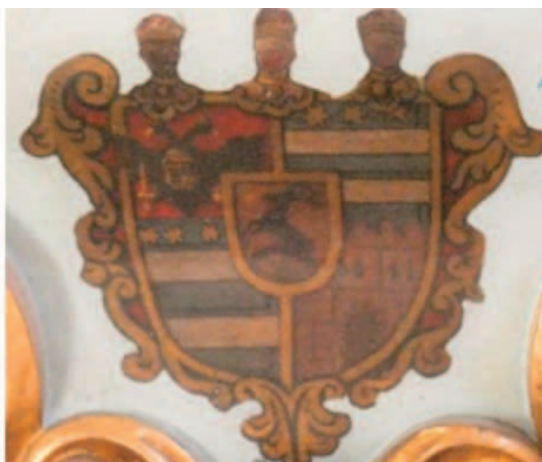

Kysuce známe i neznáme

*Pamätník padlých v prvej svetovej vojne v Skalitom postavený v roku 1928
(Zdroj: www.skalite.sk)*

*Erb Juraja Erdódyho
v kostole sv. Barto-
lomeja v Čadci (Foto:
P. Vlček)*

Po stopách šľachtických erbov na Kysuciach

MGR. PAVOL VLČEK

Erby sú ako súčasť kultúrneho dedičstva nepochybne zaujímavým predmetom vedeckého skúmania. V rámci architektúry sa s nimi stretávame v rôznych podobách na hradoch, zámkoch, kaštieloch no často sú taktiež súčasťou starých meštianskych domov či kostolov a podobne. Odborne sa ich štúdiu zaoberá heraldika, ktorá spolu s diplomatikou, paleografiou, chronológiou, sfragistikou, genealógiou, metrológiou a numizmatikou tvorí pomocné vedy historické. Pokiaľ hovoríme

o erboch šľachtických, ostávajú po stáročia pripomienkou svojich majiteľov a ich starobylých rodov. Mnohé z nich sa dochovali dodnes a na Kysuciach ich je hneď niekoľko. Cieľom tohto príspevku je poukázať na niektoré z nich.

Erb Juraja Erdódyho v kostole sv. Bartolomeja apoštola v Čadci

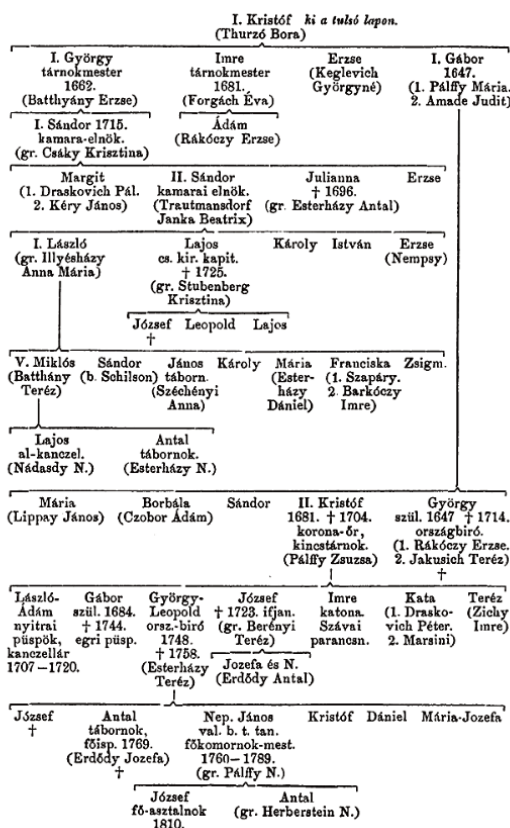
V interiéri mestského kostola, ktorý je zároveň najstaršou sakrálnou stavbou okresného

Kysuce známe i neznáme

mesta Čadca sa nad oltárnym obrazom nachádza erb Juraja Erdődyho z 18. storočia. Tento zemepán sa z časti angažoval aj pri výstavbe kostola a taktiež mu daroval dva bočné oltáre. Erdődyovci (Erdődy de Monyorókerék et Monoszló) boli mocný uhorský rod, ktorého príslušníci zastávali v krajine rôzne významné posty. Celkovo patrili k najstarším grófskym rodom a ich potomkovia žijú dodnes. Majetkovo vlastnili napríklad neskorobarokový Erdődyho palác na Ventúrskej ulici v Bratislave či honosný Zámok Hlohovec. Základom tohto erbu podobne ako u Pálffyovcov (jeleň vyskakujúci z kola) sa stal erb rodového príslušníka, kráľovského kancelára a ostrihomského arcibiskupa Tomáša Bakóca (*1442 – †1521) pôvodom z Erdődu v Rumunsku. K vzniku erbu sa viaže zaujímavá povesť, podľa ktorej jeden zo šľachticov z tohto rodu prechádzal v noci vo svojom koči cez les, kde mu do cesty skočil jeleň. Kočič nedokázal na poslednú chvíľu koč zabrzdiť a jeleňa zrazil. Táto zrážka poškodila koč natol'ko, že šľachtic s kočišom nemohli v ceste pokračovať a museli ostať v lese až do rána. Keď sa ráno šľachtic prebudil, prvý pohľad mu doslova vyrazil dych. V tesnej blízkosti vedľa koča sa totiž nachádzala priepasť. Tým, že mu jeleň skočil do cesty a zabránil v ceste, mu zachránil život. Ako prejav vďaky sa teda jeleň podľa povesti dostal do tohto rodového erbu. Z hľadiska heraldickej symboliky je však jeleň spájaný najmä s patrónom poľovníkov svätým Hubertom a koleso s mučedníčkou svätou Katarínou Alexandrijskou. V zadnom štvrtenom štíte erbu je v prvom poli vyobrazený orol, v druhom a treťom poli sú pruhy s hviezdami a v poslednom hrad.

Juraj Erdődy (Zdroj: Vlastivedné múzeum v Hlohovci)

Časť genealógie rodu Erdődy (Zdroj: Vlastivedné múzeum v Hlohovci)

Erb Čákiovcov (Zdroj: NAGY, Iván: Magyarország családai czímerekkel és nemzedékrendi táblákkal)

Erb Huňadyovcov s grófskou korunou (Zdroj: TYROFF 1831)

Erby Huňadyovcov a Čákiovcov vo Farskom kostole sv. Jakuba Staršieho v Kysuckom Novom Meste

Vo Farskom kostole sv. Jakuba Staršieho v Kysuckom Novom Meste na ulici Jesenského, sa nad vstupom do sakristie nachádza zaujímavá heraldická pamiatka v podobe erbov Huňadyovcov a Čákiovcov. Huňadyovci (Hunyady de Kéthely) boli starým šľachtickým rodom, ktorý sa na územie Horného Uhorska dostal v 17. storočí, kedy tu nadobudli viaceré majetky. Medzi rodové sídla patrilo napríklad aj kaštieľ v Mojmírovciach, ktorý dali postaviť v roku 1721 a obývali ho až do konca druhej svetovej vojny. V roku 1797 získali od panovníka Františka I. Habsbursko-lotrinského grófsky titul. Rod sa v minulosti preslávil aj chovom koní. Gróf Kálman Huňady (*1821 – †1901) bol prvým predsedom Viedenského klusáckeho dostihového klubu. Medzi ďalších významných rodových príslušníkov patrila napríklad Juliána Huňadyová (*1831 – †1919), vydatá v roku 1853 za Michala III. Obrenovića (*1823 – †1868), ktorý bol až do jeho zavraždenia v roku 1868 kniežaťom Srbska. Erb

rodu tvorí predný štít, v ktorom je na konári havran držiaci v zobáku prsteň. Zadný štít je štvrtový. V prvom a štvrtom poli je heraldický vľavo a vpravo stojaci medveď. V druhom a treťom poli je obrnené rameno držiace 3 šípy. Tento symbol je zároveň ľavým klenotom erbu. Pravý klenot tvoria dve orlie krídla. Pod korunami oboch klenotov možno sledovať otvorené turnajové prilby, ktoré boli v heraldike obľúbené od 16. storočia. Na erbe sú prítomné aj figúry štítonosov v podobe dvoch psov a hodnostná šľachtická koruna. Keďže ide o grófov, má 9 perál.

Druhý erb patrí šľachtickému rodu Čákiovcov (Csáky de Kőrösszeg et Adorján), ktorý pochádza z bývalej Satumarskej stolice, kde v druhej polovici 14. storočia získali obec Adrian. K rodovému majetku pribudla neskôr taktiež obec Kőröszegeh v Biharskej stolici, podľa ktorej začali k svojmu menu písať prídomok de Kőröszegeh. V 15. storočí presídlila časť rodu do Sedmohradska, kde zastávali viaceré významné funkcie. V roku 1560 obdržal rod grófsky titul. Prvé majetky na území Horného Uhorska nadobudli vďaka hlavnému

Aliančný erb Čákiovcov a Suňogovcov so spoločnou, grófskou korunou na tympanóne Čákiho-Dezöfiho paláca v Košiciach (Zdroj: wikipedia)

kapitánovi sedmohradských vojsk Štefanovi Čákimu (*1570 – †1605), ktorý v roku 1603 získal Šarišský hrad. Medzi ďalších významných členov rodu patrili napríklad kardinál Imrich Čáki (*1672 – †1732) či Ján Čáki (*1720 – †1795), ktorý bol dedičným spišským županom a neskôr strážcom kráľovskej koruny. Na území vtedajšieho kráľovstva vlastnili Čákiovci viaceré majetky, spomedzi ktorých dozaista vynikne najmä Spišský hrad či honosný kaštieľ v Bijacovciach. Rod vlastnil takisto Budatínsky zámok, ktorý získali v roku 1798 po vymretí posledného mužského potomka rodu Suňogovcov. Jeho posledným majiteľom bol gróf Gejza Čáki, ktorý v ňom do roku 1945 býval. Na rodovom erbe sa v štíte nachádza odťatá, krvácajúca hlava Tatára v špicatej čiapke. Hlava je takisto klenotom erbu. Niektorí autori ju popisujú aj ako hlavu Turka. Pod korunou je uzatvorená, turhajovú prilbu s typicky zo-

bákovitým predĺžením, ktorá sa v heraldike začala objavovať v 15. storočí. Na dochovaných erboch Čákiovcov po získaní grófskeho titulu možno sledovať aj 9 perlovú korunu.

Komu patrili erby?

Erby v Kostole svätého Jakuba mohli patriť grófovi Ladislavovi Huňadymu (*1826 – †1898) a jeho manželke grófke Šarlote rod.

Čákiovej (*1828 – †1906), s ktorou sa podľa rodovej genealógie zosobášil v roku 1856. Tejto hypotéze čiastočne napovedá aj fakt, že erby boli renovované v roku 1906, kedy Šarlota Čákiová zomrela.

V prípade aliančných erbov však treba vziať do úvahy, že nutne nemusí ísť o manželstvo. Aliančné erby totiž mohli vyjadrovať aj vzťah pána a teritória, personálnu úniu a podobne. Túto hypotézu treba zvážiť vzhľadom na to, že pri manželských erboch bola spoločná, hodnostná koruna zobrazovaná približne v strede

Erby Huňadyovcov a Čákiovcov vo Farskom kostole sv. Jakuba Staršieho v Kysuckom Novom Meste (Foto: P. Vlček)

Symbol Čákiovcov s grófskou korunou od anonymného autora z roku 1820 (Zdroj: Antiquariat Steffen Völkel GmbH)

*Erbová listina
(Zdroj: Archív rodiny
Čelko)*

nad oboma erbami, čo pri tomto prípade absentuje. Spomínaný architektonický prvok možno v súvislosti s rodom Čákiovcov sledovať napríklad na tympanóne Čáki-Dezófiho paláca v Košiciach, kde sa nachádza aliančný, manželský erb Čákiovcov a Suňogovcov, nad ktorými je spoločná grófska koruna. Niekedy však bývali hodnostné koruny (mimo spoločnej koruny) zobrazované aj nad jednotlivými erbami, čo v prípade Čákiovcov na aliančnom znaku v kostole sv. Jakuba Staršieho tiež absentuje, a to aj napriek tomu, že boli podobne ako Huňadyovci držiteľmi grófskeho titulu. Záverom treba vziať v úvahu zmenu architektonickej podoby erbov, ku ktorej mohlo dôjsť pri ich samotnej renovácii na začiatku 20. storočia, kedy z nich mohli byť niektoré prvky odstránené.

Erb Čelkovcov na meštianskom dome v Kysuckom Novom Meste

Na priečelí dvojpodlažnej budovy z druhej polovice 18. storočia sa nachádza erb zemianskeho rodu Čelko (Cselkó de Cselko Lehota). Tento rod pôvodne z obce Čelkova Lehota patrila k nižšej šľachte a spomínaný objekt vlastnili v 19. storočí. Budova na Belanského ulici je dnes národnou kultúrnou pamiatkou a jej priestory slúžia v súčasnosti pre potreby mestskej knižnice. Erb získal pre svoj rod Juraj Čelko za zásluhy od kráľa Ferdinanda I. Habsburského v roku 1559, čo potvrdzuje aj listina na doloženej ukážke. V rámci symboliky dominuje erbu v štíte i klenote sova, ktorá je v staršej literatúre popisovaná ako symbol múdrosti a učnosti. Pod klenotom je možné sledovať

otvorenú turnajovú prilbu. Rodový erb sa nachádza aj na mramorovom náhrobku v kaplnke kostola Nepoškvrneného Počatia Panny Márie. Z významných členov rodiny možno spomenúť napríklad Pavla Antona Čelka (*1817 – †1878), ktorý bol sudca súdnej sedrie Trenčianskej župy či podžupana a tiež správcu Pálffyovských majetkov Eugena Alfréda Huga Čelka (*1870 – †cca 1944-45). Panovník menoval Eugena dňa 9. 9. 1913 za rytiera rakúskeho cisárskeho rádu Františka Jozefa.

Erb Kubícovcov na chóre Farského kostola Nepoškvrneného počatia Panny Márie v Kysuckom Novom Meste

Zaujímavý erb je umiestnený aj na parapete chóru kostola Nepoškvrneného počatia Pan-

Meštiansky dom s erbom rodu Čelko v Kysuckom Novom Meste (Foto: P. Vlček)

ny Márie. Patril zemianskemu rodu Kubicovcov, ktorý spadal taktiež k nižšej šľachte. Armáles pre svoj rod získal Mikuláš Kubica v prvej polovici 18. storočia. V Kysuckom Novom Meste bol viackrát zvolený za richtára. V erbe je heraldicky vpravo vyobrazený žeriav držiaci kameň, ktorý symbolizujúce bdelosť. Vľavo sa nachádza lev, ktorý je tradične označovaný ako symbol sily, odvahy či udatnosti. Žeriav držiaci v nadvihnutej nohe kameň je tiež súčasťou erbov iných šľachtických rodov ako napríklad Lányovcov, Lehotských či Stráňavských.

Záver

Spomenuté šľachtické erby ostávajú dodnes trvalou pripomienkou starých rodín, ktoré sú s históriou Kysúc neoddeliteľne späté. Vďaka architektonickému dochovaniu môžeme často identifikovať ich majiteľov a zistiť tak rôzne dobové súvislosti, ktoré môžu napomôcť pre lepšie pochopenie našich regionálnych dejín. Pamiatková starostlivosť a odborný dohľad ostáva pre súčasné, ale aj budúce dochovanie tohto typu kultúrneho dedičstva nepochybne dôležitá. Výskumy v rámci heraldiky totiž môžu do budúcnosti priniesť nové zaujímavé poznatky.

Erb rodu Kubica
(Foto: P. Vlček)

Literatúra

COUNT HUNYADY – SOMOGY COUNTY, HUNGARY. [online]. Dostupné na: <https://www.hunyady.hu/familyhistory.html>
 ČELKO, Mikuláš. Genealógia rodiny Čelko. 2022.

Farský kostol Nepoškvrneného počatia Panny Márie (dolný). [online]. Dostupné na: Farský kostol Nepoškvrneného počatia Panny Márie (dolný) DoKostola.sk

Hunyady de Kéthely family. Dostupné [online] na: <http://www.genealogy.euweb.cz/hung/hunyadi3.html>

KOVAČKA, Miloš a kol: *Zemianstvo na Slovensku v novoveku. Časť I. Postavenie a majetky zemianskych rodov*. Martin : Slovenská národná knižnica, 2009. ISBN 978-80-89301-50-8

MACHALA, Drahoslav: *Šľachtické rody*. Bratislava : Perfekt, a. s. 2007. ISBN 978-80-8046-375-5

MAJERČÍKOVÁ, Danko: *Zemianske rody na Kysuciach*. Čadca : Kysucké múzeum v Čadci. 2018. ISBN 978-80-89751-22-8

Kysuce známe i neznáme

- NAGY, Iván: *Magyarország családi címekkel és nemzedékrendi táblákkal*. Pest : 1857-1868. [online]. Dostupné na: <https://adt.arcanum.com/hu/collection/Nagyivan/>
- PALIVEC, Viktor: *Heraldická symbolika*. Praha : Genealogicko - heraldická spoločnosť. 1978.
- Pamiatkový objekt – KAŠTIEL. Dostupné [online] na: <https://www.mojmirovce.sk/pamiatky.html>
- STRAŇAN, Milan: *Kysucké Nové Mesto. Druhé rozšírené vydanie*. Žilina: Ing. Milan Veliký – RUN reklamná agentúra. 2001. ISBN 80-968501-0-5
- TÖTÖSY DE ZEPETNEK, Steven: *Nobilitas-hungariae: List of Historical Surnames of the Hungarian Nobility/A magyar történelmi nemesség családneveinek listája*. West Lafayette : Purdue University Press, 2010, ISSN 1923-9580
- VELIČKA, Drahomír: *Kostol sv. Bartolomeja apoštola v Čadci*. [online]. Dostupné na: História farského kostola : Farnosť Čadca (farnosť-cadca.sk)
- VÍTEK, Peter – MAŤUGOVÁ Soňa: *Lexikón erbov šľachty na Slovensku III*. Bratislava : Hajko & Hajková, 2007. ISBN 978-80-88700-69-2
- VRTEL, Ladislav: *Osem storočí slovenskej heraldiky*. Martin : Vydavateľstvo Matice slovenskej, s.r.o. 2017. ISBN 978-80-8115-247-4

Predná a zadná
strana fotoalbumu
(Foto: D. Husárik)

Fotoalbum Andreja Majera

PHDR. DANIEL HUSÁRIK

Nepochybne jednou z najhodnotnejších akvizícií roku 2022 je fotoalbum Andreja Majera. Do zbierok bol získaný kúpou z vlastných finančných prostriedkov Kysuckého múzea. Album na fotografie (220 x 282 x 65 mm) z pozostalosti rímskokatolíckeho kňaza a básnika Andreja Majera (Dlhomíra Poľského) bol vyrobený na prelome 19. a 20. storočia. Kožená väzba hnedej farby je zdobená výraznou slepotlačou. Album neobsahuje žiadne vlastnícke ani výrobné značky. Jediná rukopisná poznámka realizovaná grafitovou ceruzou je umiestnená v ľavom hornom rohu predných predsádok. Ide o záznam, v ktorom je spoľahlivo identifikovateľná číslica 8. Pri číslici môže byť ďalšia číslica 7, alebo môže ísť aj o malé písané grafémy fe – potom čitateľné ako 87 alebo 8fe.

Dosky

Dosky albumu sú v najširšom mieste hrubé až 15 mm. Predná doska je po obvodu lemovaná secesným ornamentálnym motívom umiestneným v ozdobnej lište širokej približne 46 mm. Ľavý spodný roh ozdobného poľa tvorí stonka rastliny. Táto ďalej zasahuje do ľavej vertikálnej časti ozdobnej lišty, no na rozdiel od nej nie je lemovaná linkami. Vo vertikálnej časti lišty prevažujú vyrastajúce rastlinné úponky s kvitnúcim kvetom uprostred. Ozdobná lišta pokračuje aj v horizontálnej vrchnej časti prednej dosky. Zrkadlový rastlinný ornament umiestnený medzi linkami je previazaný dvojicou stúh. Spodná časť prednej dosky albumu je zdobená vlnkami a sériou ornamentov, ktoré pripomínajú korene alebo padajúce plamienky ohňa. Môže však

ísť aj o akúsi parapetu okna, v ktorom je situovaný erb. Hlavné pole – okno ozdobnej prednej dosky je zarovnané vpravo, bližšie ku kovovému zapínaciemu systému celého albumu. V optickom strede, bližšie k pravej hrane dosky je vsadený kovový secesný erb, na ktorého štíte a prikrývadlách nie sú žiadne výjavy. Rastlinným vzorom sú lemované jeho okraje a z hornej časti vyrastá kvitnúci kvet. Erb má zlatistú farbu s čiernou patinou. Erb je umiestnený v poli, ktoré rámujú vpravo i vľavo jednoduché ozdobné linky v tvare závesov či stúh. V rohoch spodnej časti sú umiestnené rastlinné volúty. Visia nad dolnou úzkou ozdobnou páskou s florálnym ornamentom uzavretým v dvoch jednoduchých linkách. V rohoch hornej časti ozdobného poľa, v ktorom sa nachádza erb sú umiestnené dva kvietky, ktoré majú zhodne po štyri okvetné lístky. Všetky popisované ozdobné pásky vrátane poľa s erbom rámujú jednoduchá dvojité linka spojená do obdĺžnika. Hranu za týmto obdĺžnikom lemuje po celom obvode vzor previazaného vlákna (malé rovnomerné kosodĺžniky s pravidelným sklonom). Obdobný, ale užší motív prevedený zlatou razbou lemuje vnútorný obvod prednej i zadnej dosky. Zdobenie je dobre viditeľné, pretože sa nachádza na prečnievajúcej časti dosák, chrániacich papierový blok albumu.

Plocha zadnej dosky je rozdelená na dve základné grafické polia. Veľký obdĺžnik lemovaný jednoduchými linkami a v ňom vsadený malý obdĺžnik, ktorého obvod je vymedzený jednoduchými linkami. Plocha menšieho obdĺžnika je zložená z pätnástich kompletných obrazcov v tvare kvapky. Vo vnútri obrazcov sú umiestnené motívy kvietkov zvončekovitého tvaru. Jeden z motívov môže byť vyobra-

zením tzv. anjuovskej ľalie. Druhý motív predstavuje rovnoramenný kríž s brvnami ukončenými rastlinným vzorom, v tomto prípade kvitnúcimi kvetmi. Priestor medzi linkami veľkého obdĺžnika a malého obdĺžnika vytvára širokú ozdobnú pásku v ktorej sa opakuje vzor prekríženého ornamentu úzkych kvetov, pričom v rohoch sú s veľkou pravdepodobnosťou umiestnené široké listy vínnej révy. Na rohoch obvodovej linky väčšieho obdĺžnika sú vsadené štyri kovové puklice chrániace povrch zadnej časti albumu pred fyzickým opotrebením. Hranu zadnej dosky lemuje po celom obvode vzor previazaného vlákna (malé rovnomerné kosodĺžniky, vlnky s pravidelným sklonom). Na hrane zadnej dosky v strede je pripevnená výsuvná zapínacia spona slúžiaca na uzatváranie albumu. Spona aj puklice sú vyrobené z bieleho kovu galvanicky pokovovaného kovu zlatistej farby. Zlatou farbou je cizelovaná aj orieзка bloku.

Chrbát

Oblý chrbát albumu je rozdelený do piatich rovnakých ozdobných polí s rozmerom približne 40 x 40 mm. Ústredným motívom vzoru je kvietok s ôsmimi okvetnými lístkami. Kvitnúci kvietok rámuje zdvojený ornament pozostávajúci z rozvilín a štyroch padajúcich kvetov zvončekovitého tvaru. Jednotlivé chrbtové polia delí od seba úzka grafická páska s opakujúcim sa elipsoidom v tvare číslice o vo vnútri a po obvode lemovaná (uzatvorená) jednoduchou vypuklou linkou. Hornú aj dolnú vonkajšiu hranu chrbta ohraničuje polkruhová opakujúca sa lemovka – dole vyrastajúca, hore padajúca. Prečnievajúce vnútorné hrany chrbta sú zdobené zlatou razbou.

Vnútro

Papierové predsádky albumu sú potiahnuté plátnom s damaškovým vzorovaním. Album má štrnásť samostatných kartónových fólií (28 nečíslovaných strán) rozmeru 195 x 271 mm s poľami určenými na fotografie. Listy sú do väzby prilepené plátnom hnedej farby. List na vkladanie fotografií lemujú po vonkajšom obvode jednoduché grafické linky zlatej farby v rohoch zakončené rozvetvením a volúťou. Vo vnútri tohto obdĺžnika sa nachádza pole na zakladanie fotografií. Obvod poľa v tvare okna s horným zaoblením lemuje široká zlatá linka. Túto po obvode vo vzdialenosti 6 mm kopíruje úzka zlatá linka. Priestor na vkladanie fotografií rámuje úzka zlatá linka. Fotografie sa dajú vkladať z oboch strán listu. Úžitková plocha fotografického poľa má obsah približne 135 cm² (ide o polia na fóliách 1, 2, 11, 12, 13, 14). Pri rozmeroch 9,8 x 13,8 cm sa na fólio (2 nečíslované strany) zmestia 2 fotografie. Polia rovnakého typu, ale s obsahom úžitkovej plochy približne 44 cm² a polia s elipsovým výrezom s úžitkovou plochou približne 34,5 cm² sú umiestnené na fóliách 4 až 10. Pri rozmeroch 5,2 x 8,5 cm sa na fólio zmestí 8 fotografií. Špecifický rozmer majú fotografické polia na fóliu číslo 3 (nečíslované strany 5 a 6), a to 9,1 x 17,5 cm s obsahom úžitkovej plochy približne 159 cm². Majú tvar užšieho a vyššieho okna s horným zaoblením. Na stránku sa v tomto prípade zmestí jedna fotografia.

Fotografie

Album obsahuje celkovo 55 fotografií – tvárových portrétov, rodinných a svadobných kompozícií, pričom väčšina osôb na fotografiách nie je dodnes spoľahlivo identifikovaná. Fotografie sa z jednotlivých polí vyberajú len ťažko. Aj z tohto dôvodu boli v minulosti viaceré polia v albume poškodené, nakoľko pri

vyberaní dochádzalo k pretrhnutiu papiera medzi plochou určenou na uloženie fotografie (pole) a samotným vkladacím priestorom, ktorý predstavuje len úzky zárez, často pritesný pre fotografiu prilepenú na hrubšej fotografickej podložke. Napriek popísanému zložitému vyberaniu fotografií sa nám z albumu podarilo úspešne vybrať všetky fotografie, ktoré sme priebežne popisali v súlade s odborným muzeologickým popisom zbierkového predmetu. Pozornosť sme venovali i fotografickým podložkám, na ktoré sa jednotlivé fotografie lepili. Podľa podložiek vieme určiť ateliér, v ktorom bola konkrétna fotografia vyhotovená, miesto kde bola vyhotovená ako aj približné časové obdobie vyhotovenia a použitú techniku. Ako vidno v priloženej tabuľke Fotografické podložky, najväčší počet fotografií v albume je dielom fotoateliéru Rek zo Žiliny, čo zaiste súvisí s geografickou vzdialenosťou a časovou dostupnosťou od Kysuckého Nového Mesta, Dlhého Poľa či Horného Vadičova, kde Andrej Majer pôsobil, mal priateľov a rodinu. V neposlednom rade fotoateliér Anny a neskôr Matildy Rekovéj nemal v danej dobe v Žiline konkurenciu. V tabuľke Identifikované fotografie uvádzame stručný opis fotografií, na ktorých sa nám podarilo zistiť identitu osôb. Pre lepšiu orientáciu umiestnenia fotografie v albume uvádzame v hranatých zátvorkách číslo strany, pričom fotografiám sme k popisu priradili priebežné číslo fotografie, tak ako sú v albume umiestnené od prvej po poslednú stranu. Hranaté zátvorky používame aj pri autorských vsuvkách a prekladoch. Porovnávaním s dobovými fotografiami publikovanými v literatúre a e-zdrojoch je cieľom zistiť identitu čo najväčšieho počtu osôb zvečnených na fotografiách, ktoré sú už aj tak dokumentárne veľmi vzácne, najmä z etnologického a historického pohľadu na meštiansku kultúru, do-

Zbierky a ich ochrana

bové odievanie, móдне doplnky či úpravu vlasov. Kysucké múzeum získalo kúpou fotoalbumu Andreja Majera primárny prameň poznávania kultúry dolných Kysúc.

Osobná vďaka autora článku patrí pani Žele Tomáškovej, ktorá sa v prípade svojho „rodinného pokladu“ rozhodla najlepšie ako mohla. Hlavne vďaka jej rozhodnutiu je po-

zostalosť Andreja Majera uchovávaná v depozitári Kysuckého múzea rozšírená o ďalšie vzácne artefakty, a čo je z nášho pohľadu ešte dôležitejšie – je sústredená na jednom mieste, systematicky spracovávaná, odborne ošetrovaná a pripravená na sprístupnenie širokej verejnosti vo forme výstav.

Fotografické pole s obsahom úžitkovej plochy 44 cm štvorcových
(Foto: D. Husárik)

Číslo fotografie	Fotografické podložky		
	Počet	Název ateliéru	Sídlo ateliéru
2, 10, 11, 16, 17, 20, 23, 26, 28, 32, 36, 40, 41, 43, 44, 46, 50, 52, 54	19	A&M Bezdek, Anna Rek, A&M Rek, Matilda Rek	Žilina
12, 14, 30, 42	5	M. Stern	Trenčín a Teplice
1, 8, 27, 34	3	Férencz Kozmata	Budapešť
3, 49	2	P. B. Socháň	Turčiansky Sv. Martin
13, 19	2	Gustav Lőger	Nitra
47	1	JG. Reisz	Banská Bystrica
4	1	Sophus Wiliam	Berlín
29	1	Faust	Bratislava
15	1	Sándor Fink	Bratislava
21	1	Ateliér Rafael	Brno
6	1	István Goszleth	Budapešť
35	1	György Mayer	Budapešť
53	1	Gy. Klősz	Budapešť
38	1	K. Haberfeld	Budapešť
18	1	-	Chicago
18	1	J. Holzner	Meran Tirol
5	1	Arpád Vásas	Nitra
37	1	H. Seeburger	Olomouc
31	1	E. Selinger	Olomouc
55	1	-	Stuttgart
7	1	Edmund Violand	Trnava
9	1	L. Andók	Trnava
33	1	J. Wykopal	Trnava
39	1	V. Kabáth	Trnava
51	1	Atelier Strauss	Viedeň
22	1	Kalmár & Székely	Viedeň
24	1	Robert Thiele	Viedeň
25	1	-	-
45	1	-	-

Zbierky a ich ochrana

Č. strany	Č. fotografie	Identifikované fotografie Popis
[6]	3	Profilová portrétna fotografia (98 x 146 mm) dejateľa Juraja Čajdu, rodáka z Dlhého Poľa, kde Andrej Majer pôsobil ako kaplán. V dolnej časti fotografie je v strede umiestnený podpis Ďuro Čajda.
[7]	4	Vľavo hore bližšie k väzbe – portrétna fotografia (60 x 86 mm) usmievajúceho sa pápeža Leva XIII., ktorého pontifikát trval v rozmedzí rokov 1878 – 1903.
	5	Vpravo hore bližšie k hrane strany (ďalej len k hrane) – fotografia (57 x 93 mm) s vyobrazením sediaceho nitrianskeho biskupa Imricha Bendeho (biskup Nitrianskej diecézy v rokoch 1893 – 1911).
	6	Vľavo dole bližšie k väzbe – fotografia (62 x 96 mm) stojaceho kňaza. Pravú ruku má položenú voľne na stole. Vedľa ruky sa nachádza kniha. Podľa logického sledu usporiadania fotografií by mohlo ísť o bytčianskeho dekana Jozefa Stráňavského.
	7	Vpravo dole bližšie k hrane – portrétna fotografia (57 x 92 mm) dlhopoľského farára Ľudovíta Gašpara-Zaoska.
[8]	8	Vľavo hore bližšie k hrane – profilová portrétna fotografia (58 x 90 mm) kaplána Andreja Majera – Dlhomíra Poľského. V hornej časti zadnej strany fotografickej podložky umiestnený rukopis realizovaný grafitovou ceruzou: Andrej Majer – Dlhomír Poľský. Vľavo rovnobežne na hranu záznam ceruzou 907g.
[10]	18	Vľavo dole bližšie k hrane – portrétna fotografia (90 x 62 mm) kňaza Jána Cvinčeka (vo farnosti Kysucké Nové Mesto pôsobil ako kaplán a dočasný správca v rokoch 1894 – 1899).
[12]	24	Vľavo hore bližšie k hrane – portrétna fotografia (62 x 95 mm) neslušského kaplána Štefana Špaňára. V dolnej polovici reverzu fotog. podložky je prírpis realizovaný čiernym atramentom: Emlékül / Májer Endre / káplán úrnak / szertő szivvel / Spanyol Istvány / káplán [Na pamiatku kaplánovi Andrejovi Majerovi, srdečne Štefan Špaňár, kaplán]. Neszlusa 1902. okt. 20.-án. (Trencsén m.).

Identifikované fotografie		
Č. strany	Č. fotografie	Popis
	26	Vľavo dole bližšie k hrane – portrétna fotografia (57 x 89 mm) kaplána Andreja Majera. Fotografia slúžila ako podklad pre umelca maľujúceho portrét z fotografie.
[17]	40	Vpravo hore bližšie k hrane – fotografia (59 x 89 mm) Márie Vnukovej rod. Majerovej. Ide o fotografiu staršej sestry kňaza-básnika Andreja Majera. Na reverze podložky je výrazný pozdĺžny čierny šesťriadkový rukopis v maďarskom jazyku. Dobre čitateľné je však len meno Vnuk Mayer Mária a dátum 1915. VIII/12. Hrany podložky sú čiernej farby.
[22]	49	Portrétna fotografia (100 x 146 mm) rímskokatolíckeho kňaza, polyhistora Andreja Kmeťa.
[22]	54	Fotografia (93 x 161 mm) Jozefa Holánika-Bakeľa s manželkou.

*Kovové zapínanie s dobre viditeľnou zlatou oriezkou knižného bloku
(Foto: D. Husárik)*

*Chrbát albumu
(Foto: D. Husárik)*

Akvizícia kolekcie porcelánu II.

MGR. ANDREA PARÁČOVÁ

V roku 2023 získalo Kysucké múzeum do svojich zbierok ďalšie kúsky porcelánu v rámci projektu Akvizícia kolekcie porcelánu II v podprograme Akvizícia múzeí Fondu na podporu umenia. Projekt nadväzuje na akvizíciu z roku 2020. Tentokrát FPU podporil žiadosť sumou 2500 eur, z vlastných prostriedkov financovalo múzeum čiastku 640 eur. Celková hodnota nakúpených zbierok je 3140 eur.

Do zbierky porcelánu Kysuckého múzea, ktorej časť mohli návštevníci vidieť na výstave Krehká krása minulý rok v kaštieli Radol'a, pribudlo tak 32 kusov predmetov prevažne z 19. a začiatku 20. storočia. Okrem maľovaných tanierov z porcelánok Loket, Březová, Dolní Chodov, Klášterec nad Ohří, Slavkov, pochádzajúcich prevažne z rokov 1850-1870, pribudlo niekoľko šálok s podšál-

kami (napr. aj z porcelánky Meissen), kanvičiek a cukorničiek. Múzeum získalo aj secesnú porcelánovú vázičku s dvoma vtáčikmi – perličkami a tiež figurálny porcelán, ktorý v zbierkach nie je príliš zastúpený. Ide o plastikú Dámy s náručou plnou farebných kvetov z porcelánky Pasov (okolo roku 1870), Dámy s krásnou čipkou a mačkou motajúcou sa jej okolo nôh z Volkstedt-Rudolstadt (okolo roku 1870). Odtiaľ pochádza aj plastika Lokaja (do roku 1860). Ďalej ide o secesnú Pastierku husí z porcelánky Březová (1900-1918), Dievča pletúce kvetinovú girlandu z Viedne-Augarten (1. pol. 20. storočia) alebo figúru Chlapčeka (resp. bôžika) z Viedne (19. stor.).

Porcelán pochádza od rodiny z Čadce, venujúcej sa zberateľstvu (nielen porcelánu) už vyše 40 rokov.

Zbierky a ich ochrana

u. fond
na podporu
umenia

*Ukážka z akvizície porcelánu
(Foto: Zuzana Jesenská)*

Výstava Tikot hodín
v 2018 (Foto: Kysucké
múzeum)

Čo sa skrýva v dokumentácii Kysuckého múzea III.

DANIELA SVOBODOVÁ

Výstavná činnosť Kysuckého múzea

Výstavná činnosť je dôležitým komunikačným nástrojom múzea s návštevníkom a verejnosťou. Kysucké múzeum má vo svojej sídelnej budove v Čadci v súčasnosti štyri výstavné priestory, v ktorých ročne usporiada v priemere 6 – 8 výstav. Výstavnú činnosť múzea charakterizuje tematická pestrosť. Časť výstav je vyústením vlastnej akvizičnej a dokumentačnej činnosti múzea, časť je výsledkom spolupráce múzea s inými kultúrnymi inštitúciami a záujmovými združeniami, ktoré pôsobia v regióne Kysúc. V neposlednom rade majú zastúpenie i autorské výstavy, prezentujúce minulých i súčasných

profesionálnych i neprofesionálnych remeselníkov a umelcov regiónu. Časť výstav tvoria i výstavy prevzaté alebo vytvorené v spolupráci s inými inštitúciami.

Dlhoročnú spoluprácu pri tvorbe výstav i organizovaní podujatí má múzeum s Lesmi Slovenskej republiky, Odštepným závodom Čadca a Obvodnou poľovníckou komorou Čadca. V spolupráci s týmito organizáciami múzeum pripravuje interaktívne výstavy, ktoré ponúkajú jeden zo spôsobov ako predstaviť a priblížiť les, ochranu prírody, lesnú zver a zároveň dokumentujú, akým spôsobom sa dá pričiniť k zveľaďovaniu a ochrane lesov.

Zbierky a ich ochrana

Múzeum dlhoročne spolupracuje aj s Občianskym združením Vedecká hračka z Banskej Bystrice, ktoré ponúka deťom, ale aj dospelým návštevníkom zaujímavé interaktívne výstavy vedeckých hračiek, hier, hlavolamov a jednoduchých fyzikálnych experimentov. Taktiež spolupracujeme aj s inými múzeami na Slovensku, v Čechách a Poľsku, osvetovými strediskami na Slovensku, so strednými školami – napr. ukážky výrobkov z kovu, dreva, výrobcami vianočných ozdôb – Okrasa, súkromnými výtvarnými umelcami, výrobcami, zberateľmi a obcami...

Fond vzdelávacích programov

Súčasťou činnosti Kysuckého múzea je i organizovanie kultúrno-vzdelávacích podujatí pre školy formou tvorivých dielní, prednášok a súťaží, ktoré rozvíjajú vedomosti, podporujú estetické cítenie, manuálnu zručnosť a tvorivosť. Prednášky sú určené pre žiakov základných a stredných škôl, rovnako aj pre záujmové krúžky. Realizované sú formou powerpointovej prezentácie a výkladu odborného pracovníka z oblasti histórie, etnológie a archeológie. Jednotlivé programy zároveň dopĺňajú a obohacujú učebné osnovy.

Fond ponúka prednášky pre základné, stredné školy a gymnáziá našimi odbornými pracovníkmi. Všetky programy je možné modifikovať podľa konkrétnych požiadaviek učiteľa a aktuálne preberaného učiva. Prednášky sa realizujú v budove múzea v Čadci alebo v jeho pobočkách.

Fond libriet a scenárov

Každý odborný pracovník, ak plánuje výstavu zo zbierkových predmetov múzea a zo svojich fondov, vypracuje scenár a libreto výstavy. Je to odborná výstava a ide o písomnú formu rozmiestnenia predmetov, účel, (môže

Podujatie Drevená nedeľa usporiadané v roku 2019 v MKD vo Vychylovke (Foto: Kysucké múzeum)

to byť aj jeden z výstupov výskumnej úlohy), sprievodné akcie, napr. usporiadanie tvorivých dielní súvisiacich s témou výstavy.

Fond zmlúv o výpožičke

Tento fond je veľmi dôležitý, pretože zachytáva pohyb zbierkových predmetov (reverzy), ktoré sú vystavené v našich pobočkách alebo vypožičané pre iné inštitúcie, alebo vypožičané z iných inštitúcií alebo od občanov zo súkromných zbierok.

Zmluvy vnútorné (reverzy) – je prehľad pohybu predmetov zo zbierok Kysuckého múzea alebo pomocných fondov na výstavách v našich pobočkách: v Čadci, v Kaštieľ Radoľa, Krásno nad Kysucou a Múzeum kysuckej dediny (MKD). Väčšinou sú to tematické výstavy z našich zbierok, napr. výšivky na výstave Ihlou maľované, Modrotlač alebo výstavu čepcov a pokrývok hláv, drotárstvo, inštalované sú predmety aj v objektoch v MKD, ktoré približujú život našich predkov, náradia, ktoré používali pri rôznych prácach a aj poľnohospodárske nástroje na obrábanie pôdy.

Zmluvy vonkajšie – zachytávajú pohyb zbierkových predmetov pre iné inštitúcie, napr. takto máme vystavené zbierkové predmety v Kronerovom dome v Staškove, v obci Vysoká nad Kysucou, ale vystavovali sme aj v Kysuckej knižnici v Čadci, v Kultúrnom a spoločenskom centre v Turzovke, v múzeách na Slovensku (Považské, Oravské...), na Čiernohronskej železnici, v Slovenskom národnom múzeu v Martine a na mnohých ďalších miestach. Ak trvá výstava dlhšie ako rok, súhlas dáva nadriadený orgán, a to VÚC. Pri medzinárodných výstavách – pri vývoze zbierkových predmetov za hranice Slovenskej republiky platia pravidlá zo zákona o múzeách. Väčšinou ide o dočasný vývoz zbierkových predmetov na prezentačné účely. Najskôr sa po výbere predmetov spíše zmluva o výpožičke alebo nájme zbierkových predmetov so štatutármi múzeí a nadriadeného orgánu (VÚC), určuje sa v nej účel, podmienky, doba výpožičky, zodpovednosť, náhrada za škody, prevoz, zoznam (prírastkové a evidenčné čísla), hodnota, fotodokumentácia – digitálne fotografie, protokol o odovzdaní a prevzatí, žiadosť o súhlas na dočasný vývoz pre Colný úrad a súhlas zriaďovateľa k dočasnému vývozu (VÚC). Také isté pravidlá platia aj pre dovoz predmetov z iných štátov. Takto sme vystavovali aj v Národnom múzeu v Prahe – oblasť drotárstva, Muzeum regionu Valašsko – Valašské Meziříčí, Muzeum Novojičínska, Muzeum Těšínska a Poľský zväz kult.-osvet., Jablunkov, Hasičské muzeum mesta Ostravy.

Zmluvy cudzie – v spolupráci s inými inštitúciami sa plánujú výstavy, ktoré múzeum potrebuje pre spestrenie alebo nemá také zameranie zbierok ako napr. výstava Príroda Kysúc a život v nej, kde nám poskytli pred-

metu z Poľovnickej komory v Čadci a Lesy Čadca, stavebnica Merkur – súkromný zberateľ z Roudnice nad Labem, Vedecká hračka, nedávna unikátna výstava zo súkromnej zbierky Tikot hodín...

Fond Zmluvy iné

Fond slúži pre evidenciu zmlúv o spolupráci s múzeom a inými inštitúciami súvisiace s odbornou činnosťou múzea napr. o používaní katalogizačného systému ESEZ, alebo digitalizácia zbierkových predmetov. Podobný je aj Fond licenčných zmlúv, kde sa udeľuje licencie pre autorské práva do zborníkov a časopisov odborných pracovníkov mimo múzea vydané Kysuckým múzeom, alebo poskytovanie elektronických prameňov, ktoré sú na webových stránkach pre Univerzitnú knižnicu v Bratislave pre uchovávanie a poskytovanie pre verejnosť. Taktiež poskytovanie autorských práv na zbierkové predmety.

Fond fotodokumentácia javov a podujatí

Fotodokumentáciu kultúrnych a historických javov a podujatí vykonáva podľa požiadaviek fotograf múzea, kurátor, kultúrny manažér, prípadne externý spolupracovník. Fotodokumentácia sa týka kultúrnych podujatí, ktoré poriada Kysucké múzeum vo svojich zariadeniach. V prípade dokumentácie autor obrázku ho popíše. Súbor digitálnych fotografií sa ukladá na CD alebo DVD. Obrazová dokumentácia sa používa na prezentačné účely múzea.

Fond výstrižky z tlače

Sú to články súvisiace s tematikou Kysuckého múzea, výstavnou činnosťou, alebo návštevníkov našich pobočiek od založenia múzea.

*Plagáty výstav Kysuckého múzea
(Zdroj: Kysucké múzeum)*

Na článkoch sa podieľa väčšina odborných pracovníkov múzea. V súčasnosti sa články objavujú nielen v novinách ale aj na našej facebookovej stránke.

Fond propagačných materiálov podujatí

Tento fond obsahuje plagáty, pozvánky na všetky výstavy, podujatia a tvorivé dielne, ktoré prezentuje Kysucké múzeum. Odráža programovú a odbornú výstavnú činnosť múzea. Vytvárajú ich pracovníci múzea. O plagáty a pozvánky sa zaujímali aj študenti mediatickej školy Žilinskej univerzity.

Fond propagačných materiálov

V tomto fonde sú ročné Kalendária – programy a výstavy v našich pobočkách a mate-

riály, ktoré propagujú Kysucké múzeum aj iné inštitúcie v širšej sfére.

Na zasadnutí Únie múzeí v prírode (ÚMP) pri Zväze múzeí na Slovensku v roku 2019 padol návrh na vytvorenie spoločného kalendára. Múzejníci sa dohodli, že ho vytvorí Kysucké múzeum a finančne bude podporené ÚMP. Jednotlivé múzeá dodali podklady ku kalendáru podujatí na rok 2020. Členovia Únie sa zhodli aj na formáte skladačky, ktorá bude prezentovať všetky múzeá v prírode. Výtvarné spracovanie navrhla a nakreslila Zuzana Kubiová Jesenská a grafickú úpravu vykonal Tomáš Adamčík. Skladačky propagujúce vybrané podujatia slovenských múzeí v prírode sa vydávajú na každý rok nové, s aktuálnym výberom podujatí.

Fond Filmových záznamov javov a podujatí

Fond zachytáva kultúrne podujatia v Kysuckom múzeu a jeho pobočkách, rôzne udalosti ako návštevy, povodne, otvorenie prevádzok, výročí, ukážky varenia, výroba remeselných výrobkov z Kysúc. Vo fonde je zachytené napríklad Slávnostné otvorenie prevádzky HLÚŽ – 3. 6. 1995, záznam z návštevy amerického kozmonauta E. A. Cernana v Múzeu kysuckej dediny 29. 9. 1994, postup prác od navíjania osnovy až po tkanie kobercov (Anežka Jatiová, Žofia, rodáčka z Riečnice) a iné.

Fond Dokumentárnych a hraných filmov

Fond prezentuje dokumentárne filmy z Kysúc, osobnosti, ukážky tradičných remesiel, filmy z prostredia Kysúc nahrané televíziami na DVD. Napr. film Želary – hraný celovečerný film natáčaný aj v Múzeu kysuckej de-

diny a v spolupráci s Kysuckým múzeom, Trate Jozefa Kronera – Fero Fenič, dokument o Jozefovi Kronerovi 1987, košíkár z Olešnej Jozef Jaroš – Púchovská televízia 1999.

Fond Dokumentácia filmových a zvukových záznamov a gramoplatní

Fond filmových záznamov sú väčšinou na kotúčoch a niektoré na videokazetách. Na záznamoch je možné vidieť napr. tance z Riečnice, spracovanie textilných vlákien, ženy v krojoch vo Svrčinovci z oblasti Kysúc. Zvukové záznamy sú na magnetofónových kazetách alebo kotúčoch. Dokumentuje sa tu rozprávanie o tradičných ľudových zvykoch z Korne, Čadečky, Harvelky, Ochodnice, Rudiny, Dunajova, Riečnice, Staškova, Vychylovky atď. Gramoplatne sú Supreaphon Praha, Opus Bratislava a medzi nimi je aj nahrávka Detského folklórneho súboru Kelčovan.

Propagačné materiály Kysuckého múzea
(Zdroj: Kysucké múzeum)

Zbierky a ich ochrana

MÚZEUM ĽUDOVEJ ARCHITEKTÚRY POD HRADOM STARA ĽUBOVNY

Zbierka je rozdelená do dvoch častí: ľudovej architektúry a ľudovej umenia. Zbierka je rozdelená do dvoch častí: ľudovej architektúry a ľudovej umenia. Zbierka je rozdelená do dvoch častí: ľudovej architektúry a ľudovej umenia.

Adresa a kontakty
 Zbierková zbierka - Hrad a Stará Ľubovňa
 Hrad Stará Ľubovňa
 Hrad Stará Ľubovňa
 Hrad Stará Ľubovňa
 Hrad Stará Ľubovňa

MÚZEUM ĽUDOVEJ ARCHITEKTÚRY V BARDEJOVSKEJ KÚPEĽI

Zbierka je rozdelená do dvoch častí: ľudovej architektúry a ľudovej umenia. Zbierka je rozdelená do dvoch častí: ľudovej architektúry a ľudovej umenia. Zbierka je rozdelená do dvoch častí: ľudovej architektúry a ľudovej umenia.

Adresa a kontakty
 Zbierková zbierka - Bardejovské kúpele
 Bardejovské kúpele
 Bardejovské kúpele
 Bardejovské kúpele
 Bardejovské kúpele

NÁRODOPISNÁ EXPOZÍCIA V PRÍRODE VO VÝDŮVCI

Zbierka je rozdelená do dvoch častí: ľudovej architektúry a ľudovej umenia. Zbierka je rozdelená do dvoch častí: ľudovej architektúry a ľudovej umenia. Zbierka je rozdelená do dvoch častí: ľudovej architektúry a ľudovej umenia.

Adresa a kontakty
 Zbierková zbierka - VýdŮvca
 VýdŮvca
 VýdŮvca
 VýdŮvca
 VýdŮvca

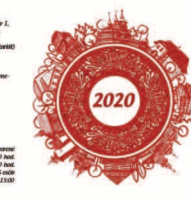
EXPOZÍCIA ĽUDOVEJ ARCHITEKTÚRY A BYTŔANIA V HEMENOM

Zbierka je rozdelená do dvoch častí: ľudovej architektúry a ľudovej umenia. Zbierka je rozdelená do dvoch častí: ľudovej architektúry a ľudovej umenia. Zbierka je rozdelená do dvoch častí: ľudovej architektúry a ľudovej umenia.

Adresa a kontakty
 Zbierková zbierka - Hemenom
 Hemenom
 Hemenom
 Hemenom
 Hemenom

SLOVENSKÉ MÚZEÁ V PRÍRODE

Kalendárium podujatí

SLOVENSKÉ MÚZEÁ V PRÍRODE

Múzeá v prírode sú unikátnou súčasťou kultúry Slovenska. Sú to múzeá, ktoré sú súčasťou prírody a ktoré sú súčasťou prírody. Sú to múzeá, ktoré sú súčasťou prírody a ktoré sú súčasťou prírody.

Adresa a kontakty
 Zbierková zbierka - Slovenské múzeá v prírode
 Slovenské múzeá v prírode
 Slovenské múzeá v prírode
 Slovenské múzeá v prírode
 Slovenské múzeá v prírode

MÚZEUM SLOVENSKEJ DEDINY V MARTINE

Múzeum Slovenskej dediny v Martine je jedným z najväčších múzeí v Slovenskej republike. Zbierka je rozdelená do dvoch častí: ľudovej architektúry a ľudovej umenia. Zbierka je rozdelená do dvoch častí: ľudovej architektúry a ľudovej umenia.

Adresa a kontakty
 Zbierková zbierka - Martinské múzeum
 Martinské múzeum
 Martinské múzeum
 Martinské múzeum
 Martinské múzeum

MÚZEUM ORAVSKÉJ DEDINY V ZUBERCI

Múzeum Oravskej dediny v Zuberci je jedným z najväčších múzeí v Slovenskej republike. Zbierka je rozdelená do dvoch častí: ľudovej architektúry a ľudovej umenia. Zbierka je rozdelená do dvoch častí: ľudovej architektúry a ľudovej umenia.

Adresa a kontakty
 Zbierková zbierka - Oravské múzeum
 Oravské múzeum
 Oravské múzeum
 Oravské múzeum
 Oravské múzeum

MÚZEUM KYŠUCKEJ DEDINY VO VÝCHÝLKE

Múzeum Kysuckej dediny vo Výchylke je jedným z najväčších múzeí v Slovenskej republike. Zbierka je rozdelená do dvoch častí: ľudovej architektúry a ľudovej umenia. Zbierka je rozdelená do dvoch častí: ľudovej architektúry a ľudovej umenia.

Adresa a kontakty
 Zbierková zbierka - Kysucké múzeum
 Kysucké múzeum
 Kysucké múzeum
 Kysucké múzeum
 Kysucké múzeum

SLOVENSKÉ POČINOSPODÁRSKE MÚZEUM V NITRE

Slovenské poľnohospodárske múzeum v Nitre je jedným z najväčších múzeí v Slovenskej republike. Zbierka je rozdelená do dvoch častí: ľudovej architektúry a ľudovej umenia. Zbierka je rozdelená do dvoch častí: ľudovej architektúry a ľudovej umenia.

Adresa a kontakty
 Zbierková zbierka - Slovenské poľnohospodárske múzeum
 Slovenské poľnohospodárske múzeum
 Slovenské poľnohospodárske múzeum
 Slovenské poľnohospodárske múzeum
 Slovenské poľnohospodárske múzeum

BANSKÉ MÚZEUM V PRÍRODE V BANSKEJ ŠTIAVNICI

Banské múzeum v prírode v Banskej Štiavnici je jedným z najväčších múzeí v Slovenskej republike. Zbierka je rozdelená do dvoch častí: ľudovej architektúry a ľudovej umenia. Zbierka je rozdelená do dvoch častí: ľudovej architektúry a ľudovej umenia.

Adresa a kontakty
 Zbierková zbierka - Banské múzeum v prírode
 Banské múzeum v prírode
 Banské múzeum v prírode
 Banské múzeum v prírode
 Banské múzeum v prírode

Kalendárium podujatí Únie múzeí v prírode na rok 2020 vydané v Kysuckom múzeu (Zdroj: Kysucké múzeum)

Slávnostne sprístupnenie zrekonštruovaného osobného vozňa lesnej dráhy Oravského komposorátu (Foto: Kysucké múzeum)

Rozvoj Kysuckého múzea za rok 2022

MGR. HELENA KOTVASOVÁ

Rok 2022 v MKD

V Múzeu kysuckej dediny sa vykonali nevyhnutné opravy na niektorých objektoch, ako výmena šindľa na obytnom dome U Hruškuliaka v hodnote 7 222,80 € a výmena šindľa na Dome lesných robotníkov v hodnote 2322,00 €. Za 2557,03 € sa opravili elektrické rozvody v MKD, za 1336,32 € sa odstránili revízne nedostatky v krčme z Korne. Odstrániť sa museli aj nedostatky na elektroinštaláciách v Ošadnickom dome. Na opravu ďalších objektov v MKD sa nakúpil šindel.

Kysucké múzeum v MKD spolupracovalo s PZ Starý diel, Včelármi Kysúc, DHZ Bystrickej doliny, s obecnými úradmi Zborov nad Bystricou, Stará Bystrica, Nová Bystrica, s mestami Kysucké Nové Mesto a Krásno nad Kysucou. Veľmi dobrá spolupráca je s dobrovoľníkmi a to s Občianskym združením KRÚŽOK, ktoré pomáha pri obnove železničky. Žilinské dobrovoľnícke centrum bolo nápomocné pri oprave objektov ľudovej architektúry a Občianske združenie KERIC zabezpečovalo preklad web stránky do anglického jazyka.

Novinky

Vydaný bol Sprievodca Múzeom kysuckej dediny v brailovom písme s haptickými obrázkami a kúpil sa pichtov písací stroj s brailovým papierom ako kniha návštev pre nevidiacich a slabozrakých návštevníkov MKD (projekt MK SR).

V spolupráci s miestnymi záhradkármi sa revitalizovali ovocné stromy. Otvoril sa nový náučný Školský chodník, ktorý tvoria informačné tabule, prezentujúce rôzne druhy rastlín a živočíchov žijúcich v danom ekosystéme. Návštevníci si môžu cez QR kód vypočuť "hudobné okienko", v ktorom tradičný folklór predstaví skupina Bystrická Kasňa, speváčka Simonka Mária Halvoníková a sólová speváčka Mgr. art. Vlasta Mudříková.

Pre ďalší rozvoj MKD sa vypracovala dokumentácia dobudovania centra obce – osadenie objektov priamo v teréne na parcele 11136/3 (polohopisné a výškopisné zameranie).

V roku 2022 Kysucké múzeum zorganizovalo v MKD 34 podujatí a 10 výstav, ktoré sa pripravili v spolupráci s KKS, včelármi, poľovníkmi. Niektoré výstavy boli aj z našej dielne.

V MKD sa začali pripravovať aj špeciálne tematické zimné programové podujatia (Fašiangy sa krátia..., Morena, Morena, kde si prebývala, Mikuláš v skanzene, Vianočné trhy na dedine). Napriek komplikáciám so snehom sa podujatia uskutočnili. Najnavštevovanejším zimným podujatím boli Fašiangy sa krátia ... (návštevnosť bola takmer 400 návštevníkov, z toho 155 platiacich – bolo zľavnené polovičné vstupné). Počas letnej sezóny sa konalo prvé športové podujatie v MKD – Vychylovská osmička.

Rok 2022 na HLÚŽ

Súbežne s prácami v areáli Múzea kysuckej dediny prebiehali aj nevyhnutné opravy a rekonštrukcie na Historickej lesnej úvratovej železnici. V roku 2022 sa vykonali tieto práce:

oprava výhybky na 1. úvratí – 14 930,00 €, oprava osobného vozňa Győr z roku 1916 – 37 490,00 € (projekt Koľajnice nás spájajú, program Interreg SK-CZ FMP), tlakové skúšky na vzduchových nádobách 144 €, oprava trate v úseku od km 2,4 – 3,5 km, štrkovanie úseku od stanice Skanzen po stanicu Chmúra, svahovanie terénu v úvratkách, štrkovanie, podbíjanie, čistenie priepustov.

Nakúpili sa tiež klince, koľajnice, podkladnice, vyčistilo sa okolie trate, priepustov a odstránili sa náletové dreviny.

Prebehla rekonštrukcia dolného úseku stanica Kubátkovia – stanica Skanzen, ktorú realizoval Žilinský samosprávny kraj v rámci slovensko-poľskej spolupráce.

Vlastivedné múzeum v Krásne nad Kysucou

V rámci svojich expozícií sa Kysucké múzeum zapojilo do programu IROP React Eú, ktoré zahŕňa rozšírenie expozície o prvky virtuálnej a rozšírenej reality, zmodernizovanie recepcie, rozšírenie prístupu na poschodie pre hendikepovaných zakúpením schodolezu a prípravu na vybudovanie otvoreného depozitára s jednopodlažnou galériou, vrátane obnovy etnografických depozitárov.

Získali sa tiež financie na rekonštrukciu časti depozitára etnografie (projekt FPU) a vybavenie konzervátorskej dielne (odsávací systém – projekt FPU).

Kysucké múzeum – sídelná budova

Práce na zlepšení kvality a prístupnosti múzea sa vykonávali aj v sídelnej budove múzea na Moyzesovej ulici. Došlo k výmene starých okien na 1. nadzemnom podlaží v dôsledku prípravy modernej interaktívnej expozície Dejiny Čadce a okolia vo výstavných priestoroch. Okrem expozície sa vymenili okná na sekretariáte, riaditeľni a v predajni suvenírov. Zrealizovala sa sanácia havarijného stavu balkóna, sanácia havarijného stavu logie vo vnútrobloku v budove.

K najväčšej investičnej akcii patrilo vybudovanie a sprístupnenie novej smart expozície Dejiny Čadce a okolia (projekt FPU). V rámci revitalizácie došlo aj k obnove predpoľa expozície (obnova vstupnej chodby, nové podlahy, svietidlá, stierky a pod.), čím sa umocnil celkový dojem z návštevy múzea.

V Kysuckom múzeu sa odohralo aj filmové premietanie v rámci Etnofilmu spolu s odbornými prednáškami.

Kaštieľ Radol'a

Národná kultúrna pamiatka, renesančný Kaštieľ Radol'a, bola predmetom cezhraničného projektu Oživené tradície bez hraníc (Interreg SK-CZ FMP). V spolupráci s Jablunkovským centrom kultúry a informácií sme zrealizovali v priestoroch nádvorja a kaštieľa veľkonočnú výstavu a Radol'ský jarmok.

Opravy prebiehali na privode hydrantu na vodu. Vďaka projektu MK SR sme kaštieľ sprístupnili nevidiacim a slabozrakým prostredníctvom hovoriacich dotykových rámov s haptickými modelmi zbierkových predmetov a objektu kaštieľa. Jednotlivé časti expozície boli sprístupnené nepočujúcim návštevníkom skrz videosprievodcu v posunkovom jazyku cez QR kódy.

Akvizície, starostlivosť o odborné ošetrovanie a uloženie zbierok

Cez cezhraničný projekt Pod patronátom sv. Floriána sa uskutočnil nákup zbierkových predmetov s tematikou hasičstva v celkovej hodnote 14 000 €. Ďalšou akvizíciou bol nákup zbierok cez projekty FPU: drevený polychromovaný betlehem, akvizícia starožitných hodín a akvizícia kolekcie porcelánu II.

Pokračuje sa v revitalizácii depozitárnych priestoroch v Etnografii 2, prebieha ukladanie, čistenie ako nevyhnutná súčasť veľkého projektu IROP React Eú „Modernizácia Vlastivedného múzea v Krásne nad Kysucou“ (dotácia 190 000,00 €).

Marketing

Kysucké múzeum využíva na propagáciu svojej činnosti všetky dostupné marketingové prostriedky – vlastnú webovú stránku www.kysuckemuzeum.sk, sociálne siete facebook, Instagram, Youtube, Tik-Tok.

Pravidelne posielala tlačové správy, ktoré zverejňujú ďalšie webové stránky a sociálne siete, informujúce o činnosti múzea, ako napríklad www.northslovakia.com, [praveslovenske](http://praveslovenske.com), www.muzped.zms.sk, [Cestovný informátor](http://Cestovnyinformatormator.sk), sdetmi.sk.

O činnosti múzea informujú aj regionálne médiá: Kysuce, Moje Kysuce, KTV, TV Raj, Tv Severka, ako aj celoslovenské médiá: Rádio Slovensko, Regina, Devín, RTVS, Tv Joj, Čarovné Slovensko. Múzeum využilo aj platenú propagáciu v printových i online médiách My regióny, My Kysucké noviny, Kysuce, Žilinský večerník. Pri cezhraničných projektoch sme využili aj platenú inzerciu v zahraničí (Glos, Ostravský denník).

Pokračuje rubrika Tajomstvá depozitára, prinášajúca vedecko-populárne články od-

Novinky

borných pracovníkov o zbierkových predmetoch.

Popularizácii práce múzejníkov napomáha aj vydávanie elektronického populárno-vedeckého časopisu Kysucký múzejník, ktorý vydávame 2x ročne.

K pozitívnemu vnímaniu činnosti múzea nepochybne prispieva aj nadštandardná spo-

lupráca s Univerzitou tretieho veku Žilinskej univerzity, pre ktorých študentov naši odborní pracovníci pripravujú program Kysucké dominanty – prednáškový cyklus o dejinách Kysúc. Tento program je obľúbený u seniorov, ktorí sa aktívne zaujímajú aj o nové výstavy a podujatia organizované Kysuckým múzeom.

Projektová činnosť

Názov projektu	Názov dotačnej schémy*	Získaná suma
POD PATRONÁTOM SV. FLORIÁNA	INTERREG V-A SK-CZ FMP	34 213,00 €
OŽIVENÉ TRADÍCIE BEZ HRANÍC	INTERREG V-A SK-CZ FMP	18.208,00 €
KOLAJNICE NÁS SPÁJAJÚ	INTERREG V-A SK-CZ FMP	34991,00 €
PALÁRIK	FPU 5.2.1	2000,00 €
SLOVENSKÉ LESNÉ ŽELEZNICE	FPU 5.2.1	4500,00 €
ORNAMENT	FPU 5.2.1	2000,00 €
REKONŠTRUKCIA ČASTI DEPOZITÁRA ETNOGRAFIE	FPU 5.4.2	25 000,00 €
BETLEHEM	FPU 5.2.2	1000,00 €
AKVIZÍCIA STAROŽITNÝCH HODÍN	FPU 5.2.2	2300,00 €
DEJINY ČADCE A OKOLIA	FPU 5.2.3 B	80 000,00 €
SPRÍSTUPNENIE KAŠTIEĽA RADOĽA ZNEVÝHODNENÝM SKUPINÁM	MK SR 2.6. INFORMAČNÁ DEBARIERIZÁCIA	11 140,00 €
AKVIZÍCIA KOLEKCIE PORCELÁNU II	FPU, 5.2.2	2500,00 €
MODERNIZÁCIA VLASTIVEDNÉHO MÚZEA V KRÁSNE NAD KYSUCOU	IROP REACT-EÚ	190 00,00 €

V roku 2022 Kysucké múzeum riešilo až tri cezhraničné projekty v rámci programu Interreg V-A SK-CZ FMP, jeden projekt MK

SR, jeden projekt IROP React Eú a viacero podporených projektov FPU. Spolu bolo podporených 13 projektov v sume 407 852 €.

ŠTATISTICKÉ ÚDAJE O NÁVŠTEVNOSTI KYSUCKÉHO MÚZEA
A JEHO EXPOZÍCIÍ K 31. 12. 2022

Celková návštevnosť	61 880
Kysucké múzeum	2 512*
Kaštieľ Radoľa	3 190
Vlastivedné múzeum v Krásne nad Kysucou	3 772
Múzeum kysuckej dediny	26 893
Historická lesná úvratová železnica	25 513
Celkový počet podujatí v Kysuckom múzeu	33
Celkový počet výstav v Kysuckom múzeu	37
Nové stále expozície	1

*Nízku návštevnosť ovplyvnili dlhotrvajúce stavebné práce a prípravy novej smart expozície.

NOVÁ STÁLA EXPOZÍCIA
KYSUCKÉHO MÚZEA

Dejiny Čadce a okolia

od 20. septembra 2022

Múzeum Čadca, Moyzesova 50

u. fond na podporu umenia

ZILINSKY SAMOSPRÁVNÝ KRAJ

KYSUCKÉ MÚZEUM

Realizáciu expozície z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia s finančnou podporou Žilinského samosprávneho kraja.

Plagát novej stálej expozície *Dejiny Čadce a okolia*
(Zdroj: Kysucké múzeum)

Novinky

Športové podujatie Vychylovská osmička usporiadané v MKD vo Vychylovke

*Úprava trate HLÚŽ dobrovoľníkmi
(Foto: Kysucké múzeum)*

*Výmena šindľa na streche domu lesných robotníkov
v MKD vo Vychylovke (Foto: Kysucké múzeum)*

*Kaštieľ v Radoli pred
rekonštrukciou (Zdroj:
Kysucké múzeum)*

40. výročie obnovy a sprístupnenia kaštieľa Radol'a

MGR. ANDREA PARÁČOVÁ

Dňa 29. júna 1983, teda pred štyridsiatimi rokmi, bol sprístupnený Kaštieľ Radol'a širokej verejnosti. Na otvorení sa zúčastnila aj delegácia okresných a stranických predstaviteľov na čele s vedúcim tajomníkom OV KSS v Čadci Františkom Hrudálom. So slávnostným príhovorom vystúpil člen predsedníctva OV KSS a predseda ONV JUDr. Ján Tichý.

Pamiatková obnova pôvodne renesančného objektu zo 16. storočia trvala päť rokov a vrátane interiérových úprav si vyžiadala náklady 4,5 milióna korún. Gestorom obnovy bol Okresný národný výbor v Čadci, investorom Kysucké múzeum v Čadci, dodávateľom Pamiatkostav, n.p. Žilina. V objekte kaštieľa

bola verejnosti vtedy sprístupnená expozícia Staršie dejiny Kysúc. Jej autorom bol archeológ Ondrej Šedo.

V pôvodnej Projektovej úlohe na rekonštrukciu kaštieľa, ktorá bola vypracovaná v roku 1975 Pamiatkostavom v spolupráci s MsNV Kysucké Nové Mesto, sa o vtedy súčasnom stave objektu píše: „Budova je sčasti podpivničená. Pivničné priestory sú v súčasnej dobe prístupné z prízemnia i zvonku, slúžia ku skladovaniu zemiakov, uhlia a zeleniny. Podlahu tvorí dusaná hlina, omietka klenieb je značne narušená. Prízemie a poschodie slúži ku bytovacím účelom. Murivo je kamenné, stropy drevené trámové s pre-

Novinky

klad. záklopom, sčasti tehelné klenby valené a krížová s lunetami. Podlaha miestností je rôznorodá (palubová, kamenná, hlinená). Schodište je murované, obložené drevenými stupňami. Pôvodné okná renesančného typu sú dvojité, von a dnu otvárateľné. Na južnej fasáde je predstavujú výklenok, ktorý má na poschodí charakter arkiera, zastropeného tehelnou klenbou so zamrežovanými oknami. Krov je v dôsledku zatekania prehnitý, krytina sčasti azbest. šablóny. Ku objektu prislúcha zatrávnený dvor, oplostený dreveným laťkovým plotom. Drevené a murované hospodárske prístrešky rušia architektonický vzhľad kaštieľa a celý areál pôsobí disproporčne. Na juhovýchodnej strane kaštieľa sa nachádzajú pozostatky kamenného opevnenia, ruínálneho charakteru. V objekte je inštalovaný elektrický obvod svetelný a zásuvkový, je inštalovaný vodovod. Inžinierske rozvody sú vo veľmi zlom technickom stave.“

Čo sa týka navrhovaného využitia objektu v roku 1975, v suteréne mali byť zriadené klubové priestory MsNV KNM, na prízemí expozície Kysuckého múzea, kancelária múzea, depozitár a sklad, sociálne zariadenia a elektrická rozvodňa. Na poschodí sa počítalo so sobášnou sieňou, múzejnou expozíciou a kanceláriou MsNV KNM. Na nádvorí sa mali asanovať hospodárske a skladové pristavané objekty, čím by vznikol parkový areál, kde by sa zakonzervovalo historické murivo, spravilo sa oplostenie s bránou, previedli by sa sadové a parkové úpravy, realizovala by sa vodná fontána, parkové komunikácie, postavil by sa pomník obetiam fašizmu a aj vonkajšie osvetlenie.

Vo vyjadrení k Zámeru pamiatkovej obnovy MsNV v Kysuckom Novom Meste i Kysucké múzeum sa s ohľadom na stanovisko Slovenského ústavu pamiatkovej starostli-

vosti a ochrany prírody vyjadrili, že v suteréne majú byť reprezentačné miestnosti MsNV v KNM, na prízemí sobášna sieň, kancelárie a sociálne zariadenia, na poschodí expozície Kysuckého múzea so zameraním na históriu Kysuckého Nového Mesta a okolia. V podstreší malo mať múzeum svoje depozičné priestory.

Napokon sa Kaštieľ Radoľa dostal do správy Kysuckého múzea. Na nádvorí sa zakonzervovalo historické murivo, iné projekty (fontána, pamätník...) sa nerealizovali. Oplostený bol v roku 1992, stromy sa v areáli kaštieľa sadili až po roku 2000.

V expozícii Staršie dejiny Kysúc sa predstavovali zbierkové predmety datované do najstarších čias, ktoré možno v kaštieli – hoci v inej expozícii – vidieť aj dnes. Expozícia sa venovala aj dejinám Kysuckého Nového Mesta, cechov i remesiel, dejinám osídlenia vrátane valašského, ale i zbojníctvu. Z nálezov sa prezentovali napr. exponáty zo zaniknutej osady Macangovia, mlynské kamene z Radole a Starej Bystrice ale i sklovina a zlomky skla zo sklárskej huty v Klubine. Výstavené boli i kachlice zo Starých šancov.

Na históriu nadväzovala etnografia a expozícia bola obohatená o ľudovú kultúru a tradičné zamestnania, vrátane drotárstva.

Okrem stálych expozícií prebiehali v kaštieli i krátkodobé výstavy (napr. Človek a vesmír, Podoby prútia, Zlatníctvo v PLR, Podoby šatky, V. Remeň: Medaily a plastiky, meissenský porcelán, Pamiatky Gdaňska, Rímske platidlá, Divadelné bábky, Praveké umenie Slovenska, Zimný odev na Kysuciach, Drevené plastiky v zbierkach Kysuckého múzea, Výstava vianočných ozdôb VD Okrasa, Fantázia z prútia, Výstava kresťanskej literatúry, Výstava veľkonočných kraslíc, Kuchyňa starých materií, Vianočné pečivo,

*Kaštieľ po úspešnej rekonštrukcii v roku 1983
(Zdroj: Kysucké múzeum)*

Výstava kysuckých výtvarníkov – amatérov, Krása z drôtu uvitá, Trstenská keramika, Výstava obrazov a plastík ak.mal. P. Mušku, výbery z tvorby rôznych umelcov, ľudových výrobcov, výstavy absolventov ZUŠ, Šperk medzi mystikou a High-tech štýlom, Betlehemy, Strašidlá a rozprávkové bytosti, Droťária..., Noční lovci, Hry s textilom, Fašiangové masky, Tropický a koralový svet, Cirkusové kostýmy, Kamene farby dúhy, Egypt dar Nílu, Lodno v obrazoch včera i dnes, Feu-

dáli horného Považia, Retrocom – história virtuálnej zábavy, Meranie času v minulosti,..)

Expozícia Staršie dejiny Kysúc bola v roku 2002 čiastočne reінštalovaná a v Kaštieli pribudlo Meštianske bývanie na Kysuciach, ktoré malo odlíšiť to „mestské“ od „ľudového.“ Nový vzhľad dostala i archeológia, kde pribudla maketa malého mamutka, ktorému deti dali meno Radolko. V roku 2008 sa otvorila nová expozícia Remeselné tradície na Ky-

suciach, ktorú v roku 2012 nahradil Svet alchymistu, a pribudol tiež Odkaz cyrilo-metodskej tradície. V roku 2014 sa realizovali práce spojené s obnovou fasády kaštieľa a sanáciou vlhkosti. Ešte predtým sa opravila kanalizácia a vybudovali nové toalety. V roku 2018 sa archeológia premiestnila do suterénnych priestorov ako Svet dávnych predkov. V roku 2020 sa zrušila alchymia a inštalovala sa expozícia k dejinám Kysuckého Nového Mesta (695 rokov – cesta dejinami), ako pripomienka na 695. výročie udelenia mestských výsad. Namiesto Cyrilometodskej tradície sa vytvorila krásna výstavná sieň, pre ktorú boli nové vitríny zaistené z projektu FPU.

Kaštieľ je okrem premenných výstav dejiskom tvorivých dielní a prednášok najmä pre školákov. Každoročne sa v spolupráci s obcou Radol'a koná na sviatok sv. Cyrila a Metoda Radol'ský jarmok. Tento rok sa bude niesť v duchu osláv spomínaného 40. výročia.

Podľa slov bývalého riaditeľa Kysuckého múzea PhDr. Petra Marákyho *„bol kaštieľ zachránený v (resp. po) hodine dvanástej, a boli za tým konkrétni ľudia a konkrétne činy. Z ruiny ako vták fénix povstalo kultúrne zariadenie, ktoré dnes vy – profíci perfektne prevádzkujete.“* Veľké zásluhy okrem P. Marákyho a pracovníkov múzea O. Šeda, P. Brončka a mnohých iných mala aj dlhoročná vedúca osobnosť kysuckej kultúry PhDr. Rudolf Gerát, pracovníci MsNV v Kysuckom Novom Meste, najmä pán Boželník (?) ako aj Ing. Kultán ako člen Rady MsNV v KNM a riaditeľ Pamiatkostatvu Žilina, rodák z Radole. Kysucké múzeum vtedy spolupracovalo s Považským múzeom, najmä jeho archeológom

J. Moravčíkom. Opomenúť nemožno ani Viľama Galvánka, priekopníka organizovanej turistiky na Kysuciach, lokálpatriota, kronikára Kysuckého Nového Mesta a autora niekoľkých publikácií, vrátene tých k dejinám mesta. Výskum, ako podklad k projektovej dokumentácii, sa vybavil na FiFUK na Kadere dejín umenia v Bratislave u Dr. Kostku a jeho spolupracovníčke Doc. Dr. Z. Ševčíkovej.

Priznajme si, dnes kultúrne zariadenia či objekty sťažka dostanú financie, ktoré treba na prevádzku, nieto ešte na nejaké opravy či renovácie (pokiaľ sa nečrtá nejaká možnosť z fondov EÚ). Záchrana kaštieľa v dnešnej dobe by bola nerealizovateľná. Hoci nadšenie by pracovníkom kultúrnych inštitúcií rozhodne nechýbalo, akákoľvek snaha by stroškotala na neochote štátu investovať do kultúry či na byrokracii. Uvážme si len, že získať náhradné byty pre ľudí, ktorí tu žili, bol nadľudský výkon už vo vtedajšej dobe...

Preto naším predchodcom patrí veľká vďaka. Ich úsilie, práca a nadšenie pre chránenie kultúrneho dedičstva nech je inšpiráciou pre nás, naše deti i nadriadené orgány.

A kaštieľu želim, nech je ešte dlhé veky symbolom, že aj na Kysuce, do kraja považovaného za chudobný a zaostalý, zavítala renesancia. Nech jeho expozície pripomínajú že Kysučania boli tiež zruční remeselníci a šikovní obchodníci, že sa popri ľudovej kultúre rozvíjala i meštianska spoločenská vrstva. Posledné výskumy múzea dokazujú, že aj šľachta tu mala svoje pevné miesto. A práve kaštieľ je jediné zachované šľachtické sídlo, kde istý čas aj trvalo býval budatínsky zemepán. Nech teda slúži verejnosti na spoznávanie histórie, národných koreňov, utužovanie národného vedomia a sebavedomia.

KYSUCKÝ MÚZEJNÍK

ELEKTRONICKÝ POPULÁRNO-VEDECKÝ
ČASOPIS KYSUCKÉHO MÚZEA

ČÍSLO 1 • 2023 • ROČNÍK IV.

Vydáva
Kysucké múzeum,
organizácia v zriaďovateľskej pôsobnosti
Žilinského samosprávneho kraja
Moyzesova 50
022 01 Čadca
www.kysuckemuzeum.sk

Za jazykovú stránku príspevkov zodpovedajú autori!

Šéfredaktor: MGR. ANDREA PARÁČOVÁ
Zodpovedný redaktor: MGR. HELENA KOTVASOVÁ
Redakčná rada: MGR. TOMÁŠ ADAMČÍK, PHD.; PHDR. MARIÁN LIŠČÁK, PHD.;
MGR. DANKA MAJERČÍKOVÁ
Grafická úprava: MGR. MARTIN TURÓCI, PHD.
Kontakt na redakciu: kysuckemuzeum@vuczilina.sk

ISSN 2729-7446

Hlavný mediálny partner:

